

Univerzita Karlova v Praze

Právnická fakulta

Ústav autorského práva, práv průmyslových a práva soutěžního

Téma rigorózní práce:

Autorskoprávní ochrana počítačových programů

(Copyright protection of computer programs)

Mgr. Jana Tomešová

Kučerova 725/7, 198 00 Praha 9 – Černý Most

Vedoucí rigorózní práce: JUDr. Irena Holcová

Prohlašuji, že jsem tuto rigorózní práci vypracovala samostatně, že všechny využití prameny a literatura byly řádně citovány a že tato práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

Mgr. Jana Tomešová

Obsah

1. Úvod	6
2. Vymezení pojmů	7
2.1 Hardware.....	7
2.2 Software	9
2.3 Počítačové programy	12
2.4 Look and feel	15
2.5 Algoritmus	17
3. Možné způsoby ochrany počítačových programů	18
3.1 Potřeba ochrany počítačových programů	18
3.2 Zvolení autorskoprávní ochrany počítačových programů jako optimálního způsobu ochrany	19
3.3 Jiné možnosti ochrany počítačových programů	21
3.4 Patentová ochrana počítačových programů	22
4. Evropská úprava autorskoprávní ochrany počítačových programů.....	24
4.1 Vývoj ochrany počítačových programů v rámci Evropských společenství a vznik Směrnice Rady o právní ochraně počítačových programů	24
4.2 Směrnice Evropského parlamentu a Rady ze dne 23. dubna 2009 o právní ochraně počítačových programů (2009/24/ES)	29
4.2.1 Předmět ochrany	29
4.2.2 Autorství počítačových programů a nositelé ochrany.....	37
4.2.3 Výlučná práva nositele práv	39
4.2.4 Výjimky z výlučných práv nositele práv	45
4.2.5 Dekompilace.....	49
4.2.6 Zvláštní prostředky ochrany	56
4.2.7 Závěrečná ustanovení.....	62

4.3 Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2006/116/ES ze dne 12. prosince 2006 o době ochrany autorského práva a určitých práv s ním souvisejících	63
4.4 Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2001/29/ES ze dne 22. května 2001 o harmonizaci určitých aspektů autorského práva a práv s ním souvisejících v informační společnosti.....	64
4.5 Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2004/48/ES ze dne 29. dubna 2004 o dodržování práv duševního vlastnictví.....	66
4.6 Patentovatelnost počítačových programů v evropském právu	66
4.7 Závěrečné zhodnocení evropské úpravy.....	68
5. Česká úprava autorskoprávní ochrany počítačových programů	69
5.1 Prameny právní úpravy.....	69
5.2 Počítačový program jako dílo ve smyslu autorského zákona.....	72
5.2.1. Look and feel.....	75
5.3 Autor počítačového programu	79
5.4 Zvláštní ochrana počítačového programu.....	85
5.5 Pojem oprávněného uživatele rozmnoženiny počítačového programu	87
5.6 Postavení oprávněného uživatele rozmnoženiny počítačového programu....	90
5.7 Technické prostředky ochrany práv.....	93
5.8 Licenční smlouva.....	95
5.8.1 Uzavření licenční smlouvy dle platné právní úpravy.....	95
5.8.2 Návrh změny úpravy licenční smlouvy v připravované novele autorského zákona.....	100
5.8.3 Návrh úpravy licenční smlouvy v novém občanském zákoníku.....	101
5.9 Některé zvláštní typy počítačových programů	102
5.9.1 Shareware	103
5.9.2 Freeware	104
5.9.3 Open source software	105
5.10 Otázka přístupu ke zdrojovému kódu počítačového programu.....	105

5.10 Posouzení autorskoprávní ochrany počítačových programů v českém právním řádu	108
5.10.1 Zhodnocení provedení evropské úpravy do českého právního řádu...	108
5.10.2 Zhodnocení české právní úpravy autorskoprávní ochrany počítačových programů.....	109
6. Závěr.....	110
Seznam použitých zkratek.....	112
Seznam použité literatury a pramenů	113
Résumé	120
Abstrakt / Abstract.....	122
Klíčová slova / Keywords	123

1. Úvod

Tématem této rigorózní práce je Autorskoprávní ochrana počítačových programů. Touto problematikou se zabývají odborníci na autorské právo již od počátku 70. let, kdy došlo k prudkému rozvoji počítačových programů v celosvětovém měřítku. Tato práce si klade za cíl popis současné úpravy této problematiky v evropském a českém právu a její zhodnocení.

Před započítím samotného výkladu právní úpravy počítačových programů je nutno vymezit základní pojmy, jejichž pochopení je nezbytné pro porozumění předmětu této práce. Proto se kapitola druhá této práce zabývá nejen pojmem počítačového programu jako takového, ale i dalších pojmů, které s počítačovým programem a jeho fungováním úzce souvisí.

Autorskoprávní ochrana jako optimální systém ochrany pro počítačové programy nebyla zvolena ihned po nástupu a rychlém rozvoji počítačových programů v minulém století, nýbrž zde trvalo nějakou dobu, než k této volbě došlo. Kapitola třetí tak obsahuje jednak vysvětlení důvodů, na základě kterých byla zvolena autorskoprávní ochrana jako optimální systém ochrany pro počítačové programy, a jednak demonstrativní výčet jiných možností právní ochrany počítačových programů.

Čtvrtá kapitola se zabývá samotným předmětem této práce, a to popisem a zhodnocením úpravy autorskoprávní ochrany počítačových programů v evropském právu, přičemž tato je obsažena především ve Směrnici Rady ES o právní ochraně počítačových programů. Vzhledem ke skutečnosti, že ustanovení evropské úpravy byla rozhodující i pro českou úpravu a určila její nejpodstatnější principy, je tato kapitola poměrně rozsáhlá a obsahuje podrobný rozbor jednotlivých článků Směrnice.

Při popisu české právní úpravy ochrany počítačových programů jsem se zaměřila na některé otázky, které souvisí se současným zněním českého autorského zákona. Vzhledem k ne příliš četné české judikatuře v oblasti autorského práva jsem vycházela zejména z poznatků právní teorie českého autorského práva. V této

kapitole je obsažen nejen popis současné právní úpravy, ale také nástin plánované novelizace autorského zákona a také vliv nového občanského zákoníku na autorské právo.

Poslední kapitola je pak věnována shrnutí obsahu této práce a vyzdvihuje nejdůležitější aspekty právní úpravy autorskoprávní ochrany počítačových programů.

2. Vymezení pojmů

Pro skutečné pochopení problematiky ochrany počítačových programů je nutné nejdříve vymezit jednotlivé pojmy z oboru informačních technologií, které jsou základními kameny této oblasti a které budou v této práci průběžně používány.

Správné právní posouzení se totiž musí zákonitě opírat i o správné posouzení věcné, zejména v některých případech, kdy dochází k nepřesnému pochopení jednotlivých pojmů či je obtížné jednoznačně stanovit hranici mezi některými pojmy, je nutné uvedení pokud možno co nejpřesnější definice a tak pečlivé vymezení potřebných pojmů.

2.1 Hardware

Vzhledem k tomu, že „výchozí bod pro definici počítačového programu (softwaru) tvoří obvykle popis toho, co spadá pod souhrnný pojem hardware, a hardware a software představují vzájemně se doplňující prvky, nutné pro fungování počítačového systému jako takového“¹, je vhodné se zabývat nejprve definicí hardwaru.

¹ Marly Jochen: Softwareüberlassungsverträge, 2. Auflage, C.H.Beck München 1997, str. 1.

Výkladový slovník výpočetní techniky a komunikací definuje hardware následujícím způsobem: „Hardware je souhrn hmotných technických prostředků umožňujících nebo rozšiřujících provozování počítačového systému. Hardware je sám počítač (paměť, základní deska s obvody, záznamová média, periférie, vstupně-výstupní zařízení, přídatné karty atd.), tiskárny, sítě, speciální zařízení. Hardware je vše kromě programového vybavení (software). Na hranici mezi oběma skupinami leží firmware.“²

Jinými slovy by se dalo říci, že pod souhrnný pojem hardwaru spadají všechny fyzické, jak mechanické, tak elektronické jednotky, ze kterých se počítač skládá.

Počítačem následně budeme rozumět zařízení, které je schopné se řídit programovým kódem, případně ovládat přidružené periférie. Mohou to být jak osobní počítače, obecně označované jako „Personal Computer“ (PC), tak serverové počítače realizující specifické funkce v rámci počítačové sítě, tak i „malé počítače“ typu „Personal Digital Assistant“ (PDA). Počítačem je na druhou stranu i CNC (Computer Numerical Control), což je stroj, který slouží pro řízení dalšího stroje. V dnešní době však pod pojem počítač ve shora uvedeném smyslu budou spadat i jiná elektronická zařízení, nejtypičtějším a také nejčastějším příkladem pak bude většina moderních mobilních telefonů.

Pokud je v dalším textu používán termín počítač, je míněn počítač v širším, výše vymezeném smyslu.

Jednotlivé součásti počítače jsou často, ne však nutně, obsaženy v oddělených zařízeních. V souvislosti s osobními počítači se jako o hardware mluví především v případě následujících komponent:

- základní deska, která obsahuje centrální procesorovou jednotku a podpůrné obvody pro komunikaci s ostatními perifériemi;
- paměť RAM, do které jsou krátkodobě ukládány programy nebo jejich části a data k nim příslušející;

² Hlavenka Jiří a kolektiv: Výkladový slovník výpočetní techniky a komunikací, 1997, str. 182.

- vstupní zařízení (klávesnice, myš, tablet);
- výstupní zařízení (obrazovka, tiskárna, reproduktory), které slouží ke komunikaci mezi počítačem a okolím; a
- záznamové média – pevné disky (HDD), paměťové karty, CD a DVD média, datové pásky, magnetické a magnetooptické disky.

Z funkčního hlediska je možno popsat hardware jako technické vybavení počítače, které provádí jednotlivé operace, pro něž se počítač používá.

2.2 Software

Předně je nutno uvést, že software je v dnešní době často používán jako synonymum pro počítačový program. Toto použití však není z hlediska právního zcela přesné, neboť pojem software je pojmem souhrnným, pod který pojem počítačový program spadá a jehož veškeré součásti je obtížné vymezit pomocí vyčerpávajícího výčtu a konečné definice.

Výkladový slovník výpočetní techniky a komunikací definuje software následujícím způsobem: „Software je obecně jakékoli programové vybavení. Oblast softwaru zahrnuje počítačové programy od základních vstupně/výstupních systémů (BIOS), přes operační systémy (DOS, OS/2, Systém 7), grafická rozhraní (Windows) a veškeré aplikace, od jednoduchých utilit až po komplexní programové systémy. Software je obecně série programových instrukcí, uložená v přirozených celcích (souborech) na záznamovém médiu či v paměti počítače. Software sám je vždy ‚nehmotný‘, ke svému šíření a (po)užívání vždy potřebuje hardware.“³

Případně je možno stanovit, že „software je proto možno nejlépe negativně charakterizovat jako všechno, co není hardware, ale co je nutné či co se doporučuje

³ Hlavenka Jiří a kolektiv: Výkladový slovník výpočetní techniky a komunikací, 1997, str. 379-380.

ke smysluplnému užívání hardwaru. Software je možno také označit jako „duševní nadstavbu elektronického zpracování dat“.⁴

Pokud bychom chtěli vymezit software jako tržní produkt, bylo by možno použít následující vymezení, podle něhož „program nebo soubor programů pro prodej, tedy určený pro trh se vším, co k tomu patří – tedy vlastní program nebo soubory programů na nosičích, uživatelská příručka (manuál), licenční a záruční podmínky spojené většinou s registrací (registrační karta apod.), vlastní obal, nabídka služeb, servisu, školení, případně další vylepšení výrobcem nebo prodejcem pro komerční úspěch u uživatele a uživatelské pohodlí“⁵.

Software je možno rozdělit na dva základní typy a to: systémový software, také nazývaný operační systém (OS), a uživatelský software.

Uživatelský software slouží řešení určitých problémů zpracování dat přímo uživateli. Vyskytuje se buď jako standardní software, který se orientuje na potřeby velkého množství zákazníků nebo jako individuální software – tento je koncipován pro potřeby jednoho určitého zákazníka a většinou je také upraven pro jeho počítač. Uživatelský software je také ve většině případů vázán na systémový software, bez jehož přítomnosti v počítači není uživatelský software funkční.

Systémový software slouží k internímu řízení a správě funkčních jednotek počítače. Alespoň v základní míře koordinuje činnost jednotlivých počítačových komponent. Umožňuje práci s daty, tedy jejich zadávání do počítače a vyjímání z počítače, jejich ukládání a řízení jejich zpracování. Příkladem mohou být operační systémy distribucí Linux, OS Microsoft Windows, Mac OS X. K tomuto se řadí i programy, které jsou určeny k překládání programů vyjádřených v některém z používaných programovacích jazyků. Systémový software je tak spojovacím článkem mezi hardwarem a uživatelským softwarem.

⁴ *Haberstumpf Helmut*: Der urheberrechtliche Schutz von Computerprogrammen, Teil II. – Die Europäische Richtlinie über den Schutz von Computerprogrammen von Michael Lehmann, Verlag Dr. Otto Schmidt Köln 1993, str. 76.

⁵ *Kříž Jan*: Ochrana autorských práv v informační společnosti, Praha 1999, str. 59.

Pro úplnost je však nutno uvést, že se postupem času ukázalo, že rozdíl mezi hardwarem a softwarem není tak ostrý, jak by se bylo možno domnívat z předchozích výše uvedených definic těchto pojmů. Funkce, které tradičně realizuje hardware, může splňovat počítačový program a naopak. To znamená, že každá funkce počítačového programu může být principiálně vyjádřena jako program nebo instalována do hardwarových komponent. Jako příklad softwaru plnícího funkci hardware je možno uvést softwarový modem. Příkladem, kdy naopak hardware vykonává určitou funkci softwaru, mohou být grafické akcelerátory, které urychlují procesy určitých grafických programů.

K nejdůležitějším součástem softwaru náleží:

- počítačový program;
- dokumentace výrobce; a
- dokumentace určená uživateli.

Přestože se problematika právní ochrany soustřeďuje primárně na počítačové programy, nesmí být opomíjeny ostatní komponenty softwaru, protože ty souvisí s vývojem programu a částečně jsou distribuovány s programem v balení. Počítačovým programem jako pojmem se podrobně zabývá další kapitola, k dokumentaci uvádím několik stručných vět zde.

Dokumentace výrobce slouží výrobcovi vybavit si jednotlivé kroky během vývoje softwaru. „K tomu patří jednak ‚sešit úkolů‘, kde jsou stanoveny požadavky kladené na program, ‚údržbářská dokumentace‘, která tvoří základ pro pozdější údržbářské práce, stejně tak jako popis programu.“⁶

Dokumentace určená uživateli (uživatelská příručka, manuál) zahrnuje všechny podklady, které jsou potřebné pro porozumění programu a pro užívání, které odpovídá jeho účelu. Je součástí „softwarového balíku“, který je přenecháván nabyvateli spolu s nosičem, na němž je zachycen počítačový program, a který ho

⁶ *Haberstumpf Helmut: Der urheberrechtliche Schutz von Computerprogrammen, Teil II. – Die Europäische Richtlinie über den Schutz von Computerprogrammen von Michael Lehmann, Verlag Dr. Otto Schmidt Köln 1993, str. 79.*

informuje o struktuře, kapacitě, podmínkách používání programu a zároveň obsahuje většinou i určitý návod k použití. „Dokumentace jsou tištěné nebo digitální informace dodávané k softwarovým nebo hardwarovým produktům. Počítačová dokumentace bývá k dispozici i v nápovědě (help) nebo výukovém programu.“⁷

2.3 Počítačové programy

Zatím nebyla vypracována jednoznačná a konečná právní definice počítačového programu, která by byla všeobecně uznávána⁸. „Oblast informatiky je fenomén, který se razantně rozvíjí a stále znovu mění, z tohoto důvodu bylo doposud od legální definice ustoupeno a vycházelo se z otevřeného pochopení pojmu. Návrh definice vypracovaný Světovou organizací duševního vlastnictví (WIPO) v roce 1978 ve vzorovém návrhu pro ochranu počítačových programů zní“⁹:

„(i) ‚Počítačový program‘ je sled příkazů, které po zahájení působí v nositeli, který je pro počítač čitelný, tak, že stroj se schopnostmi zpracovávat informace ukáže, provede nebo dosáhne určitého výsledku, určité funkce nebo úlohy; (ii) ‚popis programu‘ je zcela procesně neutrální zobrazení v jazykové, schematické nebo jiné formě, jejíž údaje jsou postačující, aby určily sled příkazů, který představuje jemu odpovídající počítačový program; (iii) ‚doprovodný materiál‘ zahrnuje všechny podklady, které nepředstavují počítačový program nebo popis programu a jsou určeny nebo vhodné k tomu, podporovat porozumění nebo

⁷ Hlavenka Jiří a kolektiv: Výkladový slovník výpočetní techniky a komunikací, 1997, str. 121.

⁸ V některých státech je definice počítačového programu uvedena přímo v zákoně, příkladem je Slovenská republika. Slovenský autorský zákon (Zákon 618/2003 Z.z., o autorském práve a právach súvisiacich s autorským právom (autorský zákon) definuje v § 5 odst. 8 počítačový program jako: „Počítačový program je súbor príkazov a inštrukcií použitých priamo alebo nepriamo v počítači. Príkazy a inštrukcie môžu byť napísané alebo vyjadrené v zdrojovom kóde alebo v strojovom kóde. Neoddeliteľnou súčasťou počítačového programu je aj podkladový materiál potrebný na jeho prípravu; ak spĺňa pojmové znaky diela (§ 7 ods. 1), je chránený ako literárne dielo.“

⁹ Mogel Volker: Europäisches Urheberrecht, Verlag Österreich 2001, str. 158-159.

aplikaci počítačového programu, např. popis problému nebo návod pro uživatele.“¹⁰

„Podobně rozsáhlá je definice podle DIN 44300 oddíl 4 č. 4.1.9 (z roku 1988), podle které je počítačový program vymezen jako syntaktická jednotka příkazů a deklarací, vyhovující pravidlům použitého jazyka, která zahrnuje prvky nutné k řešení určité úlohy.“¹¹

Ze smyslu výše uvedené definice WIPO vyplývá, že pojem „počítačový software“ je pojmem širším, neboť kromě vlastního počítačového programu zahrnuje algoritmy, na kterých se počítačové programy zakládají, a dokumentace, které vysvětlují způsob práce počítačového programu.

Pro účely pochopení pojmu počítačový program je poměrně vhodná definice obsažená ve Výkladovém slovníku výpočetní techniky a komunikací, dle které je počítačový program (dále též jen „program“) „ucelený souhrn instrukcí (příkazů), pomocí kterých provádí počítač určitou činnost. Program je tvořen souborem nebo více soubory, které jsou v úhrnu dostatečně schopné provádět předepsanou činnost. Příbuznými termíny, mezi kterými lze těžko vymezit ostrou hranici, jsou:

- aplikace, čímž se označuje obvykle komplexnější souhrn často i několika programů, které plní úkoly dané oblasti;
- software, čímž se označuje jakékoli programové vybavení počítače, které je ucelené spíše svým vnějším zjevem.“¹²

Jako konečný produkt vývoje softwaru existují počítačové programy ve dvouformách vyjádření: jako zdrojový kód a jako strojový kód (srov.článek 10 odst. 1 TRIPS).

Pojem zdrojový kód („source code“) se vztahuje na program, který byl programátorem sepsán v některém z programovacích jazyků (např. Python, C, C++, PHP, Delphi). Jde o posloupnost programových příkazů srozumitelných pro

¹⁰ WIPO: Mustervorschlag für den Schutz von Computersoftware, GRUR Int. 1978, str. 286.

¹¹ Marly Jochen: Softwareüberlassungsverträge, 2. Auflage, C.H.Beck München 1997, str. 5.

¹² Hlavenka Jiří a kolektiv: Výkladový slovník výpočetní techniky a komunikací, 1997, str. 328.

programátora, které jsou následně určené k překladu do cílového kódu (strojového kódu) srozumitelné pro počítač.

Programy vyjádřené (v některých případech i dnes vytvořené) ve strojovém, binárním, kódu („object code“) sestávají jen ze dvou symbolů, respektive čísel, totiž nuly a jedničky. Oba tyto symboly se označují jako bit (binary digit). S odpovídajícím počtem „bits“ je možno vyjádřit všechna čísla, písmena a zvláštní znaky¹³. „Machine code (strojový kód) je program vyjádřený zcela elementárním způsobem jako posloupnost instrukcí procesoru (posloupnost bajtů, resp. bitů). Z hlediska uživatele je strojový kód nesrozumitelný, z hlediska systému je přímo proveditelný (nevyžaduje další úpravu – kompilaci ani interpretaci).“¹⁴

Zdrojové programy musí být přeloženy do strojových programů, aby jim počítač mohl porozumět a provést je. Programátor obvykle vytvoří program nejprve ve zdrojovém kódu¹⁵, tento je pak přeložen počítačem s pomocí tzv. „compileru“ (překladače neboli programu určeného k překládání) do strojového kódu, který je počítači srozumitelný (s výjimkou tzv. interpretů).

Tvorba počítačového programu se částečně podobá tvorbě literárního díla, jsou ovšem podstatné principiální rozdíly mezi všeobecnými slovesnými díly a počítačovými programy. Počítačové programy jsou samozřejmě také texty, tedy sled znaků. Ovšem počítačové programy nejsou sepsány v obyčejném jazyce, nýbrž v jazyce formálním. Nejsou tedy texty v obvyklém smyslu, podobají se spíše matematickým vzorcům. „V protikladu k vzorcům matematiky, které sice mohou sloužit popisu souvislostí, mohou počítačové programy při použití počítačů, které vykazují odpovídající rozhraní, být bezprostředně uvedeny do technických procesů. Tyto procesy vykazují jisté efekty na počítačích, na kterých probíhají. ... Počítačové programy tedy představují technická slovesná díla, která slouží

¹³ Strojový kód je binární kód, který je v počítači představován protisoběstojícími elektromagnetickými impulsy; „1“ znamená, že existuje elektromagnetický impuls, zatímco „0“ znamená, že elektromagnetický impuls neexistuje.

¹⁴ *Hlavenka Jiří a kolektiv*: Výkladový slovník výpočetní techniky a komunikací, 1997, str. 249.

¹⁵ Někteří programátoři jsou nicméně schopni vytvářet přímo ve strojovém kódu, není to však příliš obvyklé.

zpracování, ukládání a přenosu informací.“¹⁶ Počítačové programy se mohou použít k různým účelům a mohou obsahovat jen pár řádků textu, rozsáhlé softwarové systémy (aplikace) však sestávají z miliónu a více řádek.

2.4 Look and feel

Pro praxi je důležitá otázka, zda součástí počítačového programu je i tzv. look and feel. Výkladový slovník výpočetní techniky a komunikací definuje look and feel jako „zobecnění vzhledu a funkčnosti uživatelského rozhraní; nezaměřuje se na to, jak konkrétně vypadá který detail, ale jak se jeví, jak se s ním obecně pracuje atd. Používá se jednak jako určité stanovení pravidel pro aplikace pro daný systém (které by kvůli snadnému použití měly mít stejný look and feel), též se stává předmětem soudních sporů mezi vývojáři těchto rozhraní (známý je např. spor Apple vs. Microsoft¹⁷).“¹⁸

Termín „look and feel“ označuje prvky návrhu grafického uživatelského rozhraní (GUI), a to jak ve smyslu barev, tvarů, rozložení, stylů písma etc. (tj. vzhled, „look“), tak ve smyslu chování dynamických prvků jako jsou tlačítka, boxy a menu (tj. omak, „feel“). Jedná se například o ikony a symboly viditelné na obrazovce, okna nebo také panel nabídky. Umožňuje vzájemnou interakci mezi počítačem a uživatelem, přičemž tato interakce může spočívat v pouhém šíření informací, ale může rovněž uživateli umožňovat zadávat počítačovému programu pokyny za použití příkazů.

¹⁶ *Broy Manfred/Lehmann Michael: Die Schutzfähigkeit von Computerprogrammen nach dem neuen europäischen und deutschem Urheberrecht, GRUR 1992, str. 421.*

¹⁷ Zde je odkazováno na spor „Apple Computer, Inc. v. Microsoft Corporation“ (35 F.3d 1435). Jednalo se o spor, ve kterém se společnost Apple Computer, Inc. (nyní pouze Apple Inc.) pokusila zabránit společnosti Microsoft Corporation v užívání prvků grafického uživatelského rozhraní, které byly podobné prvkům užívaným v operačních programech společnosti Apple. Spor byl zahájen v roce 1988 a byl definitivně uzavřen dne 19.9.1994, kdy bylo zamítnuto odvolání společnosti Apple k U.S. Supreme Court. Soud dovodil, že Microsoft licenci neporušil, neboť základní rysy okenního uživatelského systému nelze licencovat.

¹⁸ *Hlavenka Jiří a kolektiv: Výkladový slovník výpočetní techniky a komunikací, 1997, str. 243.*

Na otázku, zda look and feel je součástí programu jako takového, tedy zda je součástí jeho zdrojového a tedy i strojového kódu, neexistuje zcela jednoznačná odpověď. Obecně lze shrnout, že přesné značení a definice chování dynamických prvků („feel“), tedy např. ikon a jednotlivých položek menu, jsou ve zdrojovém kódu obsaženy, neboť programátor při tvorbě programu do něj zahrne příkazové řádky týkající se těchto prvků. Tyto příkazové řádky pak obsahují přesné označení těchto prvků, jejich vztah k ostatním ovládacím prvkům, jejich umístění a přesný popis důsledku jejich použití. To následně vytváří otázku, kde je hranice mezi rozhraním a samotným programem, neboť jedno plynule navazuje na druhé.

Vzhled jednotlivých dynamických prvků, zejména ikon, symbolů a jiných ovládacích prvků, je obsažen obvykle v souboru odlišném, přičemž zdrojový kód obsahuje odkaz na tento soubor, který obsahuje pak data grafického charakteru. Pokud jde o samotné grafické zobrazení, lze říci, že se nejedná o součást počítačového programu jako takového, neboť grafická data nejsou součástí počítačového programu ať vyjádřeného ve zdrojovém ani strojovém kódu.

Definice uživatelského rozhraní se objevila i v právním prostředí, konkrétně v soudním řízení před Soudním dvorem Evropské unie: „V oblasti informačních technologií se rozhraní vyskytuje v několika formách, které lze seskupit do dvou kategorií, totiž fyzická rozhraní a rozhraní logická nebo programová. Fyzická rozhraní zahrnují zejména technické vybavení, jako je obrazovka počítače, klávesnice nebo také myš. Mezi programová rozhraní spadají rozhraní vzájemného propojení, která jsou součástí programového vybavení a která umožňují komunikaci s ostatními prvky počítačového systému, a rozhraní sloužící k interakci, jejichž součástí je i grafické uživatelské rozhraní. Grafické uživatelské rozhraní, obecně nazývané ‚look and feel‘, totiž umožňuje komunikaci mezi programem a uživatelem. Jedná se například o ikony a symboly viditelné na obrazovce, okna, nebo také rozbalující se lištu nabídky. Umožňuje vzájemnou interakci mezi počítačem a uživatelem. Tato interakce může spočívat v pouhém šíření informací, ale může rovněž uživateli umožňovat zadávat počítačovému

programu pokyny za použití příkazů. Tak je tomu například v případě souboru, který je myší uchopen a přemístěn do koše, nebo v případě příkazů ‚kopírovat‘ a ‚vložit‘ v rámci programu pro zpracování textu.“¹⁹

2.5 Algoritmus

Pro účely dalšího výkladu je nutno se zabývat též pojmem algoritmus, který s pojmem počítačového programu úzce souvisí.

„Algoritmus je logický nebo matematický postup, použitý při řešení problémů.“²⁰ Pro pochopení tohoto pojmu je však dle mého názoru vhodnější následující definice: „Algoritmus můžeme definovat jako jednoznačně určenou posloupnost konečného počtu elementárních kroků vedoucí k řešení daného problému, přičemž musí být splněny základní vlastnosti každého algoritmu:

- hromadnost a univerzálnost - algoritmus musí vést k řešení celé třídy úloh, vzájemně se lišících pouze vstupními údaji. Musí řešit úlohu pro libovolnou přípustnou kombinaci vstupních dat a musí pokrývat všechny situace, které mohou při výpočtu nastat;
- determinovanost (jednoznačnost) - v každém kroku algoritmem popsaného postupu musí být jednoznačně určeno, co je výsledkem tohoto kroku a jak má algoritmus dále pokračovat. Důsledkem této vlastnosti je, že pro stejná vstupní data vydá algoritmus vždy stejný výsledek;
- konečnost - algoritmus v konečné době skončí (jinak by byl nepoužitelný);
- rezultativnost - algoritmus při zadání vstupních dat vždy vrátí nějaký výsledek (může se jednat i jen o chybové hlášení);
- správnost - výsledek vydaný algoritmem musí být správný;

¹⁹ Stanovisko generálního advokáta Yvese Bota přednesené dne 14. října 2010 ve věci žádosti o rozhodnutí o předběžné otázce na základě článku 234 ES podané Soudnímu dvoru Evropské unie Nejvyšším správním soudem České republiky, č. C-393/09, bod 55 a 56.

²⁰ *Hlavenka Jiří a kolektiv: Výkladový slovník výpočetní techniky a komunikací, 1997, str. 14.*

- výsledek lze při provádění algoritmu získat zcela mechanicky.²¹

Algoritmy můžeme zapisovat buď v přirozeném jazyce nebo v některém z vyšších programovacích jazyků nebo přímo ve strojovém kódu počítače.

Pro další výklad je nutné se pokusit vést jakousi dělicí čáru mezi pojmem počítačový program a algoritmus. Oba jsou totiž postupem řešení určitého problému, algoritmus je však vždy *jediným a determinovaným* řešením problému. Jinak řečeno, daný problém – obvykle relativně jednoduchý – je možno řešit právě a výhradně jen použitím daného algoritmu. Algoritmus sám o sobě tak není autorskoprávně chráněn. Naproti tomu počítačový program je nadstavba algoritmu, případně spojení dvou a více algoritmů do jediného celku. Určitý problém, k jehož řešení nepostačí prosté použití jednoho algoritmu, je možné řešit počítačovým programem a tento postup již není předem determinován, nýbrž existuje více možností řešení.

3. Možné způsoby ochrany počítačových programů

3.1 Potřeba ochrany počítačových programů

Stále rostoucí význam počítačového a softwarového průmyslu je očividný. Počítačové programy jsou hodnotné, nemateriální hospodářské statky a jejich vývoj vyžaduje vynaložení značných sil a prostředků. Softwarová technologie se nezakládá na geniálním tvoření jako u jiných děl spadajících do autorskoprávní ochrany, nýbrž na regulovaném technickém postupu, do kterého je nutno zejména v případě vývoje komplexních a rozsáhlých softwarových systémů (aplikací) investovat mnoho času a především vysoké finanční náklady. Po jejich uvedení do oběhu však mohou být počítačové programy lehce a bez vynaložení úsilí kopírovány, čímž dochází k znehodnocení investic firem a programátorů, kteří programy vyvíjejí.

²¹ Koubková Alena, Pavelka Jan: Úvod do teoretické informatiky. 3. vyd., 2003, str. 24.

Proto je nutno chránit práva tvůrců počítačových programů, resp. nositelů práv k počítačovým programům a zabezpečit jim zhodnocení jejich produktu. Programy musí být chráněny nejen proti neoprávněnému kopírování, ale i napodobování; mělo by se zabránit situacím, kdy výsledky vynaloženého úsilí jednoho tvůrce budou zneužity jiným programátorem či vývojářem softwaru.

3.2 Zvolení autorskoprávní ochrany počítačových programů jako optimálního způsobu ochrany

Poté, co převládlo přesvědčení, že počítačovým programům je nutno poskytnout právní ochranu, započala jak na úrovni národních, tak mezinárodních zákonodárců diskuze o tom, do jakého systému ochrany počítačové programy správně zařadit. Uvažovalo se, zda je pro počítačové programy nejvhodnější ochrana patentová („patent approach“), autorskoprávní („copyright approach“) nebo nově vytvořená ochrana *sui generis* zvláštním zákonem.

Zde byla na místě také otázka, zda se u počítačových programů jedná o jedinečný výsledek tvůrčí činnosti autora a tedy je tím odůvodněna autorskoprávní ochrana nebo zda vývoj počítačového programu představuje tvorbu informační technologie, takže je nutno autorskoprávní ochranu vyloučit.

V sedmdesátých letech se Světová organizace duševního vlastnictví pokusila prosadit ochranu počítačových programů nově vytvořeným právem *sui generis* a v tomto duchu vypracovala v roce 1978 „Vzorový návrh ochrany počítačových programů“²². Jedním z důvodů, proč tato iniciativa nenašla výraznější odezvu ze strany národních zákonodárců, bylo vyloučení aplikace fungujících systémů založených na multilaterálních mezinárodních smlouvách. „Pokud by byla zvolena ochrana ‚*sui generis*‘, byla by vyloučena aplikace Bernské

²² Srovnej: *WIPO: Mustervorschlag für den Schutz von Computersoftware*, GRUR Int. 1978, str. 286 a násl.

úmluvy a Všeobecné úmluvy o autorském právu, takže by se musela vyvinout nová samostatná mezinárodní úmluva pro ochranu počítačových programů.“²³

Významný argument pro integraci softwaru do ochranného systému autorského práva totiž představovala především světově uznávaná Bernská úmluva o ochraně literárních a uměleckých děl z roku 1886 (dále jen „Bernská úmluva“), která by tvůrci programu zaručovala mnohá minimální práva a především stejné zacházení jako s příslušníky daného členského státu, v němž má být ochrana poskytnuta. Dalším argumentem byl mimořádně široký pojem literatury, zvolený v čl. 2 odst. 2 Bernské úmluvy, který umožňuje, aby počítačové programy byly integrovány bez velkých komplikací do tohoto mezinárodního systému.

Ochrana patentovým právem a tomu mezinárodně odpovídající Pařížskou úmluvou na ochranu průmyslového vlastnictví z roku 1883 – Pařížská unijní úmluva by mohla vést k omezení hospodářské soutěže, neboť určité technické sektory by nositelé práv mohli přechodně monopolizovat. V této souvislosti je také nutno uvést, že primárně z právněhistorických důvodů se v Evropě – na rozdíl např. od amerického práva – vychází ohledně patentové ochrany z relativně úzkého technického pojmu. Bylo by tedy nutné řešit otázku, zda počítačové programy naplňují pojmové znaky vynálezu.

Z uvedeného vyplývá, že je nutno vidět jako optimální systém ochrany pro počítačové programy s ohledem na jejich vlastnosti nikoli ochranu patentovou či ochranu *sui generis*, nýbrž ochranu autorskoprávní. Primárně by měly být tedy počítačové programy chráněny právem autorským, což však nevylučuje souběžnou ochranu jiným, např. patentovým právem.

O vhodnosti ochrany počítačových programů autorským právem se i přes uvedené dá stále diskutovat, zejména z toho důvodu, že tato ochrana „působí nejen vůči třetím osobám, ale i ve vztahu k autorovi samému, a to bez požadavku

²³ *Lehmann Michael: Rechtsschutz und Verwertung von Computerprogrammen, Teil I. A – Die Europäische Richtlinie über den Schutz von Computerprogrammen von Michael Lehmann, Verlag Dr. Otto Schmidt Köln 1993, str. 7.*

jakýchkoli formalit“²⁴. Autor se tedy nemůže tohoto práva vzdát a poskytnout své dílo třetím osobám jinak než smluvně, a to ani v případě, že by to odpovídalo jeho vůli.

3.3 Jiné možnosti ochrany počítačových programů

Při eventuelní ochraně počítačových programů přichází v úvahu kromě autorského práva také právo upravující hospodářskou soutěž, ochranné známky, ochranu topografií polovodičových výrobků, obchodní tajemství a se stále rostoucím významem také patentové právo. Nelze opomenout ani trestněprávní ochranu, tedy úpravu počítačové kriminality, a úpravu obecného smluvního práva, která poskytuje nositeli práv možnost chránit své zájmy způsobem mu vyhovujícím.

Právo upravující hospodářskou soutěž upravené v § 44a násl. ObchZ by mělo především zabránit zneužívání výsledků jednoho soutěžitele jiným tak, že zakáže soutěžitelům používat nekalé prostředky v konkurenčním boji. Zákaz nekalosoutěžního jednání se bude týkat především skutkové podstaty „klamavé údaje o původu zboží, převzetí výkonů soutěžitele v souvislosti s neoprávněným ziskem informací, porušením povinností ze smlouvy, odlákání zaměstnanců, prozrazení obchodního tajemství nebo podniková špionáž, omezení hospodářské soutěže v důsledku napodobení kompletních sérií nebo celého sortimentu.“²⁵ V této souvislosti je možné poukázat na zajímavý rozsudek Nejvyššího soudu České republiky 32 Odo 1566/2005, který se týkal právě počítačového programu, přičemž dle tvrzení žalobkyně se žalovaný dopustil jednání nekalé soutěže, a to klamavého

²⁴ Kříž Jan, Holcová Irena, Kordač Jiří, Křest'ánová Veronika: Autorský zákon a předpisy související – komentář, Linde Praha a.s. 2002, str. 50.

²⁵ Kříž Jan: Ochrana autorských práv v informační společnosti, Praha 1999, str. 68.

označení zboží a služeb a vyvolání nebezpečí záměny a parazitování na pověsti žalobkyně²⁶.

Právo ochranných známek upravené zákonem č. 441/2003 Sb., o ochranných známkách, ve znění pozdějších předpisů, je pouze ochranou označení počítačových programů, které není do autorskoprávní ochrany zahrnuto; nepokrývá tedy jejich podstatu.

Ochrana topografií polovodičových výrobků upravená zákonem č. 529/1991 Sb., o ochraně topografií polovodičových výrobků, ve znění pozdějších předpisů, jako zvláštní druh ochrany se vztahuje především na čipy, tedy na součást základní hardwarových komponentů počítače.

Ochrana obchodního tajemství upravená v § 17 a násl. ObchZ (také označována jako ochrana know-how) zahrnuje i myšlenky a principy, na nichž se počítačový program zakládá. Vzhledem k tomu, že myšlenky a principy není možno chránit autorským právem, může tato ochrana v praxi představovat účinný nástroj ochrany. Avšak vzhledem ke skutečnosti, že obchodní tajemství je chráněno jako součást práv náležejících k podniku, přísluší toto právo ochrany obchodním tajemstvím pouze podnikatelům a nikoliv všem autorům počítačových programů; u nich lze připustit ochranu know-how v užším smyslu.

3.4 Patentová ochrana počítačových programů

Ochrana patentovým právem by bylo téma na samostatnou práci, zde je však na místě uvést alespoň některé aspekty této úpravy. Autorské právo je zaměřeno především proti kopírování a chrání pouze konkrétní vyjádření určité myšlenky,

²⁶ V tomto řízení vycházela žalobkyně při podání žaloby z předpokladu, že žalobní návrh nemůže mít úspěch, pokud bude argumentováno z hlediska práva autorského, tj. porovnáváním algoritmů, datových struktur a zdrojových kódů, neboť počítačový program, o který opírala žaloba svá tvrzení, byl dle názoru žalobkyně přepracován takovým způsobem, že není možno určit autorství, resp. odcizení takového programu žalovaným žalobkyni. Z tohoto důvodu se žalobkyně domáhala ochrany z titulu soutěžního práva. Nutno konstatovat, že ani při uplatnění tohoto nároku nebyla úspěšná, neboť se jí nekalosoutěžní jednání žalovaného nepodařilo prokázat.

naproti tomu patentové právo může při splnění pojmového znaku vynálezu poskytnout ochranu mnohem širšího rozsahu. Nejenže poskytuje ochranu i myšlenkám, ale také je možno domáhat se patentové ochrany „i proti těm, jež k totožnému vynálezu dospěli sice nezávisle, ale později. Kromě toho jsou patenty subjektivně vnímány jako silnější právo než právo autorské, zejména v souvislosti s licencemi, protože patenty jsou podrobeny úřednímu průzkumu, úředně uděleny a registrovány.“²⁷

Počítačové programy by měly být přístupné patentověprávní ochraně stejně jako předměty ostatních oblastí techniky, pokud splňují pojmové znaky vynálezu. „Při důsledné aplikaci těchto kritérií lze předpokládat, že podmínky patentovatelnosti bude splňovat jen zlomek všech počítačových programů.“²⁸ Přesto je však nutno vyloučit diskriminaci počítačových programů ve vztahu k jejich patentověprávní ochraně.

I v případě splnění pojmových znaků vynálezu však nadále zůstává nevýhodou patentové ochrany potřeba registrace počítačového programu jako vynálezu, která může představovat časovou i finanční zátěž, čímž se tento způsob ochrany může stát nedosažitelným pro menší i střední podniky a zejména pro samostatně pracující programátory. Další nebezpečí mohou také představovat monopolizační snahy velkých výrobců softwaru, kteří by svým faktickým vlivem na trhu a eventuálně i kartelovými dohodami mohli postupně díky patentové ochraně eliminovat malé podniky i samostatné programátory.

Před několika lety se objevily snahy harmonizovat tuto úpravu v rámci Evropské unie, stručný výklad k tomuto tématu je obsažen v kapitole 4.6 této práce níže.

²⁷ *Havlík Michal*: Patentovatelnost počítačových programů 1. a 2. část, www.itpravo.cz/index.shtml?x=117187, www.itpravo.cz/index.shtml?x=117190, 2003, str. 2.

²⁸ *Havlík Michal*: Patentovatelnost počítačových programů 1. a 2. část, www.itpravo.cz/index.shtml?x=117187, www.itpravo.cz/index.shtml?x=117190, 2003, str. 2.

4. Evropská úprava autorskoprávní ochrany počítačových programů

Evropská úprava autorského práva je obsažena především ve formě směrnic, nikoli přímo závazných nařízení. Tím dochází k postupné harmonizaci autorského práva jednotlivých členských zemí, přičemž je stále ponecháván jistý prostor k zachování specifik jednotlivých vnitrostátních právních řádů.

Vzhledem ke skutečnosti, že při vzniku a vývoji evropské úpravy měly své místo i mezinárodní prameny autorského práva, uvádím zde výčet nejdůležitějších multilaterálních dohod v oblasti autorského práva:

- Bernská úmluva o ochraně literárních a uměleckých děl z roku 1886, naposledy revidovaná v Paříži v roce 1971 (v textu dále jen „Bernská úmluva“),
- Dohoda o obchodních aspektech práv k duševnímu vlastnictví (TRIPS), uzavřená v rámci Dohody o Světové obchodní organizaci (WTO) z roku 1994 (v textu dále jen „TRIPS“) a
- Smlouva Světové organizace duševního vlastnictví (WIPO) o právu autorském z roku 1996 (WCT) (v textu dále jen „WCT“).

4.1 Vývoj ochrany počítačových programů v rámci Evropských společenství a vznik Směrnice Rady o právní ochraně počítačových programů

Evropská komise se zabývala od počátku osmdesátých let jak samostatně, tak i ve spolupráci s ostatními mezinárodními organizacemi tématem ochrany softwaru²⁹.

Teprve však až v Bílé knize³⁰ s názvem Dokončení vnitřního trhu známé i jako Cockfieldova bílá kniha, vypracované Evropskou komisí pod vedením lorda

²⁹ *Mogel Volker: Europäisches Urheberrecht, Verlag Österreich 2001, str. 162.*

Cockfielda, britského komisaře pro obchod, která byla zveřejněna v roce 1985, byl duševnímu a průmyslovému vlastnictví věnován vlastní oddíl (odstavec 145 až 149). Evropská komise (dále jen Komise) zde k potřebě provést legislativní opatření uvedla: „K vytvoření bezpečných právních základů pro investice v nových technologických oborech musí být rozličné právní řády členských států shodným způsobem harmonizovány.“³¹ Výslovně byla zmíněna i oblast počítačových programů: „V této souvislosti by se mělo zvážit zvláště zavedení společného rámce pro právní ochranu počítačových programů“³². V roce 1988 následovala pak Zelená kniha s názvem *Autorské právo a výzva technologie*“, jež sice zásadně navrhovala autorskoprávní ochranu počítačových programů, v detailu však nadhodila pro zainteresované kruhy více otázek, než dala uspokojivých odpovědí³³. Byla také mnohem příznivější pro uživatele počítačových programů než pro jejich autory a z tohoto důvodu silně kritizována: „Více než jednotlivé návrhy dává Zelená kniha svým základním postojem k autorskému právu podnět k zamyšlení. Pokud je na začátku Zelené knihy pojem ‚autorské právo‘ definován ve smyslu anglosaského ‚copyright approach‘, nejedná se o pouhé terminologické určení. Celkový obsah Zelené knihy naopak jasně vyjadřuje, že Komise přijala za vlastní pojetí ‚Copyright‘, zatímco požadavky autorského práva kontinentálních členských států na právní ochranu ustoupily do pozadí.“³⁴

³⁰ Bílé knihy Komise jsou dokumenty, které obsahují návrhy na činnost Společenství v určité oblasti. V některých případech Bílá kniha následuje po vydání Zelené knihy, což jsou dokumenty, jejímž cílem je nastartovat a zahájit proces konzultací o daném tématu na evropské úrovni. Příkladem jsou Bílé knihy o završení jednotného trhu, o růstu, konkurenceschopnosti a zaměstnanosti atd. Po schválení Radou se z Bílé knihy může stát akční program Evropské unie pro danou oblast.

³¹ *Komise Evropských společenství: Weißbuch zur Vollendung des Binnenmarktes*, GRUR Int. 1985, str. 606 – odst. 147.

³² Id. odst. 149.

³³ *Lehmann Michael: Rechtsschutz und Verwertung von Computerprogrammen, Teil I. A – Die Europäische Richtlinie über den Schutz von Computerprogrammen* von Michael Lehmann, Verlag Dr. Otto Schmidt Köln 1993, str. 2.

³⁴ *Deutsche Vereinigung für gewerblichen Rechtsschutz und Urheberrecht: Stellungnahme zum Grünbuch der Kommission der EG über Urheberrecht und die technische Herausforderung vom 30.1.1989*, GRUR 1989, str. 183.

Dne 5. ledna 1989 předložila Komise v souladu s ustanovením čl. 95 Smlouvy o založení Evropského společenství³⁵ Evropskému parlamentu (dále jen Parlament) svůj první návrh Směrnice Rady o právní ochraně počítačových programů, ke kterému bylo připojeno vysvětlení zásad pro politiku hospodářské soutěže³⁶. Úprava tohoto návrhu měla sloužit správnému vyvážení mezi přiměřenou autorskoprávní ochranou na jedné straně a svobodou hospodářské soutěže z pohledu kartelového práva na straně druhé. Pokud se jedná o potřebu harmonizace, poukázala Komise na to, že není zaručena ochrana počítačových programů jako literárních děl ve všech členských státech a tím dochází ke zkreslení hospodářské soutěže a omezení svobody podnikání.

Tento návrh byl zainteresovanými kruhy intenzivně diskutován a komentován, přičemž k zvláště rozporným bodům patřila problematika „rozhraní“ (interface) a zpětné analýzy (reverse engineering)³⁷. Hojně bylo také požadováno lepší přizpůsobení návrhu směrnice Bernské úmluvě. Evropský parlament se těmto diskutovaným bodům začal věnovat a snažil se o zřetelné zlepšení při zajištění „stykové provozuschopnosti“ (interoperability)³⁸. Parlamentu šlo přitom především o to, aby evropský trh s počítačovými programy zůstal otevřený a tím bylo zajištěno fungování samostatné evropské soutěže v oblasti hardwaru a softwaru.

Na základě zpráv výboru oznámil Parlament v červnu 1990 zásadně doporučující stanovisko k návrhu směrnice Komise, ovšem v Parlamentem podstatně změněném znění. Poté předložila Komise Radě Evropských společenství³⁹ (dále jen Rada) změněný návrh Směrnice Rady o právní ochraně

³⁵ *Schippa Martin*: Die Harmonisierung des Urheberrechts in Europa im Zeitalter von Internet und digitaler Technologie, Nomos Verlagsgesellschaft Baden-Baden 1999, str. 61.

³⁶ *Moritz Hans-Werner*: Die EG-Richtlinie vom 14. Mai 1991 über den Rechtsschutz von Computerprogrammen im Lichte der Bestrebung zur Harmonisierung des Urheberrechts, GRUR Int. 1991 str. 699.

³⁷ Definice těchto pojmů a problematika jejich úpravy je podrobně vysvětlena v bodě 4.2.5 této práce.

³⁸ Definice tohoto pojmu a problematika jeho úpravy je podrobně vysvětlena v bodě 4.2.5 této práce.

³⁹ Nyní je tento orgán nazýván Rada Evropské unie.

počítačových programů, který významně v podstatném zohledňoval návrhy Parlamentu a předpokládal tři podstatné změny proti původnímu návrhu:

- „pouze konkrétní vyjádření počítačového programu je autorskoprávně chráněno, nikoliv myšlenky, na nichž je založen;
- byly konkrétněji naznačeny možnosti užívání ohledně oprávněně nabytého programu, včetně otázky záložní kopie, opravy chyb a údržby;
- byly zlepšeny předpoklady pro získání interoperability tím, že byla za určitých omezených okolností povolena zpětná analýza“⁴⁰.

Rada jednohlasně přijala tento změněný návrh Komise s vcelku nepatrnými obsahovými úpravami 13. prosince 1990 a znovu jej předložila Parlamentu k zaujetí stanoviska. Poté se k němu měl vyjadřovat Parlament kvalifikovanou většinou v devadesátidenní lhůtě, zda jej obsahově změní⁴¹. Přestože 2. dubna v Legal Affairs Committee byla schválena četná drobná doplnění a pozměňovací návrhy, nebyl při hlasování dne 17. dubna 1991 v Parlamentu dosažen počet 280 hlasů, potřebný pro změnu nebo odmítnutí. Parlament tedy schválil společné stanovisko Rady, takže dne 14. května 1991 mohl být návrh Radou definitivně schválen pod názvem Směrnice Rady o právní ochraně počítačových programů (91/250/EHS). Tato směrnice zavazuje členské státy podle čl. 10 splnit před 1. lednem 1993 její obsahový závazek, tedy ustanovení směrnice musí být transformována před tímto rozhodným dnem do národního autorského práva jednotlivých členských států⁴².

Tím byla pro členské státy Evropských společenství definitivně uzavřena šedesát let trvající diskuze, která oblast ochrany má být pro počítačové programy

⁴⁰ *Lehmann Michael*: Die Europäische Richtlinie über den Rechtsschutz von Computerprogrammen, GRUR Int. 1991 str. 328.

⁴¹ *Lehmann Michael*: Der neue Europäische Rechtsschutz von Computerprogrammen, NJW 1991 str. 2112.

⁴² *Lehmann Michael*: Einführung zur Richtlinie des Rates vom 14. Mai 1991 über den Rechtsschutz von Computerprogrammen, Quellen des Urheberrechts, Hermann Luchterhand 2000, Band 6, str. 5.

zvolena⁴³. Důvodem konečného zvolení autorskoprávní ochrany a nikoliv ochrany sui generis, která byla jako možnost také mnoho let diskutována, nebyly ani tak vlastnosti počítačového programu jako díla, nýbrž se jednalo o zcela praktickou úvahu. Autorskoprávní ochrana je nejširší možná ochrana na mezinárodní úrovni, nikoliv jen v rámci Společenství, a má velkou oporu v již existujících mezinárodních dohodách i v národních právních řádech jednotlivých států.

Postupem času došlo k drobným zásahům do znění Směrnice Rady o právní ochraně počítačových programů (91/250/EHS). S ohledem na skutečnost, že Komise Evropských společenství považuje za mimořádně důležité, aby právo Společenství bylo srozumitelné a přehledné pro řadového občana Společenství, došlo ke kodifikaci měněné Směrnice, aby byla zachována její srozumitelnost a průhlednost.

Dne 28. ledna 2008 tak byl Komisí předložen návrh směrnice Evropského Parlamentu a Rady .../.../ES o právní ochraně počítačových programů (Kodifikované znění) spolu s důvodovou zprávou, přičemž účelem tohoto návrhu bylo provedení kodifikace směrnice Rady 91/250/EHS ze dne 14. května 1991 o právní ochraně počítačových programů. Navržené znění směrnice mělo za úkol nahradit právní akty, které do ní byly začleněny; zcela však zachovávala jejich obsah a omezila se pouze na jejich spojení a zapracování pouze takových formálních změn, které vyžadovala samotná kodifikace⁴⁴.

Dne 23. dubna 2009 tak byla schválena Směrnice Evropského parlamentu a Rady ze dne 23. dubna 2009 o právní ochraně počítačových programů (2009/24/ES), která vstoupila v platnost dne 25. května 2009. Její znění bylo téměř totožné se zněním původní směrnice. Skutečnost, že znění směrnice nebylo nutno

⁴³ *Lehmann Michael*: Rechtsschutz und Verwertung von Computerprogrammen, Teil I. A – Die Europäische Richtlinie über den Schutz von Computerprogrammen von Michael Lehmann, Verlag Dr. Otto Schmidt Köln 1993, str. 7.

⁴⁴ Návrh směrnice Evropského Parlamentu a Rady .../.../ES o právní ochraně počítačových programů (Kodifikované znění) /* KOM/2008/0023 konečném znení - COD 2008/0019 */ , spolu s důvodovou zprávou Komise Evropských společenství.

zásadním zněním měnit ani po uplynutí osmnácti let, během kterých došlo k zásadnímu technologickému vývoji v oblasti počítačových programů, je důkazem toho, že směrnice Rady 91/250/EHS byla mimořádně kvalitním zákonodárným počinem Evropských společenství.

4.2 Směrnice Evropského parlamentu a Rady ze dne 23. dubna 2009 o právní ochraně počítačových programů (2009/24/ES)

4.2.1 Předmět ochrany

Předmětem ochrany směrnice Evropského parlamentu a Rady ze dne 23. dubna 2009 o právní ochraně počítačových programů (2009/24/ES) (dále jen „směrnice“) jsou počítačové programy.

V textu směrnice není obsažena definice počítačového programu, a to z výslovné vůle zákonodárce. Při vzniku původní směrnice (91/250/EHS) i při její kodifikaci do současného znění se totiž vycházelo ze závěru, že jakákoli definice počítačových programů by se v budoucnu mohla stát omezující, pokud by se v důsledku pokroku technologie změnila jejich povaha.

Směrnice neobsahuje definici počítačových programů přímo v samotném textu, v Preambuli nicméně vymezuje tento pojem pro účely směrnice. Pod pojmem počítačový program se tu rozumí i firmware coby „programy v jakékoli formě včetně těch, které jsou součástí technického vybavení (hardware). Tento výraz zahrnuje přípravné koncepční práce vedoucí k vytvoření počítačového programu za podmínky, že povaha těchto prací v pozdější etapě umožní vytvoření počítačového programu“⁴⁵.

Podle čl. 1 odst. 1 směrnice jsou počítačové programy a jejich přípravný koncepční materiál chráněny podle autorského práva jako literární díla ve smyslu čl. 2 Bernské úmluvy. Směrnice tak zavádí komunitární právní rámec ochrany,

⁴⁵ Preambule Směrnice Rady ze dne 14. května 1991 o právní ochraně počítačových programů (91/250/EHS), bod 7.

přičemž její snahou je odstranit rozdíly, které existují v právní ochraně počítačových programů a které nepříznivě ovlivňují fungování společného trhu⁴⁶.

Předpokladem ochrany podle čl. 1 odst. 3 směrnice je vytvoření původního díla. Počítačový program, který se uchází o autorskoprávní ochranu, musí tedy být výsledek vlastního duševního tvoření autora programu. Pro posouzení otázky, zda program je původní dílo či nikoliv, nesmí být jako kritéria použita žádná kvalitativní hodnocení nebo posuzování estetických vlastností programu. Čl. 1 odst. 3 směrnice formuluje tuto zásadu výslovně: „Pro stanovení způsobilosti k ochraně není uplatňováno žádné jiné kritérium“. Toto ustanovení je kompromisem mezi anglosaským pojetím, kde pro vznik ochrany počítačového programu postačovalo, že „není kopírován“, a pojetím německým, kde se podle rozhodnutí Spolkového soudního dvora⁴⁷ vyžadovala nadprůměrnost (jedinečnost) počítačového programu⁴⁸.

Původnost a nadprůměrnost (jedinečnost) nesmí být v žádném případě stavěna na roveň, a to především z toho důvodu, že ve schváleném pojetí se nepožaduje žádný zvláštní výkon, nýbrž je postačující, že dílo je produktem cílené plánované činnosti a nikoliv náhody⁴⁹. Není tedy požadována existence jedinečnosti, postačuje existence pouhé původnosti jako předpoklad ochrany. Na počítačové programy jsou tak kladeny nižší nároky než na jiná autorská díla.

Při posouzení, zda software splňuje předpoklady ochrany autorským právem, má rozhodující význam původnost tvůrčí činnosti programátora při tvorbě počítačového programu. Původnost díla programátora nebo programátorského týmu⁵⁰ ve smyslu vlastního duševního výtvoru se nechá stanovit a určit způsobem

⁴⁶ Preambule Směrnice Rady ze dne 14. května 1991 o právní ochraně počítačových programů (91/250/EHS), body 4 – 6.

⁴⁷ Bundesgerichtshof: Inkassoprogramm (CR 1985, str. 22 a násl.) und Betriebssystem (CR 1991, str. 80 a násl.).

⁴⁸ *Marly Jochen*: Urheberrechtsschutz für Computerprogrammen in der Europäischen Union: Abschied vom überkommenen Urheberrechtsverständnis, Verlag C.H.Beck München 1995, str. 123.

⁴⁹ *Mogel Volker*: Europäisches Urheberrecht, Verlag Österreich 2001, str. 164.

⁵⁰ Větší programové systémy bývají téměř vždy vypracovávány týmem programátorů, nikoli programátorem jediným.

odpovídajícím povaze počítačových programů. „Původnost počítačového programu má často původ v jeho funkčnosti, v jeho struktuře nebo v použitých implementačních technikách. Tvůrčí činnost, která určuje autorskoprávní ochranu počítačového programu, je možno zhruba klasifikovat:

- plán aplikace: plán aplikační specifické systémové koncepce (funkčnosti), včetně uživatelského rozhraní,
- plán struktury: architektonická technická stavba počítačového programu, základní struktura modularizace,
- plán implementace: reprezentace datové struktury a na ní pracujících algoritmů.

Tyto tři výrazové formy počítačového programu nejsou přirozeně navzájem nezávislé.⁵¹ Určitý specifický styl programátora pro realizaci funkčnosti počítačového programu je například prakticky ceněn jen tehdy, pokud je možno tento styl určitým způsobem realizovat, a to s pomocí efektivně použitých algoritmů a šikovnou reprezentací vystupujících dat. Pokud je adekvátně zvolený styl, umožňuje to další rozvoj a případné rozšiřování funkčnosti programu, což může být rozhodující výhoda, která podstatně určuje původnost programu. Původnost tvůrčí činnosti bude proto podmiňována souhrnem rozhodnutí v uvedených oborech při tvorbě programu. Téměř pro všechny komerčně významné programy platí, že:

- struktura příkazů nevyplývá ze zadání úkolu,
- autor může při vytváření svobodně volit mezi rozličnými algoritmy, tedy určovat postup a
- vyhotovení programu se nevyčerpává jen v pokračování a rozvoji všeobecně známého.

Z toho je možno rozpoznat tvůrčí činnost autora, která spočívá především ve volbě, koncentraci, třídění, zařazení a rozvržení informací a pokynů.

⁵¹ *Broy Manfred/Lehmann Michael: Die Schutzfähigkeit von Computerprogrammen nach dem neuen europäischen und deutschem Urheberrecht, GRUR 1992, str. 422.*

Tato kritéria lze použít prakticky ve všech případech pro posouzení, zda autorskoprávní ochrana u počítačových programů vzniká či nikoliv. Programování netriviálních programů vyžaduje v každém případě původní tvůrčí činnost programátora nebo programátorského týmu a každý komplexní počítačový program si může zpravidla autorskoprávní ochranu nárokovat. Přesto není možno vycházet z domněnky, že počítačový program automaticky získává autorskoprávní ochranu, nýbrž musí být vždy zkoumána a prokázána kvalita díla⁵². Autorskoprávní ochrana by neměla být poskytována především kopírovaným a triviálním programům.

Počítačové programy jsou podle směrnice naopak v každém případě chráněny, pokud jsou nejen původní, ale navíc vzhledem k individualitě splňují stejné podmínky jako jiná literární díla⁵³.

Stěžejním ustanovením pro rozsah ochrany pak stanoví čl. 1 odst. 2 směrnice, dle kterého se ochrana vztahuje na vyjádření počítačového programu v jakékoliv formě. Tím je míněn zejména zdrojový a strojový kód, jak uvádí již zmíněný článek 10 odst. 1 TRIPS⁵⁴; program je však chráněn i tehdy, „je-li uchováván ve formě elektromagnetických impulsů v paměti počítače či přenášen v počítačové síti“⁵⁵. Jeho ochranu tedy nelze omezovat jen na formy programu, které jsou smysly člověka vnímatelné.

Chráněna jsou jen vlastní vyjádření programu – do ochrany autorského práva nejsou proto zahrnuty myšlenky a zásady, na kterých je založen kterýkoliv z prvků počítačového programu včetně myšlenek a zásad, na kterých je založeno jeho rozhraní. Směrnice tuto zásadu upřesňuje a vykládá v bodě 11 Preambule

⁵² *Ullmann Elke*: Urheberrechtlicher und patentrechtlicher Schutz von Computerprogrammen, CR 1992, str. 643.

⁵³ *Lehmann Michael*: Einführung zur Richtlinie des Rates vom 14. Mai 1991 über den Rechtsschutz von Computerprogrammen, Quellen des Urheberrechts, Hermann Luchterhand 2000, Band 6. str. 6.

⁵⁴ Definice těchto pojmů v bodě 2.2 této práce.

⁵⁵ *Boháček Milan*: Směrnice Evropské unie o právní ochraně počítačových programů, ASPI 1995.

a zdůrazňuje, že především logika, algoritmy a programovací jazyky programu jsou volné, tj. nechráněné autorským právem⁵⁶.

Tato zásada je zcela v souladu jak s pojetím autorského práva jako celku, tak s mezinárodními smlouvami o autorských právech, zejména Bernskou úmluvou, TRIPS a WTO, i s právními předpisy a judikaturou členských států Společenství.

Pokud jde o výklad pojmu algoritmus a vytyčení hranice mezi algoritmem a počítačovým programem, jsou obsaženy v kapitole 2.5 této práce výše. Algoritmy je také možno přirovnat k jakýmsi „slovům románu, tahům štetce malíře nebo sousledu tónů komponisty“⁵⁷. Součásti programu, které jsou složeny z algoritmů (podprogramy), si však při splnění kritérií požadovaných touto směrnicí mohou nárokovat autorskoprávní ochranu.

Při řešení vymezení předmětu ochrany dle čl. 1 směrnice je nutno také zodpovědět otázku, jak dalece je chráněno rozhraní počítačového programu. Pojem rozhraní je pro účely směrnice vymezen v její Preambuli, bodě 10, a to tím způsobem, že se jedná o části programu, které umožňují vzájemné propojení a interakci mezi jednotlivými prvky programového a technického vybavení s jiným programovým a technickým vybavením i s uživateli.

Původně se uvažovalo, a to z důvodu zajištění interoperability⁵⁸, rozhraní zcela nebo zčásti z autorskoprávní ochrany vyjmout nebo vyvinout tlak na jejich zveřejnění, např. v přístupovém protokolu⁵⁹. Nyní je však v čl. 1 odst. 2 směrnice pouze výslovně zdůrazněno, že myšlenky a zásady, na kterých je založeno rozhraní počítačového programu, nejsou chráněny autorským právem podle směrnice. Kvůli stále se rozšiřujícímu normování a standardizaci rozhraní jsou u nich předpoklady autorskoprávní ochrany splněny jen ve výjimečných případech, takže v praxi často

⁵⁶ Preambule směrnice, bod 11.

⁵⁷ *Lesshaft Karl/Ulmer Detlef: Urheberrechtsschutz von Computerprogrammen nach der Europäischen Richtlinie, CP 1991, str. 522.*

⁵⁸ Definice tohoto pojmu a problematika jeho úpravy je podrobně vysvětlena v bodě 4.2.5 této práce.

⁵⁹ Toto ustanovení by se opíralo o úpravu pravidel hospodářské soutěže v čl. 81, 82 Smlouvy o založení Evropského společenství.

právě rozhraní nejsou zahrnuta do autorskoprávní ochrany⁶⁰. Vývojář počítačových programů se tedy nedopouští porušení autorského práva, pokud použije jen pravidla a metody interoperability, která byla vyjádřena původním rozhráním, a implementuje je do vlastního, jinak nezávisle vytvořeného programového kódu. Tím se zákonodárce Společenství pokusil zaručit co možná nejširší zajištění interoperability počítačových systémů.

Při výkladu předmětu ochrany dle směrnice je nutné se zabývat také otázkou ochrany grafického uživatelského rozhraní, v obecné praxi nazývaného „look and feel“⁶¹, která v praxi představovala a představuje výkladové problémy. K odstranění této nejasnosti částečně přispěl výklad Soudního dvora Evropské unie v jeho rozsudku ze dne 22. prosince 2010 ve věci žádosti o rozhodnutí o předběžné otázce na základě článku 234 ES podané Soudnímu dvoru Evropské unie Nejvyšším správním soudem České republiky, č. C-393/09, v řízení Bezpečnostní softwarová asociace – Svaz softwarové ochrany proti Ministerstvu kultury České republiky.

Tento judikát se sice týká výkladu původní směrnice o autorskoprávní ochraně počítačových programů (č. 91/250/EHS), nicméně vzhledem k tomu, že v dotčených ustanoveních nedošlo k žádným změnám, je tento judikát možno vztáhnout i na směrnici v jejím současném znění.

Soudní dvůr se v tomto rozhodnutí zabýval položenou předběžnou otázkou, zda pro účely autorskoprávní ochrany počítačového programu jakožto autorského díla se „vyjádřením počítačového programu v jakékoliv formě“ rozumí také grafické uživatelské rozhraní počítačového programu nebo jeho část. V návaznosti na argumentaci generálního advokáta se pak Soudní dvůr přiklonil k závěru, že grafické uživatelské rozhraní není formou vyjádření počítačového programu ve smyslu čl. 1 odst. 2 směrnice 91/250, a že se na něj nemůže vztahovat

⁶⁰ *Lehmann Michael*: Die Europäische Richtlinie über den Rechtsschutz von Computerprogrammen, GRUR Int. 1991 str. 329.

⁶¹ Tento je pojem je přesněji specifikován v bodě 2.4 této práce.

autorskoprávní ochrana počítačových programů podle této směrnice. Odůvodnění tohoto závěru vycházelo ze skutečnosti, že cílem směrnice je chránit počítačové programy před jakýmkoliv rozmnoženinami, k nimž majitel práva neudělil svolení, a to z toho důvodu, že počítačový program má užitkový účel, a je tedy chráněn jako takový. Forma počítačového programu musí být chráněna od okamžiku, v němž by její rozmnožení způsobilo rozmnožení samotného počítačového programu, a umožnilo by tak počítači, aby plnil svou funkci. „Pouhé grafické uživatelské rozhraní přitom nemůže k tomuto výsledku dospět, jelikož jeho rozmnožení nezpůsobuje rozmnožení samotného počítačového programu. Grafické uživatelské rozhraní tedy počítačový program nezpřístupňuje. Slouží pouze k tomu učinit jeho použití snadnějším a uživatelsky přátelštějším. Grafické uživatelské rozhraní tedy podle mého názoru není formou vyjádření počítačového programu ve smyslu čl. 1 odst. 2 směrnice 91/250. Připuštění opaku by mohlo mít ten důsledek, že by byla přiznána ochrana počítačovému programu, a tedy jeho zdrojovému a strojovému kódu, pouze z důvodu rozmnožení grafického uživatelského rozhraní a dokonce bez ověření, zda kódy, které tento program představují, jsou původní, což by bylo ve zjevném rozporu s čl. 1 odst. 3 této směrnice.“⁶²

Tento závěr se opírá o samu podstatu počítačového programu, neboť jeho cílem je umožnit počítači, aby vykonával určitou funkci nebo plnil určitý úkol. K tomuto je zcela zásadní interakce mezi uživatelem a počítačovým programem. Bez této interakce nemůže plnit počítačový program svůj zásadní účel, grafické rozhraní tak při vyloučení této interakce neumožňuje samo o sobě využití počítačového programu a jeho základní funkce. Podpůrným argumentem pro tento závěr bylo i znění čl. 10 odst. 1 dohody TRIPS, který stanoví, že počítačové

⁶² Stanovisko generálního advokáta Yvese Bota přednesené dne 14. října 2010 ve věci žádosti o rozhodnutí o předběžné otázce na základě článku 234 ES podané Soudnímu dvoru Evropské unie Nejvyšším správním soudem České republiky, č. C-393/09, bod 65, 66 a 67.

programy, ať již *ve zdrojovém nebo strojovém kódu* budou chráněny jako literární díla podle Bernské úmluvy.

Výše uvedený konkrétní závěr ale Soudní dvůr zkomplikoval konstatováním, že na grafické rozhraní se však může vztahovat jakožto na dílo autorskoprávní ochrana podle směrnice Evropského parlamentu a Rady 2001/29/ES ze dne 22. května 2001 o harmonizaci určitých aspektů autorského práva a práv s ním souvisejících v informační společnosti, pokud je toto rozhraní vlastním duševním výtvorem autora. Dle této úvahy by pak rozhraní mohlo být považováno za samostatné dílo pouze při splnění podmínky původnosti, nikoli jedinečnosti, což je ovšem mnohem širší skupina. Soudní dvůr tento názor poněkud zmírnil tím, že v konkrétním případě by měl splňovat kritérium originality u jednotlivých složek, které jsou součástí grafického uživatelského rozhraní. Do budoucna tak lze důvodně očekávat další výkladové problémy ohledně konkrétních rozhraní, tedy zda splňují či nesplňují kritérium původnosti ve smyslu tohoto judikátu a zda si tedy mohou nárokovat samostatnou autorskoprávní ochranu⁶³.

Dle mého názoru by závěr Soudního dvora mnohem spíše odpovídal celkové koncepci autorského práva v české právní úpravě, či např. zejména německé, slovenské, v případě, že grafickému uživatelskému rozhraní přiznal autorskoprávní ochranu, pokud by splňovalo znaky jedinečného díla. Tím by se poskytla ochrana těm rozhraním, kterou by svou uměleckou kvalitou tento způsob ochrany odůvodňovaly.

Pokud jde o účinnost směrnice ve vztahu ke starším počítačovým programům, zejména těm, které byly vytvořeny před účinností jak této směrnice, tak původní směrnice č. 91/250/EHS, určuje čl. 1 odst. 4 výslovně zpětnou účinnost pro počítačové programy, které byly vytvořeny před datem 1. ledna 1993, tedy před datem nabytí účinnosti původní směrnice. Také tyto programy, resp. jejich autoři si mohou tudíž nárokovat se zpětnou účinností, tedy od okamžiku jejich vytvoření,

⁶³ Vzhledem ke skutečnosti, že tento judikát se týkal konkrétního řízení v České republice, je v kapitole 5.2.1 této práce níže věnována pozornost přímo tomuto řízení a jeho důsledkům v České republice.

aktivní autorskoprávní ochranu, která ovšem ani nezasahuje do starých smluv, ani nečiní stará jednání porušující práva postižitelnými. „Smluvní ujednání ve starých smlouvách, tedy zejména ve smlouvách licenčních, v rámci přenechání práva dílo užít, nejsou evropským právem zásadně dotčena.“⁶⁴ S výhradou všech starých smluvních práv tak zohledňuje směrnice samozřejmý princip právní jistoty.

4.2.2 Autorství počítačových programů a nositelé ochrany

Autorem počítačového programu je podle čl. 2 odst. 1 směrnice každá fyzická osoba nebo skupina fyzických osob, které daný program vytvořily. Postavení spoluautorů pak upravuje čl. 2 odst. 2 směrnice, který stanovuje, že výlučná práva přísluší těmto osobám společně.

Zda za autora může být považována také právnická osoba, jako je tomu v systému anglo-amerického práva, je ponecháno platným předpisům členských států⁶⁵. Tato možnost je ve směrnici výslovně upravena.

Toto platí odpovídajícím způsobem také pro subjekty ochrany (tedy aktivní legitimaci) podle čl. 3 směrnice, kdy je možnost právní úpravy ponechána na vůli jednotlivých členských států. Od harmonizace v tomto ohledu bylo ustoupeno kvůli snaze zajistit co nejširší konsensus členských států. Je však nutno zdůraznit, že „v praxi mohou vznikat díky možnosti různého posouzení nositele práv v jednotlivých státech značné problémy.“⁶⁶

Čl. 2 odst. 3 směrnice upravuje výlučné oprávnění zaměstnavatele vykonávat veškerá majetková práva k počítačovému programu, který byl vytvořen zaměstnancem v rámci výkonu jeho povinností nebo podle pokynů jeho zaměstnavatele. Smlouvou mezi zaměstnancem a zaměstnavatele však může být dohodnut jiný právní režim. Tímto se zohledňuje skutečnost, že zaměstnavatel obvykle investuje do vývoje počítačových programů značné náklady, jejichž

⁶⁴ *Lehmann Michael*: Die Europäische Richtlinie über den Rechtsschutz von Computerprogrammen, GRUR Int. 1991 str. 336.

⁶⁵ Tím se ve směrnici projevuje autorské právo příslušející právnickým osobám, obvyklé v pojetí copyright.

⁶⁶ *Dreier Thomas*: Rechtsschutz von Computerprogrammen, CR 1991, str. 579

návratnost by byla v případě absence jeho výlučného oprávnění vykonávat majetková práva značně znesnadněna.

Problematické by mohly být za prvé právní vztahy k programům, které zaměstnanec vytvořil ve volném čase a zaměstnavateli následně přenechal, za druhé ve vztahu k programům, které zaměstnanec vytvořil sice v pracovní době, ale nikoliv v rámci pracovního vztahu.⁶⁷ (přesněji ke splnění povinností vyplývajících z tohoto vztahu). V prvním případě by bylo pravděpodobně nutné zkoumat konkrétní věcné okolnosti, zejména nakolik jsou splněny podmínky směrnice „při plnění svých povinností nebo podle pokynů zaměstnavatele“. Při programech vytvořených v pracovní době, avšak nikoliv v rámci pracovního vztahu lze však mít za to, že takový program byl vytvořen *místo*, nikoliv *při* plnění pracovních povinností a z toho důvodu by výkon majetkových práv k tomuto programu příslušel přímo autorovi, nikoliv jeho zaměstnavateli; zaměstnavatel by v tomto případě musel získat k užití takového programu od autora licenci, tedy s autorem uzavřít licenční smlouvu.

V žádném případě však zásada uvedená v čl. 2 odst. 3 směrnice neznamená, že je zaměstnavatel pokládán za autora, zaměstnavatel je pouze oprávněn k výkonu majetkových práv. Směrnice ponechala otevřenou otázku, zda se jedná o zákonnou licenci (odvozené nabytí) nebo originární vznik práva u zaměstnavatele. Toto rozlišení je ponecháno výkladu členských států.

Směrnice se nikde nezabývá otázkou osobnostních autorských práv a jejich výkonem, nechává je na právní úpravě členských států.. Tato skutečnost vyplývá z účelu směrnice, podrobněji specifikovaného v Preambuli směrnice, ze kterého je patrné, že faktický význam osobnostních práv při autorskoprávní ochraně počítačových programů hraje vedle značného hospodářského a ekonomického významu ochrany počítačových programů takřka zanedbatelnou roli.

Pokud jde o osobnostní práva u programů vytvořených zaměstnanci a splňujících podmínky čl. 2 odst. 3 směrnice, je výkladem nutno dovodit, že jsou

⁶⁷ *Schneider Jochen*: Handbuch des EDV-Rechts, 3. Auflage, Verlag Dr. Otto Schmidt Köln 2003, str. 422

nepřevoditelná a jejich výkon tak přísluší nadále autorovi, přestože vytvořil dílo v zaměstnaneckém poměru.

Původně měla být upravena také díla na objednávku, a to tím způsobem, že i objednavatel měl být oprávněn k výkonu všech práv⁶⁸. Toto ustanovení však bylo vyškrtáno na přání Rady Evropských společenství kvůli možnému konfliktu s minimálními právy Bernské úmluvy. Zřeknutím se této úpravy byla posílena pozice programátorů „na volné noze“. Postavení autora tudíž zůstává dle směrnice na straně zhotovitele díla, který vytvořil program, a nynější právo dílo užít je ponecháno soukromě autonomní úpravě stran smluvního vztahu o dílo. Vzhledem k tomu, že směrnice tuto otázku výslovně neřeší, zůstává tak členským státům možnost upravit ji dle volby oběma způsoby – tj. ponechat právo výkonu majetkových práv k programu vytvořenému na objednávku autorovi či jej přiznat objednateli.

4.2.3 Výlučná práva nositele práv

Nositelem práv je míněn autor nebo osoba oprávněná k výkonu majetkových práv k počítačovému programu ve smyslu článku 2 směrnice.

K určení výlučných práv nositele práv volí směrnice „dogmatickou konstrukci pravidel a výjimek“⁶⁹ s ohledem na jednotlivá autorskoprávně relevantní jednání a jejich oprávnění. Zatímco čl. 4 směrnice stanovuje základní princip a popisuje určitá, nositeli práv zásadně příslušející majetková práva, stanovuje čl. 5 směrnice (výjimky z vyhrazených práv) a čl. 6 směrnice (dekompilace) jisté hranice těchto práv. Tato omezení výlučných práv nositele práv jsou ve směrnici upravena z toho důvodu, že každému oprávněnému uživateli počítačového programu musí být přiznána jistá nedispozitivní, tedy kogentní minimální práva k užívání programu. Směrnice se nezabývá, jak uvedeno výše, úpravou osobnostních práv autora, nýbrž

⁶⁸Lehmann Michael: Der neue Europäische Rechtsschutz von Computerprogrammen, NJW 1991 str. 2114

⁶⁹Lehmann Michael: Rechtsschutz und Verwertung von Computerprogrammen, Teil I. A – Die Europäische Richtlinie über den Schutz von Computerprogrammen von Michael Lehmann, Verlag Dr. Otto Schmidt Köln 1993, str. 10.

je ponechává zákonodárstvím jednotlivých členských států. V osobě oprávněného uživatele zde není rozlišováno mezi kupujícím programů a nabyvatelem licence⁷⁰.

Směrnice výše uvedenými ustanoveními položila kromě jiného základ úpravě licenčních smluv týkajících se počítačových programů. „Čl. 4, 5 a 6 tvoří centrální předpisy pro kulturu licenčních smluv v ochraně softwaru. ... Úlohou smluvního práva je v tomto případě dokumentovat souhlas nositele práv k jednáním požadovaným ve smlouvě.“⁷¹

Podle čl. 4 směrnice jsou autorovi, případně jinému nositeli práv (viz. čl. 5.2.2 této práce), vyhrazena následující exkluzivní práva, což znamená, že každá třetí osoba potřebuje k jednáním, kterými vykonává tato práva, ve vztahu k počítačovému programu souhlas nositele práv:

(a) Rozmnožování

Podle čl. 4 písm. (a) směrnice je nositel práv oprávněn činit sám nebo povolovat každé pořízení trvalé nebo dočasné rozmnoženiny chráněného počítačového programu „jako celku nebo jeho části jakýmikoliv prostředky a v jakékoli formě“. Pojem rozmnožování není obsahově přesně určený a připouští relativně široké pojetí národními právními řády. Stejně tak ponechává směrnice otevřenu otázku, zda zavedení, zobrazení, provoz (spuštění), přenos nebo ukládání počítačového programu do paměti je považováno za autorskoprávně relevantní rozmnožování; určuje pouze, že i k těmto jednáním je zapotřebí souhlasu nositele práv, pokud vyžadují vznik takové rozmnoženiny.

Při vymezení pojmu rozmnožování je nutno rozlišovat, zda je program rozšiřován, resp. šířen v hmotné či nehmotné podobě. Ve hmotné podobě je

⁷⁰ *Lehmann Michael*: Das neue Software-Vertragsrecht – Verkauf und Lizenzierung von Computerprogrammen, NJW 1993, str. 1825: „Pokud je software, zejména standardní program, přenechán odběrateli v průběhu transakce definitivně k užívání, přičemž označení této smlouvy může být různé, kvalifikuje mezitím převládající mínění v literatuře a judikatuře tuto smlouvu jako smlouvu kupní.“

⁷¹ *Schneider Jochen*: Handbuch des EDV-Rechts, 3. Auflage, Verlag Dr. Otto Schmidt Köln 2003, str. 422.

možno počítačový program uvést do oběhu (rozšiřovat) jako integrální součást počítače nebo jako obsah uložený na samostatně provozuschopném nosiči dat čitelném počítačem (např. CD), v nehmotné podobě pak bývá program šířen pomocí dálkového přenosu dat.

Autor programu, který své dílo uvede do oběhu jako integrální součást počítače, ať už sám nebo přes prostředníka, váže užití svého programu na počítač, jehož součástí se stal. Instalace chráněného programu do počítače představuje rozmnoženinu ve smyslu čl. 4 písm. (a) směrnice. Ten, kdo program do hardwaru integruje, tedy vytváří rozmnoženinu díla a musí mu proto příslušet právo užít programů rozmnožováním a rozšiřováním. Při pouhém spuštění programu konečným uživatelem systému s integrovaným softwarem pak nedojde k rozmnožování programu, prosté spuštění není užitím díla. „Při činnosti integrovaného softwaru se nemusí jednotlivé příkazy načítat výlučně do operační paměti, nýbrž se většinou vyvolávají přímo z polovodičového chipu. Ke vzniku rozmnoženiny programu přitom nedochází, protože podle mínění, které mezitím v literatuře převládlo, prosté spuštění programu není jednáním, které by opravňovalo k uplatnění autorského práva.“⁷² Spuštění počítačového programu podléhá přivolení ze strany nositele práv pouze, pokud je k němu potřebná rozmnoženina; toto ale, jak uvedeno, není ten případ. Není potřebné umožnit autorovi programu kontrolu nad užíváním jeho díla, neboť jeho zájem na hospodářském využití díla se uplatní již při implementaci programu do počítače.

Jiná situace nastává v případě distribuce programu na samostatně provozuschopném nosiči dat nebo pomocí dálkového přenosu dat. Využívání programu vtěleného do samostatně provozuschopného nosiče dat není technicky vázáno na přístroj nabyvatele nosiče dat, nýbrž je možné na libovolném počtu přístrojů. Tvůrci programu musí být tedy dány prostředky

⁷² *Haberstumpf Helmut*: Das Software-Urheberrecht im Lichte der bevorstehenden Umsetzung der EG-Richtlinie über den Rechtsschutz von Computerprogrammen, GRUR Int. 1992, str. 716.

k udržení kontroly nad užíváním svého díla a především k možnosti zabránit paralelnímu užívání na více počítačích. Kontrola nad rozmnožováním je mu umožněna v případě, pokud v souladu s převažujícím míněním v literatuře je také uložení programu do operační paměti počítače považováno za rozmnožování. To platí i v případě, že k přenechání softwaru dojde přes dálkový přenos dat. Neboť i potom musí nabyvatel přepokopívaný program permanentně uložit buď na interní (např. pevný disk) nebo na externí nosič dat (např. CD), aby je z nich mohl vložit podle potřeby do operační paměti počítače. Ohledně svého práva na rozmnožování je tím autor programu právně v pozici vykonávat kontrolu nad užíváním programu a toto zejména v mnohých ohledech omezit.

Za rozmnožování je tedy nutno považovat každé vložení programu do operační paměti (RAM), každé jiné uložení na nosič dat (na CD, paměť typu flash) a každou implementaci na pevnou desku (ROM), neboť „tímto jednáním je dotčen participační zájem tvůrce programu, který má legitimní zájem na hospodářských výhodách užití svého díla“.⁷³

Tomuto zákazu v čl. 4 písm. (a) směrnice nepodléhají ta jednání oprávněného nabyvatele softwaru, která jsou potřebná k používání počítačového programu a k pořízení záložní rozmnoženiny (viz. další výklad).

(b) Zpracování

Podle čl. 4 písm. (b) směrnice přísluší výlučně nositeli práv právo změny počítačového programu. Pod tyto činnosti spadá překlad (do jiného jazyka národního i programovacího⁷⁴, popř. i překlad formy kódu programu⁷⁵), zpracování (např. do nové verze díla), úprava a jiná změna programu, jakož

⁷³ *Lehmann Michael*: Einführung zur Richtlinie des Rates vom 14. Mai 1991 über den Rechtsschutz von Computerprogrammen, Quellen des Urheberrechts, Hermann Luchterhand 2000, Band 6. str. 9.

⁷⁴ *Boháček Milan*: Směrnice Evropské unie o právní ochraně počítačových programů, ASPI 1995

⁷⁵ Překlad, úprava a změna formy kódu je výslovně zmíněn i v Preambuli Směrnice Rady ze dne 14. května 1991 o právní ochraně počítačových programů (91/250/EHS), bodě 19.

i rozmnožování programů takto vzniklých. Úprava zahrnuje opravu vad či chyb a především uzpůsobení programu individuálním potřebám uživatele. Eventuálně vzniklé zpracovatelské autorské právo třetího k nově vzniklému dílu zůstává nedotčeno. Tyto předpisy mají zásadní význam např. pro aktualizaci („update“) programů⁷⁶. Znovu je však nutno na tomto místě zdůraznit ustanovení čl. 5 odst. 1 směrnice, který výše uvedená jednání pravidelně dovoluje oprávněnému nabyvateli rozmnoženiny, aniž by k tomu potřeboval souhlas nositele práv, jak bude podrobně rozvedeno v dalším výkladu.

(c) Rozšiřování

Podle čl. 4 písm. (c) směrnice je výlučně nositel práv oprávněn činit sám nebo povolovat jakoukoli formu veřejného rozšiřování originálu nebo rozmnoženiny počítačového programu, tedy zpřístupnění neomezenému okruhu osob, včetně pronájmu. Pronájemem se přitom rozumí „zpřístupnění počítačového programu nebo jeho rozmnoženiny k užití na omezenou dobu a za výdělečným účelem“⁷⁷.

Úprava půjčování počítačových programů ve veřejných knihovnách byla oproti původnímu návrhu Komise vynechána. Pro vyloučení pochybností je v Preambuli směrnice výslovně uvedeno, že pojem pronájem, jak je zde definován pro účely směrnice, nezahrnuje veřejné půjčování, na které se tudíž směrnice nevztahuje.

Podrobnosti obsahu práva na pronájem jsou v evropském právu nyní obsaženy ve Směrnici Rady o právu na pronájem a půjčování, jakož i některých právech příbuzných právu autorskému v oblasti duševního vlastnictví ze dne 19. listopadu 1992 (92/100/EEC), která pro vyloučení

⁷⁶ Aktualizace programů má významnou roli u programů, které je nutno přizpůsobovat novým požadavkům a rostoucím nárokům ze strany uživatelů. Jako příklad je možno uvést např. antivirové programy.

⁷⁷ Preambule Směrnice Rady ze dne 14. května 1991 o právní ochraně počítačových programů (91/250/EHS), bod 12.

pochybností a zamezení nejasností ve výkladu v ustanovení čl. 3 výslovně zdůraznila, že ustanovení čl. 4 písm. (c) směrnice o právní ochraně počítačových programů zůstává nedotčeno.

Zde je na místě zdůraznit výklad Komise k tomuto ustanovení, obsažený ve zprávě Komise⁷⁸, že právo na rozšiřování není omezeno na rozšiřování hmotných kopií obsažených na disketách (dnes tedy spíše CD).

Čl. 4 odst. 2 směrnice upravuje zásadu vyčerpání práva na rozšiřování⁷⁹ na rozmnoženiny programu, pokud tato rozmnoženina byla ve Společenství poprvé nositelem práv nebo s jeho souhlasem prodána, tedy ne jen na čas přenechána. V průběhu prvního zcizení určité kopie programu může nositel práv uplatňovat svůj participační zájem a hospodářsky se realizovat, takže není zapotřebí dalšího autorskoprávního omezení následného rozšiřování této kopie. Ten, kdo kopii oprávněně nabyt v kterékoli zemi Společenství, ji tedy může dále prodávat či dovážet do jiného členského státu. Není samozřejmě vyčerpáno právo na rozmnožování a pronájem, přičemž pronájem je výslovně zdůrazněn ve čl. 4 odst. 2 poslední větě. Pokud však dojde k prodeji rozmnoženiny počítačového programu mimo území Společenství, není ochrana podle směrnice vyčerpána. Soud prvního stupně Evropských společenství se k tomuto tématu vyjádřil zcela jednoznačně: „Každý pokus použít nebo prodat takovou kopii ve Společenství by proto bylo porušením autorského práva.“⁸⁰

⁷⁸ Zpráva Komise o implementaci a účinku Směrnice 91/250/EEC o právní ochraně počítačových programů ze dne 10.4.2000, COM(2000)199, článek VII., kapitola 1.

⁷⁹ Zde je vhodné upozornit na skutečnost, že v oficiálním českém překladu Směrnice je v čl. 4 odst. 1 písm. c) a čl. 4 odst. 2 Směrnice místo pojmu rozšiřování použit termín „šíření“. Tento překlad považuji za nepřesný, správně by měl být uveden pojem „rozšiřování“, což odpovídá smyslu a celkové koncepci Směrnice.

⁸⁰ Rozhodnutí Soudu prvního stupně Evropských společenství ze dne 16. prosince 1999 v právní věci Micro Leader Business proti Komisi Evropských společenství, T-198/98. Z odůvodnění: „Podle čl. 4 písm. (b) směrnice 91/250 nevyčerpává uvedení do oběhu kopie softwaru od MC v Kanadě autorské právo podnikatele k tomuto výrobku, vyčerpání těchto práv vzniká jen v případě, pokud jsou výrobky do Společenství uvedeny do oběhu nositelem práv samotným nebo s jeho souhlasem.“

V této souvislosti se v praxi objevila zajímavá otázka, zda dochází k vyčerpání práva na rozšiřování také v případě, že si uživatel počítačový program nepořídil na hmotném nosiči (v převážné většině se jedná o CD či DVD), nýbrž si ho stáhnul z internetu. V současnosti je tato otázka řešena Soudním dvorem Evropské unie⁸¹ a nebyla dosud rozhodnuta. Stěžejní při posuzování této situace je otázka, zda při dalším prodeji programu stáhnutého z internetu dochází ke vzniku nové kopie či nikoli. Při posuzovaném případě docházelo k opětovnému stažení programu, a to na počítač nového nabyvatele. V tomto případě se lze ztotožnit s právním stanoviskem generálního advokáta v této věci, že „další nabyvatel se nemůže spoléhat na vyčerpání práva na rozšiřování původně stažené kopie při rozmnožení počítačového programu vznikem nové kopie, a to ani tehdy, pokud první nabyvatel svou kopii smazal nebo ji už nepoužívá.“⁸² Tento názor zcela odpovídá smyslu a logice zásady vyčerpání práva, neboť zásada vyčerpání práva se vztahuje pouze na právo na rozšiřování, nikoli na právo na rozmnožování. Modelovým příkladem může být prodej počítače, na kterém byl program nainstalován.

4.2.4 Výjimky z výlučných práv nositele práv

Čl. 5 odst. 1 směrnice stanovuje, že jednání uvedená v čl. 4 písm. (a) a (b) (tedy rozmnožování a změny programu) jsou oprávněnému nabyvateli pravidelně povolena, pokud nejsou ve smlouvě sjednána zvláštní smluvní ustanovení a pokud se jedná o úkony nezbytné k užívání programu způsobem, ke kterému je určen.

Aby bylo zřejmé, kterému okruhu subjektů tato oprávnění přísluší, je nutno se podrobněji zabývat pojmem oprávněného nabyvatele. Samotné znění článku 5 odst. 1 směrnice pojem oprávněného nabyvatele nespécifikuje, vysvětlení však umožňuje bod 13 Preambule směrnice: „Pokud smlouva neobsahuje zvláštní

⁸¹ Případ vedený u Soudního dvora Evropské unie pod č. C-128/11, v právní věci Axel W. Bierbach (likvidátor společnosti UsedSoft GmbH) v. společnost Oracle International Corp.

⁸² Stanovisko generálního advokáta Yvese Bota ze dne 24. dubna 2012 Soudnímu dvoru Evropské unie v právní věci Axel W. Bierbach (likvidátor společnosti UsedSoft GmbH) v. společnost Oracle International Corp., č. C-128/11.

smluvní omezení, především pro případ prodeje rozmnoženin programů, může oprávněný nabyvatel provádět jakýkoliv jiný úkon nezbytný k využívání rozmnoženiny programu v souladu s předpokládaným účelem programu.“ Z tohoto ustanovení je zřejmé, že pod pojem oprávněného nabyvatele spadá nejen nabyvatel licence, ale i nabyvatel rozmnoženiny programu. Tento výklad, jednoznačně daný samotným zněním směrnice, má v praxi velký význam, neboť řeší právní postavení kupce rozmnoženiny, což je v praxi výrazně častější právní titul k počítačovému programu než nabyvatel licence.

K jednáním uvedeným v čl. 4 písm. (a) a (b) směrnice nepotřebuje tedy oprávněný nabyvatel svolení nositele práv, avšak s omezením druhé části ustanovení čl. 5 odst. 1 směrnice, pokud jsou tato „potřebná k užití programu v souladu se zamýšleným účelem, včetně opravy chyby“.

Zamýšlený účel, pro který byl program poskytnut, může být vymezen ve smlouvě mezi uživatelem a nositelem práv, případně v textech prodávaných spolu s programem. Není-li tento účel stanoven, je třeba vycházet z toho, že se jedná o účel pro tento druh programu obvyklý.

Pro ochranu oprávněného nabyvatele před smluvními ustanoveními, která by zakazovala jednání uvedená v čl. 4 písm. (a) a (b) směrnice, přestože by byla v souladu se zamýšleným účelem, zdůrazňuje ustanovení bodu 13 Preambule směrnice, dle kterého „úkony spočívající v nahrávání a provozování nezbytném k využití oprávněně nabyté rozmnoženiny počítačového programu a ani opravování chyb v rozmnoženině nesmí být smluvně zakázáno“. Toto omezení možností nositele práv omezit prostřednictvím smluvních ustanovení práva oprávněného nabyvatele má zřejmý cíl, a to „posílit jistá minimální oprávnění uživatele.“⁸³ Oprávněnému nabyvateli musí být tedy v každém případě zajištěno právo na využívání programu.

⁸³ *Schulte Dieter*: Der Referententwurf eines Zweiten Gesetzes zur Änderung des Urheberrechtsgesetzes, CR 1992, str. 651.

Jediné jednání, které směrnice v čl. 5 odst. 1 výslovně zařazuje do skupiny jednání, která může oprávněný nabyvatel pravidelně provádět bez souhlasu nositele práv, je oprava chyby. K výslovnému uvedení tohoto jednání v čl. 5 odst. 1 je však možné i konstatovat, že „protože oprava chyb je prováděna k umožnění využívání programu se zamýšleným účelem, je její zmínění v čl. 5 odst. 1 nadbytečné.“⁸⁴

Přes uvedená omezení má však nositel práv stále dostatečnou smluvní volnost, pokud se jedná o ostatní případy kopírování a změn programu, kde je již připuštěn jejich smluvní zákaz či omezení. Oprávněnému uživateli tak mohou být v rámci licenční smlouvy uložena velmi rozsáhlá omezení užívání (omezení pouze na jeden hardware, vyloučení vícenásobného použití, vyloučení provozu na síti atd.)⁸⁵.

Vzhledem k výše uvedenému lze mít za to, že „se tímto způsobem podařilo směrnici vyvážit zájmy autora na poskytování výlučných práv z jeho díla s donucujícími požadavky nabyvatele, popř. nabyvatele licence obdržet jistá minimální práva k využívání programu.“⁸⁶

Čl. 5 odst. 2 směrnice pak stanovuje další výjimku z vyhrazených práv a přiznává oprávněnému uživateli (směrnice zde užívá odlišný pojem od nabyvatele) právo pořídit si záložní rozmnoženinu, přičemž toto právo nesmí být smluvně zapovězeno, pokud je tato rozmnoženina k takovému užívání nutná. Zde je nutno zdůraznit, že směrnice toto v praxi velmi významné právo přiznává nikoliv pouze oprávněnému nabyvateli, nýbrž „oprávněnému uživateli“, což je pojem výrazně širší. Zahrnuje totiž nejen nabyvatele licence a nabyvatele rozmnoženiny počítačového programu, ale také jiné oprávněné osoby, jejichž právo užívat počítačový program vyplývá z jiného právního titulu, např. nájemci či vypůjčitel. Neplatnost smluvních ujednání, která by byla s tímto zákazem

⁸⁴ *Dreier Thomas*: Rechtsschutz von Computerprogrammen, CR 1991, str. 581.

⁸⁵ Tato omezení jsou ovšem v plném rozsahu podrobena kartelověprávní kontrole.

⁸⁶ *Schippan Martin*: Die Harmonisierung des Urheberrechts in Europa im Zeitalter von Internet und digitaler Technologie, Nomos Verlagsgesellschaft Baden-Baden 1999, str. 61.

v rozporu, pro vyloučení pochybností výslovně stanovuje ustanovení čl. 8 věta druhá směrnice; právo poříditi si záložní rozmnoženinu tedy nemůže být oprávněnému uživateli smluvně zapovězeno.

Při specifikaci rozsahu tohoto práva je třeba se zabývat pojmem záložní rozmnoženiny, který směrnice přesně nevymezuje. Převládá názor, že tato kopie smí být použita pouze v případě, pokud dojde ke zničení „provozní kopie“. Za záložní rozmnoženinu je možno považovat kopie programu na instalačních nosičích dat, používaných v běžné praxi. Tato možnost byla v literatuře charakterizována jako „přípustné (vyplývající ze závazkového práva) rozšíření oprávnění, které přísluší uživateli“⁸⁷. Pokud je program chráněn technickým zařízením, které znemožňuje kopírování, je prodávající, popř. poskytovatel licence povinen poskytnout uživateli dvě kopie pro případ, že by provozní kopie byla zničena. Je však nutno zdůraznit, že v praxi bude realizace tohoto práva nejspíše velmi problematická.

V čl. 5 odst. 3 směrnice jsou osobě oprávněné užívat rozmnoženinu počítačového programu povolena určitá jednání, která jsou užita ke zpětné analýze programu. Pro specifikaci okruhu oprávněných osob platí stejně široký pojem oprávněného uživatele jako v čl. 5 odst. 2 směrnice.

„Pod pojmem zpětná analýza (reverse engineering) se rozumí analýza programu a využití přitom získaných informací“⁸⁸ (dále jen reverse engineering). Toto ustanovení povoluje oprávněnému uživateli, aby prováděl zpětnou analýzu jinak než dekompilací. Činnosti, které čl. 5 odst. 3 směrnice v rámci reverse engineeringu výslovně dovoluje oprávněnému uživateli, jsou „tento program zkoumat, studovat nebo zkoušet jeho funkčnost“.

Podobně jako u práv oprávněného nabyvatele na kopírování a změny programu podmiňuje směrnice i zde povolení těchto činností jejich účelem, kterým

⁸⁷ *Bösert Bernd*: Nießbrauch an Computerprogrammen: Zugleich ein Beitrag zum Rechtsschutz durch Vertragsgestaltung, Verlag Dr. Otto Schmidt KG Köln 1992, str. 373.

⁸⁸ *Haberstumpf Helmut*: Die Zulässigkeit des Reverse Engineering, CR 1991, str. 129.

je konkrétně „zjištění myšlenek a zásad, které jsou základem kteréhokoliv z prvků počítačového programu“. „To zahrnuje určení specifikace rozhraní; tyto totiž představují jako pravidla a metody, na základě kterých program spolupracuje s jiným produktem, myšlenky a zásady.“⁸⁹

Směrnice dále stanoví omezení (tzv. inrepretace), dle kterého jsou uvedené činnosti uživateli dovoleny, jen pokud tak činí při provádění některého z aktů zavádění, zobrazování, provozu, přenosu nebo ukládání do paměti, tedy při běhu spuštěného programu, za jeho provozu. Uživatel musí být k těmto formám užívání oprávněn. Formy této analýzy smí být prováděny pouze, zatímco je uskutečňováno jedno nebo více jednání vypočtených v čl. 5 odst. 3 směrnice. Při zásahu do kódu programu se již jedná o dekompilaci, na kterou se ustanovení čl. 5 odst. 3 směrnice již nevztahuje a která je povolena za jiných podmínek (viz. kapitola 4.2.5. níže).

V čl. 8 větě druhé směrnice je výslovně stanovena neplatnost smluvních ujednání, která by byla v rozporu s výjimkou dle čl. 5 odst. 2 nebo odst. 3 směrnice. Následkem toho by bylo neplatné každé smluvní ujednání, které předpokládá, že program smí být použit jen ke zpracování dat a nikoliv ke zjišťování myšlenek a zásad, na kterých je program založen. Pokud je osoba oprávněná nechat program běžet, nemůže jí být zakázáno toto využívání programu ke zjišťování myšlenek a zásad, na kterých je program založen, včetně specifikace rozhraní.

4.2.5 Dekompilace

Nejspornější otázkou v rámci diskuze o návrhu Komise pro počítačovou směrnici byl okruh problémů spojených se „stykovou provozuschopností“ (interoperabilitou) počítačových systémů a softwaru. Interoperabilita je v bodě 10 Preambule směrnice definována jako: „schopnost vzájemně si vyměňovat informace a vzájemně vyměněné informace užívat“. Pokud jsou tedy dva produkty

⁸⁹ *Vinje Thomas C.*: Die EG-Richtlinie zum Schutz von Computerprogrammen und die Frage der Interoperabilität, GRUR Int. 1992, str. 254.

(ať už hardwaru nebo softwaru) interoperabilní, jsou schopny spolu pracovat a komunikovat. „Části programu, které toto vzájemné propojení a interakci mezi jednotlivými prvky programového a technického vybavení umožňují, jsou obecně nazývány ‚rozhraní‘ (interface)“⁹⁰

K získání informací o rozhraní a tím k dosažení interoperability programů slouží různé techniky „zpětné analýzy“ (reverse engineering). „Pod pojmem reverse engineering se rozumí analýza programu a využití přitom získaných informací. Zpětná analýza může být provedena různými způsoby. Nejdůležitější metodou je zpětné přeložení programu existujícího ve strojovém kódu do kódu zdrojového pomocí ‚disassemblace‘ (překlad do assembler jazyka) nebo dekompilace (překlad do vyššího programovacího jazyka). Strojový program, který se sestává z nestrukturovaného sledu hexadecimálních čísel a znaků, se tak stane pro ty, kteří ovládají programovací jazyk, čitelným. Tímto způsobem je možno získat přístup k myšlenkám, strukturám a principům struktury, na nichž je program založen. Analýza programu je však možná i na základě obsluhovacího manuálu a jiných dokumentací a ostatních průzkumů zdrojového kódu. Tyto jednotlivé metody mohou být použity jednotlivě nebo v kombinaci. Reverse engineering se používá nejen k získání informací o rozhraní, ale i k odstranění chyb nebo uzpůsobení programu na změněné požadavky uživatele.“⁹¹

Dekompilace (rozklad) je tedy jednou z technik zpětné analýzy, přičemž směrnice stanoví přesné podmínky jejího provádění v čl. 6 směrnice. Jedná se o ustanovení směrnice, o něž v průběhu přípravných projednávání počítačová lobby nejtvrději bojovala⁹². Jedná se zde o kogentní ustanovení, jak stanovuje čl. 8 věta druhá směrnice, které omezuje exkluzivní práva autora. „Původně měl návrh Komise ponechat tuto problematiku všeobecnému kartelovému právu, neboť se tu

⁹⁰ Preambule směrnice, bod 10.

⁹¹ *Haberstumpf Helmut*: Die Zulässigkeit des Reverse Engineering, CR 1991, str. 129.

⁹² *Lehmann Michael*: Der neue Europäische Rechtsschutz von Computerprogrammen, NJW 1991 str. 2115: „M. Sucker (svého času člen Generální direkce GD IV, soutěžní právo) jednou poznamenal, že ještě doposud nezažil větší mezinárodní a evropský boj lobbistických skupin o obsah určité evropské úpravy.“

nakonec jedná o otázku otevřenosti či uzavřenosti systémů: pokud by nositel práv směl zakázat spojení s interoperabilním produktem, mohl by si monopolně nárokovat celou rodinu systémů.⁹³

Nakonec bylo rozhodnuto evropským zákonodárcem v čl. 5 odst. 3 a čl. 6 směrnice pro „kompromis interoperability“. Čl. 5 odst. 3 směrnice stanovuje, že za určitých předpokladů je výrobci softwaru zásadně povolena analýza počítačového programu pro získání interoperabilního produktu. V některých případech techniky povolené čl. 5 odst. 3 směrnice nevedou k získání požadovaných informací o rozhraní a je nevyhnutelné strojový kód programu přeložit do vyššího programovacího jazyka; tento postup je označován jako dekompilace. Při dekompilaci se jedná v podstatě o zpětné přeložení strojového kódu do zdrojového kódu za účelem odhalení myšlenek, na kterých je program založen. Zatímco není obvykle možné číst u počítačového programu strojový kód, je zdrojový kód vyjádřený v některém z programovacích jazyků – přinejmenším pro experty – čitelný.

K vytvoření určitého produktu, např. počítače, kompatibilního s určitým počítačovým programem, bude nezbytné zjistit pomocí technik reverse engineeringu potřebné informace o rozhraní. Výchozí bod ke správnému pochopení čl. 6 směrnice je zásada vyjádřená v čl. 1 směrnice, že také rozhraní, nikoliv ale myšlenky a principy, na nichž jsou založeny, jsou autorskoprávní ochraně v zásadě přístupné. Protože exkluzivní práva autora se na tyto části programu vztahují a protože tato rozhraní musí být použita k výrobě interoperability příp. kompatibility produktů (hardware nebo popř. software), je potřeba omezit absolutní práva tvůrce programu. Slovy Rady Evropských společenství formulováno:

„Nedovolené rozmnožování, překlad, zpracování nebo změna formy kódu kopie počítačového programu představuje porušení výlučných práv autora. Mohou však vzniknout situace, ve kterých je takové rozmnožování kódu a překlad formy

⁹³ *Mogel Volker*: Europäisches Urheberrecht, Verlag Österreich 2001, str. 169.

kódu ve smyslu čl. 4 písm. (a) a (b) nezbytné k získání informací, které jsou nutné k dosažení interoperability nezávisle vytvořeného programu i ostatních programů. Tudíž je nutno vycházet z toho, že jen v těchto omezených případech je rozmnožování a překlad ze strany nebo jménem osoby oprávněné k použití kopie programu podle práva, odpovídá poctivým zvyklostem, a proto nepotřebuje souhlas nositele práv. Cílem této výjimky je umožnit spojení všech elementů počítačového programu, také rozdílných výrobců, takže mohou společně pracovat. Z takové výjimky z výlučných práv autora se nesmí žádným způsobem stát zvyk, který ovlivňuje oprávněné zájmy nositele práv nebo je v rozporu s normálním používáním programu.⁹⁴

Jedním ze zásadních cílů úpravy dekompilace ve směrnici bylo umožnit propojení všech prvků počítačového systému včetně prvků pocházejících od různých výrobců tak, aby tyto prvky mohly společně fungovat. Přitom byla zdůrazněna zásada, že tato výjimka z výlučných práv autora nesmí být používána způsobem, který by přivodil újmu právem chráněným zájmům nositele práva nebo byl v rozporu s využíváním programu obvyklým způsobem⁹⁵.

Čl. 6 odst. 1 písm. písm. (a) – (c) směrnice upravuje omezující předpoklady pro přípustnost dekompilace. V odstavci 2 pak následují přesná určení, k jakým účelům smějí být použity informace získané v průběhu dekompilace, a v odstavci 3 generální klauzule, která vylučuje přípustnost dekompilace, pokud přes existenci uvedených předpokladů by zájmy nositele práv byly neodůvodněně narušeny nebo došlo k rozporu s obvyklým využíváním počítačového programu.

Dekompilace musí být předně nezbytná pro získání informací o interoperabilitě nezávisle vytvořeného počítačového programu s jiným programy. Toto ustanovení je možno vykládat tak, že jiné techniky, které méně zasahují do výlučných práv autora, nevedly k získání požadovaných informací. „V praxi by

⁹⁴*Rada Evropských společenství: Gemeinsamer Standpunkt des Rates vom 13. Dezember 1990 im Hinblick auf die Genehmigung einer Richtlinie über den Rechtsschutz von Computerprogrammen, GRUR Int. 1991, str. 548.*

⁹⁵ Preambule směrnice, bod 15.

neměla nezbytnost představovat problém, neboť dekompilace vyžaduje značný čas a náklady a není lehké ji provést, sotva tedy bude prováděna, pokud to nebude skutečně ‚nezbytné‘.⁹⁶ Ve sdělení Komise Evropskému parlamentu byla blíže objasněna otázka, během vzniku obzvláště diskutovaná mezi různými Generálními direktory (GD III na jedné straně a GD IV a XIII na straně druhé), zda je povolena dekompilace k získání interoperability soutěžního produktu. „Komise zde zdůraznila, že nezávisle vytvořený program smí být schopný interoperability s každým programem, také pokud tento byl předtím dekompilován a také pokud první představuje pro druhý konkurenční produkt. Dekompilace není ovšem povolena, pokud neslouží získání interoperability, nýbrž usnadnění a ušetření nákladů v průběhu vzniku konkurenčního produktu.“⁹⁷

Dekompilace musí být nejen nezbytná, nýbrž musí odpovídat i ostatním předpokladům čl. 6 odst. 1 směrnice. Osoba oprávněná dekompilaci provádět je zde vymezena poměrně široce. Není to jen nabyvatel licence nebo kupec rozmnoženiny, ale každý oprávněný uživatel rozmnoženiny počítačového programu, tedy i její nájemce nebo vypůjčitel, a dále i jiná osoba jejich jménem, pokud k tomu byla pověřena – např. zástupce. Tato skutečnost výslovně vyplývá rovněž ze zprávy Komise, která k pojmu oprávněného uživatele uvádí: „Komise sdílí názor některých komentátorů, že pod pojmem ‚oprávněného uživatele‘ je nutno rozumět nabyvatele rozmnoženiny, nabyvatele licence nebo nájemce rozmnoženiny nebo osobu, která byla těmito osobami k užívání počítačového programu zmocněna.“⁹⁸

Čl. 6 odst. 1 písm. (b) směrnice umožňuje provedení dekompilace, jen pokud informace o rozhraní potřebná k získání interoperability nebyla třetím osobám

⁹⁶ *Vinje Thomas C.*: Die EG-Richtlinie zum Schutz von Computerprogrammen und die Frage der Interoperabilität, GRUR Int. 1992, str. 257.

⁹⁷ *Lehmann Michael*: Einführung zur Richtlinie des Rates vom 14. Mai 1991 über den Rechtsschutz von Computerprogrammen, Quellen des Urheberrechts, Hermann Luchterhand 2000, Band 6, str. 14.

⁹⁸ Zpráva Komise o implementaci a účinku Směrnice 91/250/EEC o právní ochraně počítačových programů ze dne 10.4.2000, COM(2000)199, kapitola V., čl. 5., písm. (a).

„dříve snadno a rychle dostupná“. Neboť pokud nositel práv zpřístupnil třetím osobám potřebné informace o rozhraní, čímž umožnil získání interoperability, je každá dekompilace nepřijatelná. S odvoláním na záměr směrnice, který chce zaručit interoperabilitu pro evropský počítačový průmysl, je nezbytné toto ustanovení vykládat tak, že tyto informace o rozhraní musí být bezplatně a kdykoli třetí osobě (tedy i konkurentovi) k dispozici, pokud chce nositel práv vyloučit dekompilaci v mezích čl. 6 směrnice. „Pokud totiž nositel práv k programu nabídne informace o rozhraní ke koupi, není vývojář povinen vyhledat potřebné informace u nositele práv předtím, než provede dekompilaci.“⁹⁹

V této souvislosti je nutno poukázat na bod 17 Preambule směrnice (v dřívějším znění bod 26), které zdůrazňuje, že ustanoveními směrnice není dotčeno uplatňování soutěžních předpisů podle článků 81 a 82 Smlouvy o založení ES, pokud dodavatel mající dominantní postavení odmítne zpřístupnit informace nezbytné k dosažení interoperability ve smyslu této směrnice. Povinnost dodavatele s dominantním postavením poskytnout informace ohledně interoperability a povolit jejich využití vyplývá ze soutěžního práva Společenství, směrnice v Preambuli pouze výslovně zdůrazňuje, že ustanovení směrnice nemá na povinnosti kladené soutěžním právem žádný vliv¹⁰⁰.

Posledním předpokladem uvedeným v čl. 6 odst. 1 písm. (c) směrnice je stanoveno, že dekompilace se může vztahovat pouze na rozhraní původního počítačového programu, tedy na ty části, které jsou nezbytné pro dosažení

⁹⁹ *Vinje Thomas C.*: Die EG-Richtlinie zum Schutz von Computerprogrammen und die Frage der Interoperabilität, GRUR Int. 1992, str. 257.

¹⁰⁰ Zde je na místě zmínit rozsudek Soudu prvního stupně (velkého senátu) ze dne 17. září 2007 ve věci Microsoft Corp. proti Komisi Evropských společenství, věc T-201/04, kde bylo posuzováno právě odmítnutí společnosti Microsoft Corp. poskytnout společnosti Sun Microsystems, Inc. informace týkající se interoperability: „Z posouzení uskutečněného v rámci problematiky odmítnutí poskytnout informace ohledně interoperability a povolit jejich využití, jakož i problematiky vázaného prodeje operačního systému Windows pro klientské osobní počítače a Windows Media Player totiž vyplývá, že Komise oprávněně konstatovala, že Microsoft porušila svými dvěma chováními článek 82 ES.“ Společnost Microsoft Corp. se přitom odvolávala právě na směrnici 91/250/EHS, původní znění směrnice; Soud však její argumenty neuznal a dovedl porušení soutěžního práva.

interoperability. Jakékoliv překročení této zásady při dekompilaci počítačového programu již pak představuje zásah do autorského práva. Tím má být zabráněno tomu, aby pod záminkou dekompilace k dosažení interoperability dvou počítačových programů byla provedena kompletní zpětná analýza programu a jejích výsledků následně zneužito k vytvoření nového programu.

Přesné určení, ke kterému účelu smí být použity informace získané v průběhu dekompilace, je obsaženo v čl. 6 odst. 2 směrnice. Informace, které byly získány cestou dekompilace (na rozdíl od informací, získaných pomocí jednání uvedených v čl. 5 odst. 3 směrnice), smí být použity pouze k vytvoření interoperability u nezávisle vytvořeného programu a je zakázáno předat je třetím osobám, ledaže by ho i tyto potřebovaly k vytvoření interoperability. V čl. 6 odst. 2 písm. (c) směrnice je znovu zdůrazněno, že dekompilace nesmí být použity „pro vývoj, výrobu nebo odbyt počítačového programu, jehož vyjádření je ve své podstatě podobné, nebo k jakémukoliv úkonu porušujícím autorská práva“. Tento zákaz se dotýká podstaty problému, kvůli kterému je dekompilace tak restriktivně upravena, a to „ochrany před nekalým zneužitím omezeného dosahu autorského práva k snadnému vytvoření konkurenčního produktu, před zneužitím úsilí a investic jiné osoby“¹⁰¹.

V čl. 6 odst. 3 směrnice pak následuje předpis podobný generální klauzuli (obdoba tzv. třístupňového testu), která chce zdůraznit v tomto ohledu soulad směrnice s Bernskou úmluvou se zřetelem na její čl. 9 odst. 2 (srov. čl. 8 a 9: právo překladu a právo na rozmnožování díla je autorovi vyhrazeno): dekompilace nesmí ovlivňovat oprávněné zájmy nositele práv nebo být v rozporu s obvyklým využíváním počítačového programu. Na základě tohoto čl. 6 odst. 3 směrnice může soud nařídit zákaz zneužívání této výjimky z ochrany v souvislosti s dekompilací, která by nemohla být přímo podřízena znění čl. 6 odst. 1 a 2 směrnice.

Zpětná analýza vztahující se na rozhraní je tedy považována za přípustnou jen tehdy, pokud není jinak možno získat interoperabilitu počítačových programů.

¹⁰¹ *Boháček Milan*: Směrnice Evropské unie o právní ochraně počítačových programů, ASPI 1995.

Každý soutěžitel smí vyvíjet kompatibilní a také konkurující produkt, který může interoperabilně spolupracovat s jiným, ne nutně analyzovaným programem. V konečném efektu je základním záměrem čl. 6 směrnice umožnit hospodářskou soutěž na všech rovinách (hardware i software), takže každý odběratel si může sestavit svůj počítačový systém jako stavebnici s různými komponenty rozdílného původu bez nebezpečí, že tyto systémové části nebudou moci optimálně interoperovat.

Kompromis úpravy interoperability v sobě ale obsahuje nebezpečí, že povolení dekompilace k získání interoperability bude zneužito a procedurální prosazení autorskoprávních nároků bude nepřijatelně ztíženo. Je nutno si položit otázku, zda nyní nemusí osoba, která tvrdí porušení práva, dovést a v případě nutnosti, pokud chce úspěšně prosadit své nároky, i prokázat, že předpoklady pro povolení dekompilace nebyly splněny. „Budoucí praxe musí proto zaručit, že výjimka čl. 6 směrnice nebude soudcem zkoumána z moci úřední a že břemeno tvrzení a důkazní bude ležet na osobě provádějící dekompilaci, nikoli na nositeli práv. K odůvodněnosti žaloby musí stačit přednes žalobce, že bylo neoprávněně kopírováno atd.“¹⁰²

4.2.6 Zvláštní prostředky ochrany

Čl. 7 odst. 1 písm. (a) – (c) směrnice zakazuje určitá jednání, která přímo nebo nepřímo porušují autorské právo, a také jistá přípravná jednání pro budoucí porušení chráněného práva. Při výkladu tohoto ustanovení je nutno zdůraznit obrat čl. 7 odst. 1 věty první směrnice „aniž jsou tím dotčena ustanovení článků 4, 5 a 6“, který znamená, že státy musí při zavedení opatření podle čl. 7 směrnice respektovat výlučná práva nositele práv a především jejich výjimky, tedy jednání povolená oprávněnému nabyvateli a uživateli.

¹⁰² *Moritz Hans-Werner*: Die EG-Richtlinie vom 14. Mai 1991 über den Rechtsschutz von Computerprogrammen im Lichte der Bestrebung zur Harmonisierung des Urheberrechts, GRUR Int. 1991 str. 702.

Za prvé se zde jedná o požadavek na členské státy, aby v rámci svých vnitrostátních předpisů zabezpečily účinnou ochranu, která by měla zahrnovat především přiměřená opatření týkající se osob, které uvedou do oběhu nebo drží k obchodním účelům rozmnoženinu počítačového programu „s vědomím nebo s důvodným podezřením, že se jedná o rozmnoženinu nepovolenou“ (čl. 7 odst. 1 písm. (a) a (b) směrnice). Zde je nutno poukázat na to, že směrnice nezavazuje členské státy, aby postihovaly držbu nelegální rozmnoženiny programu k soukromým účelům. Tato držba totiž nevykazuje tak významnou společenskou nebezpečnost jako držba ke komerčním účelům a je proto ponecháno na rozhodnutí národních zákonodárců, zda budou postihovat i tuto formu porušení autorských práv.

Směrnice neobsahuje definici pojmu „přiměřených opatření“, která mají být zavedena. Její formulace tedy otevírá prostor, který dává členským státům možnost uvážit a transformovat ji podle národních právních tradic. „Tím se projevila snaha na jedné straně omezit zákonné změny na minimum, na straně druhé zabránit sporům, zda byla či nebyla splněna povinnost harmonizace.“¹⁰³ Členské státy tak mohou zavést příslušná opatření v civilním, ale také trestním nebo správním právu. Je třeba vycházet z toho, že prostředky musí být dostatečně účinné ke splnění záměru sledovanému směrnicí, totiž zajištění ochrany nositele práv a jeho práv. Zároveň by však neměly zasahovat do práv třetích osob ve větší míře, než je nutné ke splnění požadovaného účelu. „Přiměřenost“ použitých prostředků je tedy dána stupněm nebezpečnosti uvedených deliktů včetně jejich efektivnosti a preventivního působení na jedné straně a obecnými principy právní represe v demokratickém státě na straně druhé.“¹⁰⁴

Čl. 7 odst. 1 písm. (c) směrnice dále požaduje po členských státech, aby zavedly přiměřená opatření proti uvedení do oběhu nebo držbě k obchodním účelům jakýchkoli prostředků, jejichž jediným účelem je usnadňovat neoprávněné

¹⁰³ *Wand Peter*: Technische Schutzmaßnahmen und Urheberrecht, Verlag C.H.Beck München 2001, str. 69.

¹⁰⁴ *Boháček Milan*: Směrnice Evropské unie o právní ochraně počítačových programů, ASPI 1995.

odstraňování nebo vyřazování z provozu jakéhokoliv technického zařízení, které mohlo být vytvořeno za účelem ochrany počítačového programu. S tím úzce souvisí ustanovení čl. 7 odst. 3 směrnice, podle kterého členské státy mohou, nikoli však musí, stanovit zabavení těchto prostředků. Toto má nositeli práva zaručit možnost nejen zasáhnout proti porušení jeho výlučných práv, popsanych v čl. 4 směrnice, ale rovněž právo domáhat se na daném členském státu, aby sankcionoval také určitá přípravná jednání pro budoucí porušení autorského práva.

Otázka aktivní legitimace není v čl. 7 odst. 1 písm. (c) směrnice výslovně stanovena. Je však nutno vycházet z toho, že aktivně legitimováni by měli být v každém případě všichni nositelé práv, jejichž práva k počítačovým programům jsou před porušením chráněna systémem identickým s obcházeným mechanismem ochrany programu. Neboť obcházením určitých technických opatření jsou ohroženy zájmy všech těchto nositelů práv. V úvahu přichází kromě toho aktivní legitimace výrobců a provozovatelů technických opatření určených k ochraně programů. Obcházení ovlivňuje totiž důvěru trhu v jejich systém a ohrožuje tím jejich investici do obcházeného systému a nutí je k vývoji nového, popř. zlepšení existujícího systému.

a) Uvedení do oběhu nebo držba ke komerčním účelům

Čl. 7 odst. 1 písm. (c) směrnice podchycuje pouze uvedení do oběhu nebo držbu ke komerčním účelům. Tyto činnosti skrývají zvýšený ohrožovací potenciál s ohledem na odstranění nebo obcházení mechanismů určených k ochraně programu. Držbu těchto prostředků k soukromým účelům není povinné sankcionovat ze stejných důvodů, které platí u držby nelegální rozmnoženiny programu.

Uvedení do oběhu umožňuje ostatním zmocnit se potřebných prostředků a použít je podle libosti k obcházení. Tím se zvyšuje počet osob schopných odstraňovat nebo obcházet mechanismus ochrany.

Držba je skutečná vláda osoby nad prostředkem k obcházení. Komerční účely slouží držbě, pokud držitel uvede v činnost úmysl opatřit si pokračující zdroj

příjmů určitého rozsahu a jistého trvání opakovaným odstraňováním nebo obcházením mechanismů určených k ochraně programů.

b) Jakékoli prostředky, jejichž jediným zamýšleným účelem je usnadnit neoprávněné odstranění nebo obcházení jakéhokoli technického zařízení, jehož by mohlo být použito k ochraně počítačového programu

Technické mechanismy určené k ochraně programu jsou všechna zařízení, která mají zabránit porušení výlučných autorských práv k počítačovému programu tím, že omezují jednání s ohledem na tyto programy. Mohou se zakládat jak na hardwaru, tak i na softwaru, tedy mohou být také součástí předmětu ochrany ve smyslu čl. 1 směrnice. Jako ochrana programu se často používají programy k ochraně před kopírováním, které mají zabránit rozmnožování programu. Používají se také blokace programu. „Přitom se jedná o rutiny v počítačovém programu, které při výskytu určitých událostí zablokují využívání programu, např. tím, že ho přeruší nebo ho smažou.“¹⁰⁵. Blokace programu se používají např. u tzv. sharewaru¹⁰⁶. Teoreticky jako mechanismy ochrany programu přicházejí v úvahu i viry, které by byly aktivovány při neoprávněném zhotovení rozmnoženiny. Protože však smazání nebo změna ostatních dat viry může mít závažné civilně- i trestněprávní důsledky, nehraje tato forma v ochraně programů v praxi žádnou roli. Velmi rozšířeně využívaná hardwarová ochrana programu je tzv. „dongle“ (hardwarelock neboli hardwarový klíč)¹⁰⁷.

¹⁰⁵ *Wuermeling Ulrich*: Einsatz von Programmsperren: Zivil- und strafrechtliche Aspekte, CR 1994 str. 585.

¹⁰⁶ *Alpert Frank*: Kommerzielle Online-Nutzung von Computerprogrammen, CR 2000, str. 345: „Shareware jsou počítačové programy, které jsou uživatelům přenechány nejprve na jistou dobu nebo jistý počet jednání uživatele bezplatně nebo jen za minimální poplatek. Uživatel může tento program testovat a potom se rozhodnout, zda ho – potom již ovšem za poplatek – bude dále používat. Jedná se o koncept uvedení výrobku na trh, který má umožnit uživateli v jisté omezené době rozhodnutí, zda je počítačový program pro něj vhodný.“

¹⁰⁷ *Wand Peter*: Technische Schutzmaßnahmen und Urheberrecht, Verlag C.H.Beck München 2001, str. 71: „Jedná se o hardwarový klíč, tedy vlastně upravený konektor, který se vloží do svého protějšku na rozhraní počítače a na jehož přítomnost se počítačový program během své práce dotazuje. Pokud program nedostane na svůj dotaz odpovídající odpověď, chod programu se přerušuje. Protože dongle jako část hardwaru nemůže být bez dalšího

Prostředků k usnadnění nebo neoprávněnému odstranění nebo obcházení ochrany programu je celá řada. Jejich funkcí tedy je odstranění ochranného mechanismu z chráněného počítačového programu nebo jiné vyloučení spuštění ochranného mechanismu. Prosté předání hesla by pod tento pojem spadat nemělo. Tento prostředek se může – stejně jako ochranný mechanismus programu – zakládat buď na hardwaru nebo na softwaru. V úvahu přicházejí „manuál unprotect“, tedy texty, které velmi podrobně popisují, jak je možné nějaký určitý ochranný mechanismus obejít. „Pomocné technické prostředky na trhu určené ke kopírování programů, chráněných před kopírováním, je možno rozdělit na tzv. ‚nástroje unprotect‘ a programy nebo přídatné zařízení k analogickému kopírování. ‚Nástroje unprotect‘ jsou editory nosičů dat, speciálně psané pro odstranění ochrany před kopírováním, a *Debugger/Disassembler*, s jejichž pomocí je možno ochranu programu identifikovat a vypnout. Programy nebo přídatná zařízení k analogovému kopírování dovolují ‚fotografické‘ rozmnožení programu včetně ochrany v něm obsažené z nosiče dat nebo z hlavní paměti počítače.“¹⁰⁸. Dongles je možno vypnout speciálními programy, které odstraní nebo obejdou dotazovací mechanismus. V úvahu přichází také použití konektoru neautorizovaného výrobcem. Pro shareware existují programy, které vypnou použité mechanismy ochrany programu a tak dovolí využívání programu přes dobu nebo počet užití určených nositelem práv.

Odstranění nebo obcházení musí být neoprávněné. Kdy se o tento případ jedná, není ve směrnici definováno. Zde je možno vycházet z názoru¹⁰⁹, že odstranění nebo obcházení je dovoleno, pokud k tomu svolili nositelé práv nebo pokud je to dovoleno zákonem (např. v § 66 odst. 8 AZ, na základě čl. 7

kopírována, je užívání programu možné jen s konektorem dodaným výrobcem. Tím se má zabránit současnému vícenásobnému používání počítačového programu.“

¹⁰⁸ *Wand Peter*: Technische Schutzmaßnahmen und Urheberrecht, Verlag C.H.Beck München 2001, str. 71-72.

¹⁰⁹ *Wand Peter*: Technische Schutzmaßnahmen und Urheberrecht, Verlag C.H.Beck München 2001, str. 72.

odst. 1 směrnice, který přímo uvádí, že nejsou jakkoli dotčena ustanovení článků 4, 5 a 6 směrnice).

Nositel práv k počítačovému programu, jehož technický mechanismus ochrany může být vypnut, musí moci povolit i jeho obcházení. To vyplývá z toho, že tento mechanismus ochrany má nakonec sloužit ochraně jeho práv. Problematické je ovšem, pokud rozdílní nositelé práv používají ten samý ochranný mechanismus. Pokud by bylo oprávnění k udělení svolení přiznáno každému nositeli ochrany, který má na trhu program s odpovídajícím ochranným mechanismem, mohlo by jeho svolení legalizovat uvedení do oběhu nebo držbu ke komerčním účelům prostředků k obcházení této ochrany programů. To by se ale týkalo všech nositelů ochrany, kteří tento ochranný mechanismus používají. V takovém případě je tedy nutno požadovat svolení všech nositelů ochrany, kterých se to týká.

Při zohlednění principu subsidiarity v čl. 5 Smlouvy o založení Evropského společenství je nutno vycházet z toho, že směrnice zaručuje členským státům prostor pro harmonizaci – jim tedy zůstává zásadně přenecháno tyto výjimky stanovit. Pro členské státy zde přicházejí v úvahu dvě možnosti: buď se mohou na omezení obcházení ochrany autorského práva odvolat nebo stanovit vlastní specifická omezení obcházení ochrany.

Obcházení mechanismu ochrany programu musí být prostředkem usnadněno. Nemusí v tom tedy výlučně spočívat. Stačí, pokud prostředek obcházení zjednodušil. Povinnost členských států sankcionovat tedy existuje také tehdy, pokud obcházení spočívá v podstatě na jiných faktorech – např. na činnosti uživatele programu.

Poslední požadavek na členské státy k ochraně nositelů práv je vyjádřený v čl. 7 odst. 2 směrnice. Podle tohoto ustanovení může být jakákoliv nepovolená rozmnoženina počítačového programu podle právních předpisů jednotlivých členských států zabavena. Pokud se jedná o konfiskaci zařízení pro odstranění technické ochrany programů, je členským státům podle čl. 7 odst. 3 směrnice

stanovena, jak již bylo uvedeno výše, nikoli povinnost, nýbrž možnost zajistit zabavení těchto prostředků.

4.2.7 Závěrečná ustanovení

Čl. 8 směrnice objasňuje, že tato směrnice zásadně nechce vytlačit případnou ochranu počítačových programů v rámci práva patentového, obchodních známek, nekalé soutěže, obchodního tajemství, ochrany polovodičových výrobků nebo smluvního práva. Tímto demonstrativním výčtem je kromě jiného naznačeno, jaký jiný způsob ochrany připadá pro počítačové programy v úvahu. Jak již bylo naznačeno v dřívějším pojednání, zvláštní roli hraje ochrana patentová. „Autorské právo si tedy nenárokují žádnou exkluzivitu pro ochranu počítačových programů.“¹¹⁰

S ohledem na eventuální smluvně ujednanou ochranu know-how je však nutno výslovně zdůraznit, že kvůli všeobecnému zaměření této směrnice na zajištění interoperability počítačových systémů a kvůli čl. 6 odst. 1 větě druhé směrnice nesmí být určité části programu potřebné pro získání interoperability, zejména rozhraní, ani smluvním ustanovením prohlášena za tajné, chráněné know-how, protože tím by možná nebyla přímo porušena litera směrnice, ale každopádně by tím došlo k porušení jejího smyslu. Proto ani úmluvou stran nemohou být rozhraní zahrnuta do ochrany know-how, jinak by se jednalo o protiprávní obcházení směrnice. Smluvní ujednání tohoto druhu by bylo podle směrnice neplatné.

Článkem 9 ukládá pak směrnice členským státům povinnost sdělit Komisi hlavní ustanovení vnitrostátních právních předpisů přijatých v oblasti působnosti této směrnice.

Článek 10 pak obsahuje ustanovení o zrušení původní směrnice 91/250/EHS. Nadále však trvají povinnosti členských států týkající se lhůt pro provedení směrnic ve vnitrostátním právu.

¹¹⁰ *Mogel Volker: Europäisches Urheberrecht, Verlag Österreich 2001, str. 172.*

Členské státy byly povinny podle čl. 10 původní směrnice 91/250/EHS vydat v uložené lhůtě do 31. prosince 1992 národní předpisy, které by byly v souladu s ustanoveními směrnice¹¹¹. Směrnice jsou zásadně závazné jen s ohledem na cíl, kterého má být dosaženo. Členskými státy se tak přenechává, s pomocí kterých obsahových úprav tohoto cíle dosáhnou. Směrnice musí „být vykládána nejen podle její národní úpravy, ale také podle jejího vlastního plného znění“¹¹². Národní předpisy je tedy nutno po harmonizaci směrnice vykládat v jejím smyslu.

Směrnice však může být za určitých okolností bezprostředně závazná na území členských států, pokud předpisy členského státu nebyly v určené době harmonizovány a obsah směrnice je natolik určitý, že může být použita v jednotlivém případě. Za těchto okolností se dotčené subjekty mohou vůči státu odvolat přímo na znění směrnice, pokud je pro ně příznivé.¹¹³

4.3 Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2006/116/ES ze dne 12. prosince 2006 o době ochrany autorského práva a určitých práv s ním souvisejících

Doba ochrany autorského práva u počítačových programů byla dříve stanovena v čl. 8 této původní směrnice o autorskoprávní ochraně počítačových programů 91/250/EHS a byla v době jejího vzniku stanovena na dobu autorova života a 50 let po jeho smrti.

Toto ustanovení směrnice však bylo zrušeno čl. 11 odst. 1 Směrníci Rady č. 93/98/EHS z 29. října 1993, o harmonizaci ochranné doby práva autorského a některých práv příbuzných. Tato směrnice sjednotila trvání práv autora pro

¹¹¹ Pokud nebylo právo některého členského státu do 31.12. 1992 uvedeno do souladu se směrnicí, byla Komise oprávněna podat na tento stát žalobu pro neplnění povinností vyplývajících ze smlouvy. K dalším právním následkům by mohlo za určitých okolností patřit i ručení za škodu způsobenou neprovedením směrnice. - *Herdegen Matthias*: Europarecht, 5. Auflage, Verlag C.H.Beck München 2003, str. 161-162 a str. 183-184.

¹¹² *Buryan Jiří*: Ochrana počítačového programu v zahraničí a v EU, www.itpravo.cz/index.shtml?x=136835, 2003.

¹¹³ *Bleckmann Albert*: Europarecht, 6. Auflage, Carl Heymanns Verlag KG-Köln-Berlin-Bonn-München 1997, str. 167-168.

všechna literární nebo umělecké díla na dobu autorova života a 70 let po jeho smrti¹¹⁴, přičemž tato úprava se vztahuje i na počítačové programy. Nová směrnice o právní ochraně počítačových programů 2009/24/ES ustanovení o době ochrany neobsahuje, z čehož je zřejmé, že se na počítačové programy vztahuje v plné míře obecná úprava směrnice o harmonizaci ochranné doby.

Směrnice Rady č. 93/98/EHS z 29. října 1993, o harmonizaci ochranné doby práva autorského a některých práv příbuzných, byla v průběhu doby rovněž upravována a v roce 2006 proběhla její kodifikace do Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2006/116/ES ze dne 12. prosince 2006 o době ochrany autorského práva a určitých práv s ním souvisejících. Doba ochrany je i zde stanovena na dobu autorova života a 70 let po jeho smrti. Je zde rovněž převzata zásada původního znění, že na trvání autorského práva nemá vliv den, kdy bylo dílo oprávněně sděleno veřejnosti.

4.4 Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2001/29/ES ze dne 22. května 2001 o harmonizaci určitých aspektů autorského práva a práv s ním souvisejících v informační společnosti

Tato směrnice reagovala na zvýšenou potřebu ochrany autorských děl včetně počítačových programů v tzv. informační společnosti, tedy v době rychlého rozvoje zejména v oblasti informačních technologií. Tyto technologie umožňují snadno díla neoprávněně rozmnožovat, rozšiřovat a sdělovat či zpřístupňovat dalším osobám, aniž je autorům či nositelům práv umožněna jakákoli kontrola či možnost těmito zásahům do autorského práva zabránit. Tato ohrožení autorských práv se výrazně projevují i v oblasti počítačových programů.

Stejně jako směrnice o právní ochraně počítačových programů se ani informační směrnice nezabývá osobnostními právy nositelů práv, zřejmě

¹¹⁴ Kreite Reinhold/Becker Jürgen: Neuordnung des Urheberrechts in der Europäischen Union, GRUR Int. 1994, str. 908.

s ohledem na jejich podružný hospodářský význam v oblasti společného trhu. Směrnice zde v Preambuli bodě 19 odkazuje na zákonodárství jednotlivých členských států a na mezinárodní úmluvy v oblasti autorského práva.

Je otázkou, nakolik se tato směrnice vztahuje na počítačové programy. Vliv této směrnice na směrnici o právní ochraně počítačových programů je upraven v článku 1 odst. 2, kde je uvedeno, že touto směrnicí nejsou dotčeny a nijak ovlivněny stávající předpisy Společenství, týkající se právní ochrany počítačových programů. V Preambuli v bodě 20 je pak zdůrazněno, že informační směrnice je založena na již existujících směrnicích v oblasti autorského práva, tyto pak dále rozvíjí a dává je do souvislosti s informační společností; ustanovení směrnice se těchto směrnic nedotýká, pokud není v informační směrnici stanoveno jinak.

Z tohoto lze vyvodit, že ustanovení informační směrnice se na počítačové programy vůbec nevztahuje, neboť úprava obsažená ve směrnici o právní ochraně počítačových programů je komplexní a vyčerpávajícím způsobem zahrnuje i otázky řešené informační směrnicí, byť existují i názory opačné.

Tato zásada je zvláště zdůrazněna v oblasti vymezení zákonodárné povinnosti členských států ohledně technických prostředků určených k ochraně výlučných autorských práv, konkrétně je zakotvena v bodě 48 Preambule informační směrnice. V Preambuli je sice v tomto smyslu uvedena původní směrnice č. 91/250/EHS, je však zcela zřejmé, že tuto zásadu je nutno vztáhnout i na směrnici č. 2009/24/ES. Zásada je zde i podrobněji rozvedena v tom smyslu, že právní ochrana dle informační směrnice by neměla mařit rozvoj nebo používání jakýchkoliv způsobů obcházení technologických prostředků nezbytných k provedení úkonů podle čl. 5 odst. 3 nebo článku 6 směrnice 91/250/EHS ani takovému rozvoji bránit.

Pokud je o užití díla formou sdělování veřejnosti, uzavřel Soudní dvůr v již zmíněné věci C-393/09 zcela jednoznačně, že při televizním vysílání grafického uživatelského rozhraní nedochází k jeho sdělování veřejnosti ve smyslu čl. 3 odst. 1 informační směrnice, neboť při televizním vysílání není umožněna interakce

s uživatelem, což je však zásadní prvek, jímž se rozhraní vyznačuje. Tento závěr zcela odpovídá podstatě grafického uživatelského rozhraní a do budoucna neopouští v tomto ohledu pochybnosti ohledně otázky, zda rozhraní a tedy potenciálně i počítačový program jako takový lze sdělovat veřejnosti ve smyslu autorského práva jako celku. V případě vysílání grafického rozhraní počítačového programu tedy nedochází k užití počítačového programu ve smyslu autorského práva, z tohoto důvodu není potřebné zajišťovat kontrolu autora či jiné oprávněné osoby k výkonu práv nad tímto jednáním.

4.5 Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2004/48/ES ze dne 29. dubna 2004 o dodržování práv duševního vlastnictví

Tato směrnice je uvedena spíše pro úplnost přehledu evropské úpravy. Neobsahuje zvláštní ustanovení, která by se speciálně zabývala počítačovými programy, jedná se o stanovení povinnosti členskými státy v oblasti konkrétních opatření k zajištění dodržování práv duševního vlastnictví. Jde o zásadní průlom v oblasti stanovení procesních pravidel autorskoprávní ochrany.

V Preambuli je znovu zdůrazněn význam zvláštní úpravy o právní ochraně počítačových programů včetně tam obsažených výjimek.

4.6 Patentovatelnost počítačových programů v evropském právu

Snahy o zavedení jednotné evropské úpravy pro patentovatelnost počítačových programů trvají již řadu let. Hlavními zastánci možnosti ochrany počítačových programů patentovým právem jsou velké softwarové společnosti, které by tím mohly omezit konkurenci a monopolizovat trh počítačových programů¹¹⁵.

¹¹⁵ Jejich zájmy v oblasti ochrany softwaru reprezentuje např. organizace Business Software Alliance.

Tyto snahy vyvrcholily v roce 2005, kdy Evropská komise předložila Evropskému parlamentu návrh směrnice Evropského parlamentu a Rady 2004/.../ES o patentovatelnosti vynálezů realizovaných počítačem. Snahu o prosazení této směrnice lze chápat jako pokus o zavedení patentovatelnosti softwaru jako takového. Tím by se evropská úprava a v návaznosti pak úprava jednotlivých členských států Evropské unie přiblížila pojetí ochrany počítačových programů v právní úpravě Spojených států amerických.

Evropský parlament rozhodoval o návrhu směrnice dne 6. července 2005, přičemž došlo k jeho jednoznačnému zamítnutí převážnou většinou hlasů¹¹⁶. Dle odborné veřejnosti měl návrh směrnice řadu vad, byla mu vytýkána zejména nejednoznačnost znění, která by umožnila riziko extenzivního výkladu, což by mělo závažné důsledky pro malé a střední podnikatele a také spotřebitele.

V současnosti tak není sjednocující úprava této otázky, o udělení patentů v oblasti vynálezů realizovaných počítačem tak stále rozhodují příslušné úřady jednotlivých států¹¹⁷ a samozřejmě Evropský patentový úřad. Jejich postupy však nejsou jednotné a jak v současnosti, tak do budoucna lze očekávat rozdílné výklady.

Pro úplnost bych zde zmínila, že přes znění článku 52 odst. 2 Úmluvy o udělování evropských patentů z roku 1973, který z předmětu ochrany patentovým právem výslovně vylučuje mimo jiné programy počítačů, Evropský patentový úřad již v minulosti udělil nemalý počet patentů na počítačové programy¹¹⁸. V rámci rozhodovací praxe Evropský patentový úřad dovodil, že „V obecné rovině platí, že vynález, který by byl způsobilý k patento-právní ochraně podle konvenčních kritérií patentovatelnosti, by neměl být vyloučen z ochrany pouze z toho důvodu, že k jeho realizaci bylo užito moderních

¹¹⁶ Pro zamítnutí hlasovalo 648 ze 680 přítomných poslanců. Bylo to poprvé v historii, kdy Evropský parlament zamítl legislativu projednávanou ve druhém čtení.

¹¹⁷ V České republice je příslušným úřadem Úřad průmyslového vlastnictví se sídlem v Praze.

¹¹⁸ Srov. příklady sporných (softwarových) patentů, které byly uděleny v Evropě: *Štedroň Bohumír: Ochrana a licencování počítačového programu*, Wolters Kluwer Česká republika, 2010, str. 61.

technických prostředků ve formě počítačového programu." a dále, že "nárok směřující k technickému procesu prováděnému pod kontrolou počítačového programu nelze považovat za nárok směřující k počítačovému programu jako takovému."¹¹⁹

Otázka harmonizace úpravy patentovatelnosti počítačových programů komunitárním právem zůstává nadále otevřena. Vzhledem k silnému zájmu významných softwarových firem na zavedení této úpravy v evropském měřítku lze důvodně očekávat, že v budoucnu bude otázka harmonizace patentovatelnosti počítačových programů znovu otevřena.

4.7 Závěrečné zhodnocení evropské úpravy

Evropská úprava autorského práva se od počátku devadesátých let, kdy byla přijata směrnice 91/250/EHS jakožto první evropská směrnice tohoto právního odvětví, dynamicky rozvíjela. Tato skutečnost souvisela se stále narůstajícím významem ochrany autorských práv i práv souvisejících s právem autorským.

Je zřejmé, že přes zásadní harmonizační právní předpisy v oblasti autorského práva se evropská úprava držela vydávání směrnic, které ponechávají členským státům stále jistý prostor pro zohlednění principů jednotlivých vnitrostátních právních řádů.

Historicky nejvýznamnějším přínosem směrnice o právní ochraně počítačových programů bylo bezesporu definitivní zařazení počítačových programů do systému ochrany autorského práva, přičemž jako pozitivní je nutno hodnotit, že si tento způsob ochrany nenárokuje exkluzivitu a umožňuje členským státům chránit počítačové programy vedle ochrany autorským právem i jiným způsobem. Změnu k lepšímu znamenal i úprava vzniku ochrany počítačových

¹¹⁹ *Matejka Ján*: Směrnice o softwarových patentech, aneb Poslední dějství počítačového programování?, www.itpravo.cz, 2004. Vybraná rozhodnutí Evropského patentového úřadu k této otázce lze rovněž nalézt v: *Štedroň Bohumír*: Ochrana a licencování počítačového programu, Wolters Kluwer Česká republika, 2010, str. 60.

programů při splnění pouhého znaku původnosti. V mnoha členských státech se tak dostalo ochrany i většině počítačových programů, které obvykle nesplňovaly podmínku jedinečnosti.

O kvalitách směrnice o právní ochraně počítačových programů z roku 1991 jistě vypovídá i skutečnost, že v průběhu doby její platnosti a následně při její rekodifikaci v roce 2009 nedošlo k žádným zásadním změnám, a to přes dramatický technický vývoj v této oblasti.

Směrnice o právní ochraně počítačových programů ve spojení s dalšími směrnicemi v oblasti autorského práva a práv souvisejících s právem autorským představuje v současnosti již takřka komplexní úpravu této oblasti. Směrnice balancuje mezi zaručením vhodné právní ochrany pro autory a další nositele práv na jedné straně a mezi zachováním a podporou dynamiky a hospodářské soutěže trhu na straně druhé. Celkově tedy znamená významný a pozitivní přínos do systému společného právního systému Evropské unie.

5. Česká úprava autorskoprávní ochrany počítačových programů

5.1 Prameny právní úpravy

Ochrana duševního vlastnictví je v České republice zakotvena již v čl. 34 odst. 1 Listiny základních práv a svobod jako součásti ústavního pořádku České republiky¹²⁰, podle kterého práva k výsledkům tvůrčí duševní činnosti jsou chráněna zákonem.

Tímto zákonem je relativně nový zákon č. 121/2000 Sb., o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) (dále jen „autorský zákon“ nebo „AutZ“). Tento zákon byl přijat dne

¹²⁰ Ústavní zákon č. 2/1993 Sb., Listina základních práv a svobod, ve znění pozdějších předpisů.

7. dubna 2000, nabyl účinnosti dne 1. prosince 2000 a k tomuto dni zrušil dosavadní autorský zákon č. 35/1965 Sb., ve znění pozdějších předpisů. Zde je problematika autorskoprávní ochrany počítačových programů upravena komplexně. Nejpodstatnější zvláštní ustanovení týkající se počítačových programů jsou obsaženy především v § 2 odst. 2, § 30 odst. 3 a § 65 až 66. Tato ustanovení jsou provedením Směrnice Rady ES o právní ochraně počítačových programů. Nový autorský zákon je tak ohledně úpravy ochrany počítačových programů plně v souladu s komunitárním právem¹²¹.

Od svého vzniku byl autorský zákon několikrát novelizován, z hlediska právní ochrany počítačových programů pak byla nejvýznamnější novela vyhlášena jako zákon č. 216/2006 Sb., pracovně nazývaná jako euronovela, neboť jí byly transponovány do autorského zákona veškeré mezinárodní a zejména pak komunitární právní předpisy, které nebyly v době přijetí autorského zákona účinné. Dále touto novelou měly být odstraněny některé výkladové nejasnosti, které se v praxi po vzniku nového zákona objevily. Tato novela nabyla účinnosti dne 22. května 2006 a z hlediska historie současného autorského zákona se jednalo v mnoha ohledech o zásadní přelom.

Autorský zákon je zákonem zvláštním – *lex specialis* ve vztahu k zákonu č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů; úprava v občanském zákoníku se tedy používá subsidiárně v případě, že autorský zákon neobsahuje žádnou zvláštní a tím přednostní úpravu. V případě vztahů mezi podnikateli se aplikuje jako obecný předpis zákon č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník, ve znění pozdějších předpisů. Význam zde mají především „všeobecná ustanovení, včetně pravidel pro výklad právních úkonů, stejně jako všeobecných soukromoprávních institutů“¹²². Zcela zásadní je pak úprava obecného smluvního

¹²¹ *Evropská komise: Pravidelná zpráva za rok 2000 Evropské komise o pokroku České republiky v procesu přistoupení*, www.epravo.cz: „Pokroku bylo dosaženo v oblasti práva k duševnímu vlastnictví. Byl přijat nový zákon o autorském právu, který je plně v souladu s *acquis*.“

¹²² *Telec Ivo: Zum neuen tschechischen Urhebergesetz vom 7. April 2000*, GRUR Int. 2001, str. 223.

práva, zejména je nutno zmínit ustanovení občanského zákoníku upravující postup při uzavření smlouvy.

K dalším pramenům práva patří mezinárodní smlouvy, jimiž je Česká republika vázána, a od 1. května 2004 také právní předpisy Evropské unie. Z hlediska dané problematiky nejvýznamnějšími mezinárodními smlouvami, jejichž závazky jsou převzaté do autorského zákona¹²³, jsou Bernská úmluva, TRIPS a WCT¹²⁴.

Evropská úprava autorského práva je obsažena především ve směrnících. Autorský zákon v plném rozsahu respektuje a do svého textu promítá tyto směrnice, které se týkají úpravy autorskoprávní ochrany počítačových programů¹²⁵ a jejichž stručný rozbor ve vztahu k tématu práce jsem uvedla již výše:

- Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2009/24/ES ze dne 23. dubna 2009 o právní ochraně počítačových programů (dále jen „Směrnice“), která nahradila původní směrnici Rady ES o právní ochraně počítačových programů ze dne 14. května 1991 (91/250/EHS),
- Směrnice Rady ES o právu na pronájem a půjčování, jakož i některých právech příbuzných právu autorskému v oblasti duševního vlastnictví ze dne 19. listopadu 1992 (92/100/EEC),
- Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2006/116/ES ze dne 12. prosince 2006 o době ochrany autorského práva a určitých práv s ním souvisejících, která nahradila původní směrnici Rady ES o harmonizaci ochranné doby práva autorského a některých práv příbuzných ze dne 29. října 1993 (93/98/EHS),
- Směrnice Rady ES o harmonizaci některých aspektů autorského práva a práv s ním souvisejících v Informační společnosti ze dne 22. května 2001 (2001/29/ES), a

¹²³ *Vláda České republiky: Zhodnocení navrhované právní úpravy s mezinárodními smlouvami, jimiž je Česká republika vázána, ASPI 1999, evid. č. 14434.*

¹²⁴ Přesná specifikace těchto mezinárodních smluv je obsažena v kapitole 4. této práce na str. 21.

¹²⁵ *Tůma Pavel: Nad problematikou souladu českého autorského práva s právem ES, www.epravo.cz, 2002.*

- Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2004/48/ES ze dne 29. dubna 2004 o dodržování práv duševního vlastnictví.

5.2 Počítačový program jako dílo ve smyslu autorského zákona

Pokud má být počítačový program posouzen jako dílo ve smyslu autorského zákona, musí splňovat náležitosti stanovené autorským zákonem. Obecná definice díla, tzv. generální klauzule, je obsažena v § 2 odst. 1 AutZ a zní následovně: „Předmětem práva autorského je dílo literární a jiné dílo umělecké a dílo vědecké, které je jedinečným výsledkem tvůrčí činnosti autora a je vyjádřeno v jakékoli objektivně vnímatelné podobě včetně podoby elektronické, trvale nebo dočasně, bez ohledu na jeho rozsah, účel nebo význam.“

V ustanovení § 2 odst. 2 pak autorský zákon stanoví, že: „Za dílo se považuje též počítačový program, je-li původní v tom smyslu, že je autorovým vlastním duševním výtvorem. ... Jiná kritéria pro stanovení způsobilosti počítačového programu a databáze k ochraně se neuplatňují.“

Počítačový program je tedy chráněn autorským zákonem, pouze pokud je vyjádřen v objektivně vnímatelné podobě a pokud je buď jedinečným výsledkem tvůrčí činnosti autora nebo je původní v tom smyslu, že je autorovým vlastním duševním výtvorem.

„Aby mohl být počítačový program předmětem autorského zákona a stát se tak podle tohoto zákona dílem, musí být takové dílo mj. vyjádřeno v jakékoliv objektivně vnímatelné podobě, včetně podoby elektronické.“¹²⁶ Objektivně vnímatelná je taková podoba, která je smyslům seznatelná. Takovou vyjadřovací podobou počítačových programů ve smyslu § 2 odst. 1 autorského zákona je zdrojový nebo strojový kód¹²⁷, jak již bylo podrobně rozvedeno dříve. Je otázkou, zda je rovněž vyjádřením počítačového programu zobrazení jeho grafického

¹²⁶ Charvát Radim: Autorský zákon a počítačové programy, www.epravo.cz, 2001.

¹²⁷ Definice těchto pojmů viz. bod 2.1.2 této práce.

uživatelského rozhraní. Odpověď není zcela jednoznačná, právní teorie k tomuto bodu nejsou zcela jednotné. Dle mého názoru se o vyjádření počítačového programu nejedná, tento závěr a důvody pro něj jsou podrobně rozvedeny dále v podkapitole 5.2.1 Look and feel.

K dalším pojmovým znakům díla jako takového podle § 2 odst. 1 AutZ je jedinečný výsledek tvůrčí činnosti autora. Ustanovení § 2 odst. 2 AutZ pak stanovuje výjimky z tohoto pravidla a „vymezuje výsledky činnosti, které autorskými díly ve smyslu odstavce 1, resp. generální klauzule nejsou, avšak jsou za ně považovány (fikce).“¹²⁸ Podle těchto ustanovení tedy můžeme rozlišovat tři kategorie počítačových programů:

- a) Počítačové programy, které splňují pojmové znaky díla. Jedná se tedy o jedinečný (neopakovatelný) výsledek tvůrčí činnosti programátora ve smyslu § 2 odst. 1 AutZ. Je nutno uvést, že v praxi bývá těchto programů velmi málo.
- b) Počítačové programy, které nesplňují pojmové znaky díla, tedy nejsou jedinečným výsledkem tvůrčí činnosti autora, avšak jsou za dílo považovány podle fikce § 2 odst. 2 AutZ. Jedná se tedy o programy, které jsou původní v tom smyslu, že jsou autorovým vlastním duševním výtvozem¹²⁹. „Takový počítačový program tedy není dílem podle práva autorského, protože nesplňuje pojmový znak jedinečnosti díla. Splňuje pouze svým způsobem slabší znak původnosti výtvoru.“¹³⁰ Oproti kategorii první spadá do této převážná většina počítačových programů.
- c) Pro úplnost je nutno uvést i třetí kategorii, a to počítačové programy, které nesplňují ani znak jedinečnosti, ani znak původnosti, stojí tedy mimo působnost autorského zákona a nejsou předmětem jeho

¹²⁸ Kříž Jan, Holcová Irena, Kordač Jiří, Křestianová Veronika: Autorský zákon a předpisy související – komentář, Linde Praha a.s. 2002, str. 49.

¹²⁹ Výklad k vymezení pojmu původnosti u počítačového programu viz. bod 4.2.1 této práce.

¹³⁰ *Telec Ivo*: Právo k počítačovým programům, Chip 2000, č. 8, str. 45.

ochrany. Těchto programů také nebývá mnoho, jedná se většinou o triviální programy či programy kopírované.

Pokud počítačový program je dílem ve smyslu autorského zákona nebo je za ně považován, je v souladu s ustanovením § 65 odst. 1 AutZ bez ohledu na formu jeho vyjádření chráněn jako dílo literární. „S ohledem na to, že však zákon neobsahuje pro literární díla odchylnou úpravu, je počítačový program v důsledku chráněn jako všechna autorská díla.“¹³¹ Tento způsob ochrany je v autorském zákoně uveden kvůli přesnému znění zákona v souladu se směrnicí o právní ochraně počítačových programů a kvůli zdůraznění skutečnosti, že ochrana počítačového programu je podřazena režimu Bernské úmluvy, z hlediska českého autorského zákona však nemá zásadní relevanci. Tato zásada však má význam při výkladu otázky rozsahu autorskoprávní ochrany počítačového programu, jak bude podrobněji uvedeno dále.

Ustanovení § 65 odst. 1 AutZ zahrnuje do ochrany i přípravné koncepční materiály. Přestože to autorský zákon výslovně nestanoví, je nutno dovodit, že přípravné koncepční materiály jsou chráněny za podmínek stanovených Směrnicí. Za tyto je možno považovat všechny materiály, ze kterých je již patrna určitá struktura či logika programu. Koncepční materiály mohou být jak ve formě zdrojového kódu v přípravné formě, tak ve formě poznámek ke struktuře, funkcím a celé koncepci budoucího programu, včetně případných náčrtků apod.

Ochrana se podle § 65 odst. 2 neposkytuje myšlenkám a principům, na nichž je založen jakýkoli prvek počítačového programu, včetně těch, které jsou podkladem jeho propojení s jiným programem. Tato zásada je zdůrazněním principu celého autorského práva jako takového, jak je výslovně zakotven v obecném ustanovení § 2 odst. 2 a 6 autorského zákona, totiž že myšlenky nejsou chráněny, pouze konkrétní objektivně vnímatelné vyjádření díla. Jedná se o takřka

¹³¹ Kříž Jan, Holcová Irena, Kordač Jiří, Křestianová Veronika: Autorský zákon a předpisy související – komentář, Linde Praha a.s. 2002, str. 50.

doslovné převzetí definice omezení rozsahu ochrany, jak je obsažena v evropské směrnici o autorskoprávní ochraně počítačových programů.

Z této zásady kromě jiného vyplývá, že zejména pro algoritmy, vývojové diagramy a programovací jazyky jako takové je ochrana autorským právem vyloučena. Dále pak nejsou chráněny myšlenky rozhraní počítačového programu.

K otázce předmětu ochrany se v komentáři k autorskému zákonu uvádí: „Naproti tomu je předmětem ochrany – obdobně jako je chráněna vnitřní struktura literárního díla – vnitřní struktura počítačového programu tvořící jeho kostru a sestávající ze zvolené posloupnosti příkazů a organizace modulů a dále způsob komunikace programu s uživatelem (způsob zobrazení informací na obrazovce).“¹³² Tento závěr je však nutno zkoumat v návaznosti na vývoj teorie i judikatury v oblasti otázky ochrany grafického uživatelského rozhraní počítačového programu („look and feel“).

5.2.1. Look and feel

Dříve v této práci byl definován a rozebrán pojem „look and feel“, rovněž bylo pojednáno o rozsahu jeho ochrany dle evropského práva. Zejména pak byl v této souvislosti rozveden význam rozsudku Soudního dvora Evropské unie¹³³ týkající se této otázky.

Vzhledem k tomu, že předběžná otázka byla Soudnímu dvoru předložena českým soudem, měl tento rozsudek pak zvláštní význam zejména pro Českou republiku, kde měl přímý vliv na vnitrostátní judikaturu. Řízení mezi Bezpečnostní softwarovou asociací – Svazem softwarové ochrany a Ministerstvem kultury České republiky probíhalo po delší dobu a mělo několik úrovní, v návaznosti na rozsudek

¹³² Kříž Jan, Holcová Irena, Kordač Jiří, Křestánová Veronika: Autorský zákon a předpisy související – komentář, Linde Praha a.s. 2002, str. 175.

¹³³ Rozsudek Soudního dvora Evropské unie ze dne 22. prosince 2010 ve věci žádosti o rozhodnutí o předběžné otázce na základě článku 234 ES podané Soudnímu dvoru Evropské unie Nejvyšším správním soudem České republiky, č. C-393/09, v řízení Bezpečnostní softwarová asociace – Svaz softwarové ochrany proti Ministerstvu kultury České republiky.

Soudního dvora pak bylo ukončeno rozsudkem Nejvyššího správního soudu České republiky ze dne 2. února 2011, č.j.: 5 As 38/2008-288, kde byly shrnuty veškeré zásadní argumenty jak pro ochranu grafického uživatelského rozhraní autorským právem, tak proti ní.

Názor, že look and feel by měl požívat samostatné autorskoprávní ochrany, se opírá zejména o tvrzení, že uživatelské rozhraní je součástí počítačového programu, která je vyjádřena v objektivně vnímatelné podobě, přičemž forma vyjádření není rozhodná. Forma vyjádření počítačového programu není pouze vyjádření ve zdrojovém či strojovém kódu, ale rovněž grafické zobrazení, neboť se jedná o objektivně vnímatelnou podobu ve smyslu definice § 2 AutZ. Tuto teorii zastává i část odborné veřejnosti¹³⁴. V rámci této teorie je zdůrazněna i zásada, že dle ustanovení § 2 odst. 3 AutZ jsou autorským právem chráněny i jednotlivé části díla a že tedy uživatelské rozhraní má být chráněno jako část počítačového programu.

Ohledně otázky, zda je grafické rozhraní součástí počítačového programu a má tedy být samostatně chráněno jako část díla, jsem toho názoru, že tomu tak není. Vyjádřením počítačového programu je jeho zdrojový a strojový kód. Tato skutečnost vychází ze samotné podstaty počítačového programu, kdy tento není schopen komunikovat s počítačem a plnit svou základní funkci pouze na základě grafického rozhraní. Pouhé zpřístupnění grafického rozhraní neumožňuje uživateli, aby použil počítačový program jako takový. Této logice odpovídá i zásada nejen českého, ale i evropského a mezinárodního práva, že počítačový program je chráněn jako dílo literární. Pokud by grafické rozhraní bylo považováno za jednu z forem vyjádření počítačového programu, bylo by nutno aplikaci této zásady nutno přehodnotit.

¹³⁴ *Telec Ivo, Tůma Pavel: Autorský zákon – komentář*, C. H. Beck 2007, str. 614: „Pro počítačové programy platí, že se autorskoprávní ochrana vztahuje jak na jejich vyjádření formou zdrojového textu (...), tak na vyjádření ve strojovém kódu (...) a rovněž i na zobrazení počítačových programů (tj. způsob, jakým se program prezentuje uživateli a jak s ním komunikuje, resp. jak je jím užíván, včetně zobrazení na obrazovce a kritérií práce uživatel s programem, srov. termín *look and feel*).

Na počítačové programy nelze hledět jako na ostatní díla a při úvahách o rozsahu jejich ochrany je nutno pečlivě zohlednit jejich specifika. Zásadním důvodem pro vyloučení grafického rozhraní počítačového programu z autorskoprávní ochrany je proto kritérium tzv. funkcionality programu, které je nutno chápat tak, že podstatou a funkcí počítačového programu je jeho určení ke komunikaci a spolupráci s ostatními prvky počítačového systému. Grafické rozhraní samo o sobě neumožňuje využití počítačového programu a jeho funkcí.

Při podpoře ochrany grafického rozhraní jako vyjádření počítačového programu je rovněž uváděno ustanovení § 66 odst. 2 AutZ, které uvažuje o zobrazení programu jakožto o užití podléhajícím souhlasu nositele práv. Tento argument je však možno vyvrátit s odůvodněním, že: „Pojem ‚zobrazení‘ není v § 66 odst. 2 autorského zákona užit ve významu vymezení či vyjádření počítačového programu, nýbrž je zde zmíněn ve významu funkčního výsledku počítačového programu o zhotovení rozmnoženiny počítačového programu, nezbytné k zavedení a uložení do paměti počítače za účelem zobrazení, provozu a přenosu počítačového programu po aktivaci uživatelského rozhraní.“¹³⁵

V zásadě považuji za výstižné vyjádření obsažené v odborném posudku JUDr. J. Čermáka, citované v odůvodnění rozsudku Nejvyššího správního soudu České republiky: „počítačový program je svou povahou zcela odlišný od jiných autorských děl, a to zejména co do rozsahu možného užívání. Počítačový program lze smysluplně užit pouze jediným možným způsobem – a to sice jeho provozem (instalací, spuštěním a užíváním) na k tomu určeném zařízení, tj. především na počítači“¹³⁶. Zejména z tohoto důvodu, ale i z jiných důvodů výše uvedených jsem toho názoru, že chránit uživatelské rozhraní jako formu vyjádření počítačového programu neodpovídá zásadám stanoveným autorským právem.

¹³⁵ Nejvyšší správní soud České republiky: Rozsudek ze dne 2.2.2011, č.j.: 5 As 38/2008-288, bod 19.

¹³⁶ Nejvyšší správní soud České republiky: Rozsudek ze dne 2.2.2011, č.j.: 5 As 38/2008-288, bod 72.

Uživatelské rozhraní je chráněno autorským právem, pokud je vyjádřeno ve zdrojovém či strojovém kódu, jeho zobrazení by však podle mého názoru autorským právem chráněno být nemělo.

V návaznosti na dříve zmiňovaný rozsudek Soudního dvora Evropské unie ze dne 22. prosince 2010 ve věci žádosti o rozhodnutí o předběžné otázce na základě článku 234 ES podané Soudnímu dvoru Evropské unie Nejvyšším správním soudem České republiky, č. C-393/09, v řízení Bezpečnostní softwarová asociace – Svaz softwarové ochrany proti Ministerstvu kultury České republiky, zbývá otázka, zda grafické uživatelské rozhraní může být autorským dílem ve smyslu obecné definice autorského díla podle ustanovení § 2 odst. 1 AutZ. Nejvyšší správní soud České republiky se zodpovězení této otázky vyhnul, výslovně ji ani nepřipustil, ani nevyloučil, na rozdíl od rozsudku soudu prvního stupně, použil vyhýbavou formulaci: „I kdyby to však hypoteticky možné bylo...“¹³⁷; v současnosti tak není jednoznačný soudní výklad.

S ohledem na celou koncepci autorského práva jsem toho názoru, že grafické rozhraní jako takové by nemělo být z autorskoprávní ochrany vyloučeno, ovšem mělo by se striktně hledět na splnění kritéria jedinečnosti výsledku tvůrčí činnosti autora, nikoli pouze původnosti, jako je tomu u počítačových programů. V takovémto případě by se jednalo o samostatná díla, odlišná od počítačového programu, mohlo by se jednat zejména o díla výtvarná.

Úprava počítačového programu jako díla a jeho ochrana podle § 2 odst. 2 AutZ ve spojení s § 65 odst. 1 a 2 AutZ plně odpovídá čl. 1 Směrnice. Novelou autorského zákona č. 216/2006 Sb. byla do znění § 2 odst. 2 výslovně doplněna i zásada, že se pro stanovení způsobilosti počítačového programu neuplatní jiné kritérium než původnost, čímž bylo v tomto ohledu dosaženo naprosté shody

¹³⁷ Nejvyšší správní soud České republiky: Rozsudek ze dne 2.2.2011, č.j.: 5 As 38/2008-288, bod 68.

autorského zákona se Směrnicí, neboť toto doplnění je „úplnou transpozicí předmětné směrnice ES“¹³⁸

Dle mého názoru se jedná o úpravu nikoli nezbytnou, neboť toto ustanovení je jen upřesněním výkladu a nebylo nezbytně nutné ho implementovat přímo do znění zákona. Obecně lze však říci, že bylo toto doplnění vhodné a žádoucí pro vyloučení eventuelních výkladových nejasností ohledně počítačového programu jako předmětu ochrany dle autorského zákona.

5.3 Autor počítačového programu

Pro autory počítačových programů platí stejná úprava jako pro autory ostatních druhů děl. Autorem počítačového programu je fyzická osoba, která ho vytvořila (§ 5 odst. 1 AutZ, čl. 2. odst. 1 Směrnice), přičemž její autorství vzniká podle § 9 odst. 1 AutZ okamžikem, kdy je program vyjádřen v objektivně vnímatelné podobě.

Tvorba jakéhokoli díla, tedy i tvorba počítačového programu je faktickou činností. Z hlediska teoretického se jedná o právní skutečnost, tedy skutečnost, se kterou právní norma spojuje vznik, změnu nebo zánik subjektivních práv a povinností. Vzhledem k tomu, že se nejedná o právní úkon, není pro vznik subjektivního autorského práva k počítačovému programu nezbytná způsobilost k právním úkonům na straně autora ve smyslu příslušných ustanovení občanského zákoníku¹³⁹. Autorské právo k vytvořenému počítačovému programu pak vzniká bez ohledu na vůli autora.

Směrnice v čl. 2 odst. 1 připouští vznik autorského práva u právnických osob, pokud to právní řád daného státu připouští. Podle českého autorského zákona je

¹³⁸ *Vláda České republiky*: Důvodová zpráva k návrhu zákona 216/2006 Sb., kterým byl změněn autorský zákon, zvláštní část k bodu 4 - § 2 odst. 2.

¹³⁹ *Aujezdský Josef*: Subjektivní autorská práva k počítačovému programu – část 1., <http://www.elaw.cz/cs/pravo-it/362-subjektivni-autorska-prava-k-pocitacovemu-programu-cast-1-.html>.

autorství právnických osob vyloučeno – právnická osoba se nemůže stát originálním subjektem autorského práva. Může ovšem získat oprávnění dílo užít, a to např. na základě licenční smlouvy či z pozice zaměstnavatele autora, jak je vysvětleno níže, a získat tak postavení odvozeného subjektu autorského práva. Autorské právo jako takové však přísluší „pouze individuálně určené osobě, jíž je původně pouze tvůrce (autor, původce) jako osoba fyzická“¹⁴⁰. K základním principům autorského práva patří totiž tradiční zásada, podle které „je subjektem (v původním smyslu) autorského práva autor jako fyzická osoba, popř. spoluautoři ve společenství fyzických osob.“¹⁴¹

Pokud počítačový program vznikl společnou tvůrčí činností více autorů jako jediné dílo, přísluší práva, která jsou obsahem práva autorského, těmto spoluautorům společně a nerozdílně (§ 8 odst. 1 AutZ, čl. 2 odst. 2 Směrnice). Zásadní význam má také omezení výkladu pojmu spoluautora dle § 8 odst. 2 AutZ, dle kterého není spoluautorem osoba, která ke vzniku díla přispěla pouze poskytnutím pomoci nebo rady technické, administrativní nebo odborné povahy nebo poskytnutím dokumentačního nebo technického materiálu, anebo která pouze dala ke vzniku díla podnět. Tato zásada koresponduje rovněž se základní koncepční zásadou autorského práva, že myšlenky autorských děl nejsou chráněny.

V praxi se mohou objevit výkladové problémy spojené s otázkou, zda je program výsledkem tvorby více autorů a jedná se tedy o spoluautorství, či zda došlo ke spojení více počítačových programů, které jsou samy o sobě dílem způsobilým samostatné ochrany. Obecně tuto otázku odpovědět nelze a je nutno ji podrobit faktickému zkoumání vždy v konkrétním případě.

Stejně jako Směrnice v čl. 2 odst. 3 upravuje AutZ v § 58 odst. 1 posílení práv zaměstnavatele v případě vzniku zaměstnaneckých děl. Pokud autor vytvořil počítačový program ke splnění svých povinností vyplývajících z pracovněprávního či služebního vztahu, je zaměstnavatel oprávněn k výkonu majetkových práv

¹⁴⁰ Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 30.4.2007, sp.zn.: :30 Cdo 739/2007.

¹⁴¹ Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 30.4.2007, sp.zn.: :30 Cdo 739/2007.

autora svým jménem a na svůj účet. Zejména tak zaměstnavatel nabývá derivativně ze zákona právo dílo užít. Je otázkou, zda se jedná o původní autorské právo na straně zaměstnavatele či jde o zákonnou licenci ve smyslu ustanovení § 29 AutZ. V zákoně není odpověď na tuto otázku výslovně stanovena, nicméně výkladem příslušných ustanovení, zejména § 58 odst. 1, 2 a 4 AutZ lze podle mého názoru dovodit, že se jedná o zákonnou licenci opravňující zaměstnavatele k výkonu majetkových práv. Dle části odborné veřejnosti se jedná o tzv. legální licenci, která se však povahově a účelově liší od zákonných bezúplatných licencí¹⁴².

Autorské právo v souladu s celou koncepcí autorského zákona vzniká originálně autorovi (zaměstnanci), právo zaměstnavatele je od tohoto práva odvozené. Jde tedy o „cizí majetková práva, jejichž výkon byl z důvodu ochrany investic svěřené přímo zákonem zaměstnavateli“.¹⁴³ Tomu odpovídají i zásady stanovené § 58 AutZ, např. zásada zachování osobnostních práv autorovi či konsolidační zásada, dle které oprávnění k výkonu majetkových práv nabývá autor, pokud dojde ke smrti nebo zániku zaměstnavatele bez právního nástupce.

Ustanovení ohledně výkonu práv zaměstnavatelem je dispozitivní povahy a lze ho smluvně vyloučit. Tvůrce programu zůstává autorem díla a přísluší mu nadále osobnostní práva s tím, že platí právní domněnka, dle které je zaměstnavatel oprávněn k určitým zásahům do těchto práv v rozsahu stanoveném v § 58 odst. 4 AutZ.

V případě počítačových programů jako děl zaměstnaneckých či jako děl, která se za ně považují, nemá tvůrce programu na rozdíl od tvůrců jiných děl právo na přiměřenou dodatečnou odměnu, jestliže se odměna mu vyplacená dostane do

¹⁴² *Telec Ivo, Tůma Pavel: Autorský zákon – komentář*, C. H. Beck 2007, str. 556. K tomu dále autoři uvádí: „Můžeme hovořit o kvazilicenčním omezení výlučných majetkových autorských práv, které se od zákonných licencí liší zejména tím, že nejsou primárně stanoveny ve veřejném zájmu (tj. ve prospěch všech), nýbrž v soukromém zájmu individuálně určených osob (investorů). ... Na rozdíl od zákonných licencí se rovněž jedná o omezení zásadně dispozitivní, která autor může smluvně vyloučit.“

¹⁴³ *Kříž Jan, Holcová Irena, Kordač Jiří, Křestánová Veronika: Autorský zákon a předpisy související – komentář*, Linde Praha a.s. 2002, str. 160.

zjevného nepoměru k zisku z využití práv k tomuto programu (§ 58 odst. 6 AutZ). I zde se jedná o ustanovení dispozitivní. „Strany si tedy mohou neformálně smluvit, že autorovo (programátorovo) právo na přiměřenou dodatečnou odměnu není vyloučeno (svou roli zde mohou sehrát výše a forma programátorovy mzdy, popř. jiné pracovní odměny za vykonanou práci).“¹⁴⁴

Při řešení otázky autorských práv k počítačovému programu je nutno zmínit také vznik počítačového programu jako díla kolektivního, které je upraveno v § 59 AutZ jako „dílo, na jehož tvorbě se podílí více autorů, které je vytvářeno z podnětu a pod vedením fyzické nebo právnické osoby a uváděno na veřejnost pod jejím jménem, přičemž příspěvky zahrnuté do takového díla nejsou schopny samostatného užití.“ V praxi se bude obvykle jednat o tvorbu počítačového programu více zaměstnanci pod vedením zaměstnavatele. Vzhledem ke skutečnosti, že tyto programy budou vždy zaměstnaneckými díly ve smyslu výše uvedeném, nejedná se o žádnou zvláštní úpravu. V rámci připravované novely autorského zákona se uvažuje o úplném vypuštění úpravy kolektivního díla s odůvodněním, že toto ustanovení není v praxi užíváno nebo je užíváno nesprávně a působí výkladové problémy.

Počítačové programy mají ve vztahu k ostatním dílům specifickou úpravu, pokud byla vytvořena jako díla na objednávku. Český autorský zákon obsahuje ustanovení o počítačových programech jako dílech na objednávku, které bylo z původního návrhu Směrnice vypuštěno. Programy se podle fikce § 58 odst. 7 AutZ považují za zaměstnanecká díla i tehdy, byla-li vytvořena na objednávku a objednavatel se v takovém případě považuje za zaměstnavatele. Počítačové programy jsou výslovně vyloučeny z jinak obecného režimu § 61 AutZ děl vytvořených na objednávku.

Specifická otázka nastává v případě, že počítačový program byl vytvořen na objednávku objednatele zaměstnanci zhotovitele. V tomto případě nemůže na straně objednatele dojít ke vzniku práva výkonu majetkových práv dle ustanovení

¹⁴⁴ *Telec Ivo*: Právo k počítačovým programům, *Chip* 2000, č. 9, str. 55.

§ 58 odst. 7 AutZ, a to z toho důvodu, že ustanovení § 58 odst. 7 AutZ se vztahuje na díla na objednávku, která byla vytvořena přímo autorem. „Nejde totiž ve smyslu autorského zákona o dílo (počítačový program) na objednávku, pokud je dle smlouvy zhotovitelem právnická osoba nebo fyzická osoba, která program zhotovila pomocí svých zaměstnanců.“¹⁴⁵ Pokud tedy bude dílo vytvořeno zaměstnanci zhotovitele, vznikne právo výkonu majetkových práv tomuto zhotoviteli, a to bez ohledu na skutečnost, zda se jedná o fyzickou či právnickou osobu. Zůstává tedy potom na obsahu smluvních ujednání přímo mezi objednatelem a zhotovitelem, jehož zaměstnanci počítačový program vytvořili, jakými právy bude objednatel disponovat a na základě jakého právní vztahu.

V úvahu přichází jednak licenční smlouva a jednak postoupení práva výkonu majetkových práv autorských zaměstnavatele na objednatele dle § 58 odst. 1 poslední věta AutZ, což objednateli zaručuje práva širší. Takovéto postoupení však není možné bez svolení autora – zaměstnance. V tomto případě je na místě se zabývat otázkou, zda souhlas s postoupením může autor díla udělit před jeho vytvořením, zde je myšlen zejména tzv. blanketní souhlas zaměstnance v pracovní smlouvě s postoupením práva výkonu k veškerým zaměstnaneckým dílům, které budou vytvořeny v rámci plnění pracovních povinností.

Zastávám názor, že svolení autora ve smyslu § 58 odst. 1 AutZ je možné udělit před vytvořením díla, avšak je nutno budoucí dílo konkrétně specifikovat, aby byla splněna podmínka určitosti právního úkonu ve smyslu obecného požadavku ustanovení § 37 odst. 1 OZ. V opačném případě by blanketní svolení udělené do budoucna bylo neplatné z důvodu neurčitosti právního úkonu.

V připravované novele autorského zákona se počítá s úpravou, dle kterého by svolení autora mělo být neodvolatelné a mělo se vztahovat na všechna budoucí postoupení, tj. ze strany třetí osoby, které právo nabylo od zaměstnavatele, na další osobu. Tento návrh úpravy považuji za rozumný, neboť přispěje k právní jistotě

¹⁴⁵ Jansa Lukáš: Právní aspekty tvorby počítačových programů na objednávku, www.elaw.cz, 2010.

osob, které nabyly právo k výkonu majetkových práv od zaměstnavatele v dobré víře.

Pokud jde o práva k počítačovým programům vytvořeným na objednávku, kde zhotovitelem je právnická osoba, objevil se v teorii i názor, že je pro tento případ nutno použít ustanovení § 61 AutZ¹⁴⁶. Tento názor považuji za nesprávný, a to nejen z výslovné dikce ustanovení § 58 odst. 7 poslední věty AutZ, dle kterého se ustanovení § 61 na počítačové programy nevztahuje. Je zde nutno zohlednit také skutečnost, že ustanovení § 61 se výslovně vztahuje na smlouvy o dílo uzavírané přímo autorem jako zhotovitelem. V případě výše nastíněném však je smluvní stranou zhotovitel – právnická osoba, která dle českého autorského zákona autorem být nemůže.

V teorii se objevuje dále otázka, která může být zásadní v praxi, a to, zda je možné postoupit právo výkonu majetkových autorských práv. S ohledem na znění ustanovení § 12 odst. 1 a ustanovení § 26 odst. 1 AutZ je možno dovodit, že toto postoupení není možné. V tomto případě se nicméně ztotožňuji s názorem, že: „Dle našeho názoru by měl být tento úkon autora připuštěn (přínejmenším de lege ferenda), a to zejména s ohledem na následující skutečnosti. K postoupení práva výkonu majetkových autorských práv je ze zákona oprávněn zaměstnavatel (či ve stanovených případech objednatel), který je odvozeným subjektem práva autorského, a argumentem a minori ad maius lze dojít k závěru, že toto oprávnění by mělo svědčit i samotnému autorovi díla.“¹⁴⁷ Pokud může autor umožnit přechod práva výkonu majetkových autorských práv k dosud nevytvořenému dílu na jiný subjekt tím, že uzavře pracovní smlouvu či smlouvu o dílo, mělo by mu být umožněno, aby takovýto projev vůle učinil i ohledně díla již vytvořeného.

¹⁴⁶ Srovnej článek *Aujezdský Josef: Komu patří software na objednávku?*, <http://www.e-advokacie.cz/cz/clanky/autorske-pravo/komu-patri-software-vytvoreny-na-objednavku.html> .

¹⁴⁷ *Aujezdský Josef: Subjektivní autorská práva k počítačovému programu – část 2.*, <http://www.elaw.cz/cs/pravo-it/402-subjektivni-autorska-prava-k-pocitacovemu-programu-cast-2.html> .

5.4 Zvláštní ochrana počítačového programu

Pro počítačové programy platí v některých ohledech jiný režim než pro ostatní druhy děl, jsou totiž chráněny přísněji než jiná díla. Pro striktnější ochranu platí stejné důvody, které vedly k vydání Směrnice – je třeba chránit často vysoké náklady investované do vývoje počítačových programů.

Výchozím ustanovením k provedení čl. 4 odst. 1 písm. (a) Směrnice je § 30 odst. 3 AutZ, který výslovně stanoví, že užitím je užití počítačového programu i pro osobní potřebu fyzické osoby či vlastní vnitřní potřebu právnické osoby nebo podnikající fyzické osoby včetně zhotovení rozmnoženiny takových děl i pro takovou potřebu. Toto ustanovení jednoznačně zakazuje volné rozmnožování počítačového programu pro osobní potřebu.

Pojem rozmnožování počítačového programu je blíže konkretizován v § 66 odst. 2 AutZ, podle nějž se za rozmnožování počítačového programu podle tohoto zákona se považuje i zhotovení rozmnoženiny, je-li nezbytná k zavedení a uložení počítačového programu do paměti počítače, jakož i pro jeho zobrazení, provoz a přenos. Zde zachází autorský zákon dále než Směrnice, která tato jednání výslovně neoznačuje za rozmnožování, nýbrž pouze stanovuje, že k těmto jednáním je třeba souhlasu nositele práv, pokud vyžadují vznik rozmnoženiny (srovnej čl. 4 odst. 1 písm. (a), věta druhá Směrnice). Česká úprava však pomocí fikce, podle které tato jednání za rozmnožování považuje, dociluje stejného výsledku jako Směrnice, totiž podrobení těchto jednání souhlasu autora či osobě oprávněné dílo užít.

Z uvedeného vyplývá nutnost získání licence i k rozmnožování díla pro osobní potřebu. Zhotovení rozmnoženiny počítačového programu, byť i jen pro vlastní potřebu se totiž považuje „za vážný, neospravedlnitelný zásah do autorského práva.“¹⁴⁸ Tomuto zákazu nejsou samozřejmě podrobena jednání

¹⁴⁸ Kříž Jan, Holcová Irena, Kordač Jiří, Křestianová Veronika: Autorský zákon a předpisy související – komentář, Linde Praha a.s. 2002, str. 117.

oprávněného uživatele rozmnoženiny počítačového programu (viz. dále), jedná se o zákonnou výjimku.

Přísnější režim ochrany počítačových programů se projevuje dále v ustanovení § 66 odst. 7 AutZ, kde jsou stanoveny některé výslovné výjimky pro počítačové programy, zejména v oblasti bezúplatných zákonných licencí. Toto ustanovení koresponduje s evropskou úpravou, dle které členské státy EU nemohou zákonem omezit autorská práva k počítačovým programům nad rámec Směrnice.

Pro počítačové programy tak neplatí bezúplatné zákonné licence dle ustanovení § 30 a násl. AutZ, s některými výjimkami. Na počítačové programy se tak vztahují pouze dvě zákonné licence, a to zákonná licence úřední dle § 34 písm. a) AutZ¹⁴⁹ a zákonná licence pro dočasné rozmnoženiny za účelem přenosu díla po síti dle § 38a odst. 1 písm. a)¹⁵⁰.

„Přestože komunitární právo možnost uplatnění těchto dvou bezúplatných licencí pro počítačové programy výslovně nestanoví, nelze v tomto případě zřejmě dovozovat, že by ustanovení autorského zákona byla z tohoto důvodu v rozporu s účely a cíli komunitární úpravy autorskoprávní ochrany počítačových programů, neboť zákonem dovolená užití nevstupují do hospodářské soutěže se způsoby užití, na základě kterých autoři počítačových programů běžně hospodářsky zhodnocují své výtvořky.“¹⁵¹

¹⁴⁹ Zákon č. 121/2000 Sb., zákon o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon), § 34 písm. a): „Do práva autorského nezasahuje ten, kdo užije v odůvodněné míře dílo na základě zákona pro účely veřejné bezpečnosti, pro soudní nebo správní řízení nebo k jinému úřednímu účelu nebo pro parlamentní jednání a pořízení zápisu o něm.“

¹⁵⁰ Zákon č. 121/2000 Sb., zákon o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon), § 38a odst. 1 písm. a): „Do práva autorského nezasahuje ten, kdo provádí dočasné úkony rozmnožování děl, které jsou pomíjivé nebo podružné, tvoří nedílnou a nezbytnou součást technologického procesu, nemají žádný samostatný hospodářský význam a jejich jediným účelem je umožnit přenos díla počítačovou nebo obdobnou sítí mezi třetími stranami uskutečněný prostředníkem.“

¹⁵¹ *Telec Ivo, Tůma Pavel: Autorský zákon – komentář*, C. H. Beck 2007, str. 560.

Další výjimky stanovené § 66 odst. 7 AutZ se týkají technických prostředků ochrany a licenční smlouvy, těmto bodům bude věnován podrobnější výklad níže v této práci.

Autorský zákon neobsahuje zvláštní ustanovení pro určení doby, po kterou trvají majetková práva k počítačovému programu. Platí zde tedy všeobecná ochranná doba, která trvá po dobu autorova života a sedmdesát let po jeho smrti (§ 27 odst. 1 AutZ). Toto určení je v souladu se směrnicí Rady ES o harmonizaci ochranné doby práva autorského a některých práv příbuzných ze dne 29. října 1993 (93/98/EHS).

Ze současného znění autorského zákona je zřejmé, že pro počítačové programy platí v některých ohledech zvláštní právní úprava, přestože obecně je chráněn jako dílo literární. Výslovně to vyplývá např. z ustanovení § 30 odst. 3 či výše zmíněný § 66 odst. 7 AutZ.

V plánované novele autorského zákona, která je v současnosti ve stadiu projednávání, se počítá s výslovnou formulací této úpravy, a to změnou ustanovení § 65 odst. 1 AutZ, který by nově měl znít: „Počítačový program, bez ohledu na formu jeho vyjádření, včetně přípravných koncepčních materiálů, je chráněn jako dílo literární, nevyplývá-li z tohoto zákona jinak.“ Záměrem je vyloučení všech eventuelních pochybností ohledně již platného výkladu, v praxi by však tato změna neměla mít žádný zásadní dopad.

5.5 Pojem oprávněného uživatele rozmnoženiny počítačového programu

Definice pojmu oprávněný uživatel rozmnoženiny počítačového programu byla do autorského zákona doplněna až novelou č. 216/2006 Sb. Toto doplnění bylo vyvoláno „dosavadní nedostatečnou úpravou vyvolávající pochybnosti, zda oprávněným uživatelem je jen oprávněný nabyvatel licence nebo i oprávněný

nabyvatel rozmnoženiny počítačového programu.“¹⁵² Při tvorbě definice bylo přihlédnuto zejména ke zprávě Komise ke Směrnici¹⁵³, která se tímto pojmem zabývala.

Oprávněný uživatel je definován v § 66 odst. 6 AutZ následovně: „Oprávněným uživatelem rozmnoženiny počítačového programu je oprávněný nabyvatel rozmnoženiny počítačového programu, který má vlastnické či jiné právo k rozmnoženině počítačového programu, a to za účelem jejího využití, nikoli za účelem jejího dalšího převodu, dále oprávněný nabyvatel licence nebo jiná osoba oprávněná užívat rozmnoženinu počítačového programu.“

Část odborné veřejnosti považuje tuto definici na nepříliš zdařilou¹⁵⁴. Vyčítá jí nedostatek určení titulu a způsobů určení užití počítačového programu, ke kterým musí být uživatel oprávněn, aby mohl vykonávat oprávnění příslušející oprávněnému uživateli. Dále je považováno na nesprávné, že z pojmu oprávněný uživatel je vyloučen nabyvatel rozmnoženiny počítačového programu, který nabyt tuto rozmnoženinu za účelem dalšího převodu, čímž dochází k jeho vyloučení z možnosti využití zákonných licencí oprávněnému uživateli příslušejících. Z těchto důvodů je zákonná definice označena jednak za nezřetelnou a zavádějící, a dále je její znění považováno za ne zcela v souladu s evropským právem. Dle tohoto názoru je tento pokus o zákonnou definici předčasný, neboť se mělo vyčkat interpretace tohoto pojmu ze strany Evropského soudního dvora, k čemuž dosud nedošlo¹⁵⁵.

¹⁵² *Vláda České republiky*: Důvodová zpráva k návrhu zákona, kterým se mění autorský zákon (později schválen jako zákon č. 216/2006 Sb.), komentář k bodu 58.

¹⁵³ Zpráva Komise o implementaci a účinku Směrnice 91/250/EEC o právní ochraně počítačových programů ze dne 10.4.2000, COM(2000)199, k pojmu oprávněného uživatele uvádí v kapitole V., čl. 5., písm. (a): „Komise sdílí názor některých komentátorů, že pod pojmem ‚oprávněného uživatele‘ je nutno rozumět nabyvatele rozmnoženiny, nabyvatele licence nebo nájemce rozmnoženiny nebo osobu, která byla těmito osobami k užívání počítačového programu zmocněna.“

¹⁵⁴ Srovnej: *Telec Ivo, Tůma Pavel*: Autorský zákon – komentář, C. H. Beck 2007, str. 559: „Jedná se o nepříliš zdařilý (a mezi členskými státy EU spíše ojedinělý) pokus o zákonné vymezení právně nezřetelného komunitárního konceptu ‚oprávněného uživatele‘ rozmnoženiny počítačového programu.“

¹⁵⁵ *Telec Ivo, Tůma Pavel*: Autorský zákon – komentář, C. H. Beck 2007, str. 559-560.

S tímto názorem je nutno polemizovat. Předně je otázkou, zda vyloučení osoby, která nabyla právo k rozmnoženině počítačového programu za účelem jejího dalšího převodu, je skutečně v rozporu s cílem komunitární úpravy. Dle mého názoru je smyslem sledovaným Směrnicí zaručit osobám, které se mohou prokázat právním titulem k užívání počítačového programu, určitá práva, umožňující toto užívání. Nicméně osoba, která nabyla rozmnoženinu počítačového programu za účelem jejího dalšího převodu, není uživatelem, který by nezbytně potřeboval výkon výlučných práv oprávněného uživatele. Právě proto, že jeho záměrem není program užít jako takový, nýbrž ho pouze převést na další subjekt, není třeba, aby disponoval možnostmi, jež má oprávněný uživatel a jež tomuto uživateli mají umožnit užít řádně počítačový program k primárnímu účelu, ke kterému byl určen.

Vyloučení osoby, která nabyla rozmnoženinu počítačového programu za účelem jejího dalšího převodu, ze zákonné definice oprávněného uživatele je sice ustanovením, které jde nad rámec Směrnice, nicméně se nejedná o ustanovení, které by bylo v rozporu se zněním či záměrem Směrnice.

Pokud jde o výčitku nejasnosti zákonné definice ohledně okruhu oprávněných uživatelů, jsem toho názoru, že definice umožňuje výklad dostatečně určitý pro potřeby praxe. Může samozřejmě nastat otázka, zda oprávněnému nabyvateli licence, který bude mít licenci pouze k určitému způsobu užití dle autorského zákona (např. pronájmu), mají být přiznány i zákonné licence oprávněného uživatele. Zde bych vycházela ze smyslu celé definice, kdy se stále musí jednat o „uživatele“. Z tohoto důvodu jsem přesvědčena, že nabyvatelem licence je míněn ten nabyvatel licence, jehož oprávnění zahrnují užívat počítačový program ve smyslu jeho primárního určení. Ostatně se v tomto případě bude jednat o otázku skutečně spíše teoretickou, neboť v praxi se licence k počítačovým programům, které by opravňovaly nabyvatele licence pouze k určitému omezenému způsobu užití, jako např. pronájmu, takřka nevyskytují.

Z výše uvedených důvodů jsem přesvědčena, že zákonná definice oprávněného uživatele byla příznivým zákonodárným počinem, který odstranil nejistotu ohledně základní a praxi se nejčastěji vyskytující otázky, tedy zda do okruhu oprávněných uživatelů počítačového programu spadá oprávněný nabyvatel rozmnoženiny počítačového programu.

V souvislosti s definicí oprávněného nabyvatele rozmnoženiny počítačového programu jakožto oprávněného uživatele však mohou nastat právně problematické situace, kdy „oprávnění uživatele užít počítačový program sleduje věcněprávní režim rozmnoženiny počítačového programu.“¹⁵⁶. Zejména se jedná o situace, kdy uživatel uzavře ohledně určitého počítačového programu licenční smlouvu, která obsahuje jistá omezení, jež jsou přípustná a nezasahují neoprávněně do postavení oprávněného uživatele. V praxi půjde především o omezení časové, kdy licence je udělena pouze na určitou omezenou dobu. V případě převodu vlastnického práva k rozmnoženině tohoto programu mezi nabyvatelem licence a dalším uživatelem¹⁵⁷ však nový vlastník rozmnoženiny nebude vázán původní licenční smlouvou a stanovená omezení se tak na něj nebudou vztahovat. Nový vlastník rozmnoženiny počítačového programu se stává oprávněným uživatelem ve smyslu § 66 AutZ a jako takovému mu přísluší všechna práva, jak jsou vysvětlena níže, aniž by původní poskytovatel licence měl možnost jeho postavení ovlivnit.

5.6 Postavení oprávněného uživatele rozmnoženiny počítačového programu

Postavení oprávněného uživatele rozmnoženiny počítačového programu (dále jen „oprávněný uživatel“) vymezuje § 66 AutZ, zejména odst. 1, který provádí čl. 5 a 6 Směrnice. Jedná se o vymezení oprávnění, která přísluší oprávněnému uživateli

¹⁵⁶ *Aujezdský Josef*: Oprávnění užít počítačový program na základě jiného právního důvodu než smlouvy, www.elaw.cz, 2011.

¹⁵⁷ Jako nejsnáze představitelný příklad lze uvést převod vlastnického práva k celému počítači, na kterém je již daný program nainstalován.

v souvislosti s užíváním programu a prováděním dekompilace. V ustanovení § 66 je obsažen výčet omezení, která je autor počítačového programu nucen vždy strpět.

Oprávněnému uživateli přísluší vždy minimální rozsah oprávnění stanovený v § 66 odst. 1 AutZ, přičemž smlouvou může být rozsah jeho oprávnění rozšířen. Naproti tomu autorský zákon výslovně vylučuje tento rozsah dohodou zúžit, až na jednu výjimku, která bude níže rozvedena. Pokud by smlouva obsahovala takováto omezující ustanovení, bylo by nutno ji v těchto bodech považovat za neplatnou pro rozpor se zákonem.

Znění ustanovení § 66 odst. 1 AutZ doznalo vývoje, zásadní novelou autorského zákona č. 216/2006 Sb. bylo rozděleno původní ustanovení odst. 1 písm. a) na současné znění písm. a) a b). Tato změna byla provedena za účelem přesnější transpozice Směrnice a také s úmyslem vyloučit výkladové nejasnosti této otázky.

Práva, příslušející oprávněnému uživateli, jsou tedy nyní vymezena v ustanovení § 66 odst. 1 písm. a) až e) AutZ, jedná se o bezúplatné zákonné licence. Je nutno zdůraznit, že tato oprávnění přísluší výhradně osobě oprávněného uživatele a nelze je rozšiřovat na jiné osoby, platí tedy zde zásadně restriktivní výklad. Výjimku představují jednání uvedená v § 66 odst. 1 písm. d) a e) AutZ, kdy jednání zde uvedená přísluší nejen oprávněnému uživateli, ale i jím pověřené osobě.

S ohledem na skutečnost, že české znění autorského zákona je v tomto ohledu zcela v souladu s evropskou úpravou, je v této kapitole obsažen pouze stručný výčet těchto oprávnění, přičemž v podrobnostech odkážu na obsáhlý výklad této problematiky v kapitole zabývající se evropskou úpravou, konkrétně na kapitoly 4.2.3, 4.2.4 a 4.2.5 této práce výše.

a) V písm. a) je upraveno právo oprávněného uživatele rozmnožovat, překládat, zpracovávat, upravovat či jinak měnit počítačový program, je-li to nezbytné k využití oprávněně nabyté rozmnoženiny počítačového

programu, pokud tak činí při zavedení a provozu počítačového programu nebo opravuje-li chyby počítačového programu.

Po zmíněné novele autorského zákona č. 216/2006 Sb. je zřejmé, že toto oprávnění nelze smluvně vyloučit. Tento závěr byl následován již před touto novelou, avšak změnou došlo k odstranění veškerých pochybností. Tato úprava je zcela v souladu s koncepcí omezení výlučných práv autora počítačového programu, neboť se jedná o jednání nezbytná k využívání programu a v případě jejich vyloučení by bylo znemožněno běžné využívání programu¹⁵⁸. V této souvislosti je vhodné připomenout i soulad této úpravy se Směrnicí, jak je blíže specifikováno Preambuli Směrnice, dle kterého „úkony spočívající v nahrávání a provozování nezbytném k využití oprávněně nabyté rozmnoženiny programu a ani opravování chyb v rozmnoženině nesmí být smluvně zakázáno.“¹⁵⁹

b) Zákonná licence uvedená v písm. b) umožňuje oprávněnému uživateli jinak rozmnožovat, překládat, zpracovávat, upravovat či jinak měnit počítačový program, je-li to nezbytné k využití oprávněně nabyté rozmnoženiny počítačového programu v souladu s jeho určením.

Toto ustanovení je dispozitivní povahy, tato oprávnění lze tudíž smluvně vyloučit či omezit licenční smlouvou, jak je v zákoně výslovně stanoveno.

Tato úprava zcela odpovídá zásadám stanoveným čl. 5 odst. 1 Směrnice.

c) Písmeno c) přiznává oprávněnému uživateli právo za zhotovení záložní rozmnoženiny programu, vždy jen v případě, že je to potřebné pro jeho užívání. Ani toto ustanovení není možné smluvně vyloučit, což odpovídá kogentnímu pojetí této otázky v čl. 5 odst. 2 Směrnici.

d) Písmeno d) svým zněním plně odpovídá Směrnici, v tomto případě jejímu ustanovení čl. 5 odst. 3, které upravuje problematiku provádění určitých

¹⁵⁸ Kříž Jan, Holcová Irena, Kordač Jiří, Křestánová Veronika: Autorský zákon a předpisy související – komentář, Linde Praha a.s. 2002, str. 182.

¹⁵⁹ Preambule Směrnice, bod 13.

jednání, která jsou užita ke zpětné analýze programu, tj. zkoumání, studium nebo zkoušení funkčnosti počítačového programu za účelem zjištění myšlenek a principů, na nichž je založen kterýkoli prvek počítačového programu.

- e) Pod písm. e) a v ustanovení § 66 odst. 4 AutZ jsou podmínky a definice dekompilace upraveny shodně jako v čl. 6 Směrnice.

Pro aplikaci jednotlivých zákonných licencí upravených ve výše uvedených ustanoveních musí být dodržován tzv. třístupňový test uvedený v § 29 odst. 1 AutZ, na něž pro vyloučení pochybností odkazuje § 66 odst. 5 AutZ: „Výjimky a omezení práva autorského lze uplatnit pouze ve zvláštních případech stanovených v tomto zákoně a pouze tehdy, pokud takové užití díla není v rozporu s běžným způsobem užití díla a ani jím nejsou nepřiměřeně dotčeny oprávněné zájmy autora.“ Vždy je tedy nutné se držet přísně restriktivního výkladu jednotlivých oprávnění oprávněného uživatele.

Tato zásada zcela odpovídá smyslu sledovanému autorským zákonem, tedy ochraně autora a jeho výlučných práv. Například v případě jednání prováděných za účelem zjištění myšlenek a principů, na nichž je založen kterýkoli prvek počítačového programu, by mohlo dojít k excesu, který by vedl k neoprávněnému zásahu do práv autora v rozporu se zásadou výše uvedenou. Použití této zásady a v návaznosti na ni pak restriktivního výkladu omezuje riziko neoprávněného zásahu do autorských práv.

5.7 Technické prostředky ochrany práv

Definice účinných technických prostředků ochrany práv je obsažena v § 43 odst. 3 AutZ, která stanoví, že pod tímto pojmem se rozumí „jakákoli technologie, zařízení nebo součástka, která je při své obvyklé funkci určena k tomu, aby zabraňovala nebo omezovala takové úkony ve vztahu k dílům, ke kterým autor

neudělil oprávnění, jestliže užití díla může autor kontrolovat uplatněním kontroly přístupu nebo ochranného procesu jako je šifrování, kódování nebo jiná úprava díla nebo uplatněním kontrolního mechanismu rozmnožování.“ Tato obecná definice platí i pro technické prostředky chránící počítačové programy.

Zvláštní ustanovení pro počítačové programy týkající se technických prostředků ochrany, které je nyní obsaženo v § 66 odst. 8 AutZ, bylo zavedeno až novelou autorského zákona č. 216/2006 Sb. Do té doby platilo obecné ustanovení upravující tuto otázku, konkrétně § 43 AutZ. Tím byl ponechán prostor jistým výkladovým nejasnostem, zejména v oblasti možnosti zabránit zkoumání funkčnosti počítačového programu a provádění zpětného inženýrství.

V současném znění autorského zákona je však výslovně stanoveno a rovněž v důvodové zprávě k výše uvedené novele zdůrazněno, že oprávněnému uživateli (či jím pověřené osobě) nelze technickými prostředky ochrany „bránit tomu, aby byla zkoumána funkčnost počítačového programu a bylo prováděno zpětné inženýrství v rozsahu, v jakém je právo autora k počítačovému programu omezeno podle odst. 1 písm. d) a e).“¹⁶⁰ Tato úprava plně odpovídá zásadám uvedeným v čl. 7 odst. 1 a čl. 8 Směrnice.

Pokud autor pro počítačový program použije technické prostředky ochrany, jak jsou definovány výše, vznikne mu povinnost zpřístupnit tento počítačový program oprávněnému uživateli v rozsahu jeho zákonných práv. Zákon výslovně stanoví, že v tomto případě je autor povinen označit tento počítačový program uvedením jména a adresy osoby, na kterou se má oprávněný uživatel za tím účelem obrátit.

Tím je zajištěna rovnováha mezi právem autora opatřit jím vytvořený program technickými prostředky, kterými zabrání neoprávněnému užívání programu, a zachováním zákonných oprávnění příslušejících oprávněnému uživateli.

¹⁶⁰ *Vláda České republiky*: Důvodová zpráva k návrhu zákona, kterým se mění autorský zákon (později schválen jako zákon č. 216/2006 Sb.), komentář k bodu 58.

5.8 Licenční smlouva

5.8.1 Uzavření licenční smlouvy dle platné právní úpravy

Právní úprava licenční smlouvy je obsažena v § 46 a násl. AutZ. Jedná se o smlouvu, kterou autor poskytuje nabyvateli oprávnění k výkonu práva dílo užit (licenci) k jednotlivým způsobům nebo ke všem způsobům užití, v rozsahu omezeném nebo neomezeném, a nabyvatel se zavazuje, není-li sjednáno jinak, poskytnout autorovi odměnu.

Na počítačové programy se vztahují obecná ustanovení o licenčních smlouvách v plné míře s jedinou výjimkou, kterou stanoví § 66 odst. 7 AutZ. Autor počítačového programu nemá na rozdíl od ostatních autorů možnost odstoupit od licenční smlouvy z důvodu změny svého přesvědčení dle § 54 AutZ.

Dříve bylo k platnému uzavření licenční smlouvy nutno použít standardní postup uzavření smlouvy jako dvoustranného právního úkonu dle ustanovení § 43a a násl. občanského zákoníku. Tento výklad však v případě počítačových programů přinášel v praxi značné obtíže, neboť ve většině případů nebyl poskytovatel licence jako navrhovatel informován o akceptaci návrhu ze strany nabyvatele, formálně tedy nedocházelo k uzavření licenční smlouvy. Licenční smlouvy bylo tedy nutno v drtivé většině případů nutno považovat za neplatné. Otázka oprávnění používat počítačový program se pak opírala o výklad pojmu oprávněného uživatele a jeho práv dle ustanovení § 66 AutZ v jeho původním znění¹⁶¹.

¹⁶¹ Srov. např. Čermák Jiří: Licence a licenční smlouvy k software - otázky a odpovědi, <http://www.itpravo.cz/index.shtml?x=138962> ., Tento problém se proto v současné době někdy řeší výkladem, a sice že kdokoliv, kdo legálně získá rozmnoženinu software (získá rozmnoženinu z poctivého zdroje – například zakoupením balíkového software v obchodě – i když neuzavře s autorem licenční smlouvu), se stane automaticky oprávněným uživatelem počítačového programu ve smyslu § 66 AutZ. Takový uživatel pak pravděpodobně užívá software (instaluje ho, spouští atp.) na základě práv, která mu jsou udělena podle § 66 AutZ, jež stanoví práva "oprávněného uživatele software", nikoliv podle licenční smlouvy.“

Tato úprava a tento výklad platil až do 22. května 2006, kdy nabyla účinnosti novela autorského zákona č. 216/2006 Sb. Tato novela zavedla speciální úpravu k obecné úpravě uzavírání smluv podle občanského zákoníku a měla v oblasti úpravy licenčních smluv cíl odstranit praktické problémy, vyplývající právě z užití obecných zásad občanského zákoníku na licenční smlouvy.

Důvodová zpráva k tomuto zákonu uvedla a výslovně přitom zdůraznila význam novely právě pro oblast počítačových programů: „Speciální úprava licenční smlouvy na užití předmětů ochrany podle práva autorského vyplývá ze specifického prostředí internetu, které umožňuje sjednávání smluv prostřednictvím prostředků komunikace na dálku neumožňující individuální jednání. Sjednávání smluv upraveným způsobem se týká nejen oprávněného užití volně šiřitelných počítačových programů zpřístupněných se zdrojovým kódem, ale též děl hudebních, literárních apod.“¹⁶²

Novelou byly do § 46 AutZ doplněny nové odstavce 5 a 6, které modifikují právní úpravu procesu uzavírání smlouvy v autorskoprávní oblasti, přičemž odstavec 5 upravuje veřejný návrh na uzavření licenční smlouvy a odstavec 6 upravuje neadresnou akceptaci návrhu na uzavření licenční smlouvy.

Odstavec 5 představuje speciální úpravu k § 43a občanského zákoníku, neboť mění zákonné náležitosti návrhu na uzavření smlouvy tím, že dle jeho znění jde o podání návrhu na uzavření smlouvy i tehdy, směřuje-li projev vůle i vůči neurčitému okruhu osob. Je nutno zdůraznit, že takovýto „veřejný návrh na uzavření smlouvy dle autorského zákona, stejně tak jako každý jiný právní úkon, musí splňovat obecné náležitosti právního úkonu.“¹⁶³ Kromě obecných požadavků na právní úkon dle ustanovení § 37 a násl. občanského zákoníku musí návrh smlouvy také obsahovat povinné náležitosti licenční smlouvy dle autorského zákona. V návrhu tak musí být jednoznačně vymezen počítačový program, projev

¹⁶² *Vláda České republiky*: Důvodová zpráva k návrhu zákona, kterým se mění autorský zákon (později schválen jako zákon č. 216/2006 Sb.), komentář k bodu 40.

¹⁶³ *Šabatka Petr*: Zásada neformálnosti licenčních smluv a její dopady na proces kontraktace při šíření a distribuci software, www.elaw.cz, 2011.

vůle poskytnout nabyvateli licenci, tedy oprávnění k výkonu práva dílo užít a rovněž ujednání o odměně. Pokud má být licence poskytnuta bezúplatně, musí být toto ustanovení v návrhu výslovně obsaženo. Vzhledem ke skutečnosti, že dle § 46 odst. 4 AutZ musí být licenční smlouva písemná pouze v případě, že se poskytuje výhradní licence, není obvykle nutné posuzovat, zda je splněna podmínka písemného právního úkonu, neboť v praxi budou veřejným návrhem smlouvy v drtivé většině poskytovány licence nevýhradní.

Úpravu veřejného návrhu na uzavření smlouvy již český právní řád zná, je obsažen v § 276 a násl. obchodního zákoníku. V praxi se může objevit otázka, zda se na návrh smlouvy dle § 46 odst. 5 AutZ použije zmíněná úprava obchodního zákoníku. Jsem toho názoru, že obecně tuto úpravu použít nelze. Jak autorský zákon, tak obchodní zákoník představují speciální zákony ve vztahu k občanskému zákoníku. Z toho vyplývá, že obsahuje-li autorský zákon speciální ustanovení ohledně licenční smlouvy, použije se v dalším úprava občanského zákoníku, nikoli úprava obchodního zákoníku. Pokud by zákonodárce měl v úmyslu použít úpravu veřejného návrhu na uzavření smlouvy obsaženou v obchodním zákoníku, obsahoval by autorský zákon přímý odkaz na tuto úpravu. Tím samozřejmě není vyloučen případ, kdy na daný návrh na uzavření smlouvy se bude vztahovat jak úprava autorského zákona, tak úprava obchodního zákoníku.

Znění odstavce 6 pak bylo rovněž inspirováno zněním obchodního zákoníku, konkrétně jeho ustanovením § 275 odst. 4, na něž se odvolává důvodová zpráva¹⁶⁴, přičemž definitivní znění v autorském zákoně pak obsahuje jisté drobné odlišnosti. Autorský zákon tak nyní stanoví úpravu tzv. neadresné akceptace návrhu takto: „S přihlédnutím k obsahu návrhu nebo k praxi, kterou strany mezi sebou zavedly, nebo zvyklostem může osoba, které je návrh určen, vyjádřit souhlas s návrhem na uzavření smlouvy provedením určitého úkonu bez vyrozumění navrhovatele tím,

¹⁶⁴ *Vláda České republiky*: Důvodová zpráva k návrhu zákona, kterým se mění autorský zákon (později schválen jako zákon č. 216/2006 Sb.), komentář k bodu 40: „Ustanovením odstavce 6 se přebírá úprava podle § 275 odst. 4 obchodního zákoníku.“

že se podle ní zachová, zejména že poskytne nebo přijme plnění. V tomto případě je přijetí návrhu účinné v okamžiku, kdy byl tento úkon učiněn.“

Zásadním rozdílem proti obecné úpravě občanského zákoníku je tak vypuštění požadavku, aby se akceptační projev nabyvatele licence dostal do dispoziční sféry navrhovatele. Přijetí návrhu pak může probíhat mnoha různými způsoby, smlouva je totiž uzavírána i konkludentně, tedy jednáním, nikoliv jen výslovnou akceptací návrhu smlouvy. V praxi půjde o různá jednání, kterými je vyjádřen souhlas nabyvatele, typickým příkladem bývá odkliknutí tlačítka „Souhlasím“ pod licenčními podmínkami¹⁶⁵. Okamžikem akceptačního jednání nabyvatele licence pak dochází ke vzniku platné a účinné licenční smlouvy.

Vždy bude však nutno zkoumat naplnění podmínek § 46 odst. 6 AutZ, vždy tedy k souhlasu nabyvatele licence bez vyrozumění navrhovatele bude nezbytné, aby takováto možnost vyplývala buď přímo z obsahu návrhu, ze zvyklostí anebo z praxe, kterou strany mezi sebou zavedly. V praxi lze jednoznačně doporučit, aby možnost neadresného souhlasu byla výslovně uvedena přímo v návrhu licenční smlouvy, čímž dojde k vyloučení všech pochybností ohledně otázky, zda podmínky § 46 odst. 6 AutZ byly splněny a licenční smlouva platně uzavřena.

Zásadní otázkou zůstává, zda je možno v rámci jednoho kontraktačního procesu použít souběžně ustanovení § 46 odst. 5 i § 46 odst. 6 AutZ, tedy zda dojde k platnému uzavření licenční smlouvy, pokud je podán návrh vůči neurčitému okruhu osob a dojde k přijetí návrhu bez vyrozumění navrhovatele. Odborná veřejnost není ohledně zodpovězení této otázky zcela jednotná.

Existuje názor, že by takováto souběžná aplikace neměla být připuštěna, přičemž je tento názor opírán zejména o jazykový a systematický výklad

¹⁶⁵ Šabatka Petr: Zásada neformálnosti licenčních smluv a její dopady na proces kontraktace při šíření a distribuci software, www.elaw.cz, 2011: „Jedná se kontraktační techniky, kdy k akceptaci návrhu (licenční) smlouvy dochází specifickým způsobem. U *shrinkwrap* dochází k akceptaci návrhu na uzavření smlouvy formou narušení obalu rozmnoženiny. U *browsewrap* se jedná o akceptaci formou odsouhlasení návrhu smlouvy v dialogovém okně s tím, že návrh smlouvy je specifikován odkazem na webovou stránku. *Clickwrap* je pak akceptací v dialogovém okně, ve kterém je návrh licenční smlouvy přímo uveden.“

předmětných ustanovení¹⁶⁶. Konkrétně je vycházeno ze znění § 46 odst. 6 AutZ, kde je uvedeno, že přijetí návrhu musí provést „osoba, které je návrh určen“. Z tohoto je dovozováno, že návrh musí být adresován určité osobě, což v případě veřejného návrhu smlouvy dle § 46 odst. 5 AutZ není splněno. Tato teorie se dále opírá o požadavek právní jistoty, který by byl při současném použití těchto dvou ustanovení vyloučen, neboť by v praxi mohla nastat situace, že smluvní strana navrhovatele by nemusela být informována o skutečnosti, že se stala účastníkem licenční smlouvy.

Dle mého názoru je tato teorie nesprávná a argumenty použité v její prospěch lze vyvrátit. Z jazykového výkladu nevyplývá, že návrh musel být určen konkrétní osobě. Je-li návrh dle § 46 odst. 5 AutZ směřován neurčitému okruhu osob, je nutno každou osobu, která následně návrh přijme, považovat za osobu, jíž byl návrh určen, neboť z návrhu nevyplývá, že by konkrétně tato osoba měla být z možnosti přijetí návrhu vyloučena. Pokud jde o požadavek na právní jistotu navrhovatele ohledně skutečnosti, že je účastníkem licenční smlouvy, je nutno zdůraznit, že je to především on, kdo rozhoduje o podání veřejného návrhu licenční smlouvy a o jejím obsahu. Trvá-li poskytovatel licence na zachování své právní jistoty, má širokou možnost prostředků, které mu umožní zachovat si kontrolu ohledně uzavřených licenčních smluv.

Zcela zásadní a rozhodující argument ve prospěch souběžného použití ustanovení § 46 odst. 5 a odst. 6 AutZ pak představuje účel těchto ustanovení, který byl deklarován i v důvodové zprávě k novele č. 216/2006 Sb. Hlavním záměrem zákonodárce bylo umožnit platné uzavírání licenčních smluv zejména ohledně volně šiřitelných počítačových programů zpřístupněných se zdrojovým kódem, kdy v praxi nejčastěji dochází k uzavření licenční smlouvy neadresným přijetím veřejného návrhu smlouvy. Opačným výkladem nastíněným výše by došlo k zmaření účelu a cíle změny autorského zákona, která vyšla vstříc požadavkům

¹⁶⁶ Srov. *Aujezdský Josef*: Užívání počítačového programu na základě licenční smlouvy, www.elaw.cz, 2011.

praxe a reality faktického uzavírání licenčních smluv zejména v oblasti počítačových programů.

5.8.2 Návrh změny úpravy licenční smlouvy v připravované novele autorského zákona

V souvislosti se zněním autorského zákona po novele č. 216/2006 Sb. se objevily jisté výkladové nejasnosti, z nichž některé byly zmíněny a vysvětleny výše. Z tohoto důvodu je v připravované novele autorského zákona pamatováno i úpravu ustanovení § 46 ohledně licenční smlouvy.

V ustanovení § 46 odst. 5 AutZ má být k současnému znění doplněna věta: „Obsah smlouvy nebo jeho část lze určit také odkazem na licenční podmínky, jež jsou stranám známé nebo veřejně dostupné.“. Toto doplnění je zcela logické, odpovídá současnému výkladu a pouze odstraňuje pochybnosti ohledně této fungující praxe.

Zásadním přínosem je pak úprava a zpřesnění formulace ustanovení § 46 odst. 6 AutZ, která odstraní nejasnost ohledně možného souběhu použití ustanovení § 46 odst. 5 a odst. 6 AutZ. Podle navrženého znění již bude moci návrh přijmout nikoli „osoba, které je návrh určen“, nýbrž „osoba, která má v úmyslu návrh přijmout“, z čehož je zřejmé, že osoba nabyvatele licence nemusí být v návrhu přesně určena. Rovněž by mělo dojít k drobnému zpřesnění formulace v tom smyslu, že nově může být souhlas s návrhem vyjádřen „zejména poskytnutím nebo přijetím plnění“.

Poslední plánovanou změnou § 46 AutZ je pak doplnění nového odstavce 7, který by měl znít: „Je-li v návrhu adresovaném neurčitému okruhu osob (odst. 5), který lze přijmout bez vyrozumění navrhovatele podle odstavce 6, stanovena doba, po kterou návrh působí, nelze návrh během této doby odvolat.“ Zde je znovu výslovně stanoveno, že je možný souběh veřejného návrhu a neadresného přijetí, přičemž se nově zavádí zákaz odvolání takového veřejného návrhu, pokud je určen na konkrétní dobu. Toto ustanovení je nezbytné zejména v případě licencí

Creative Commons či GNU GPL¹⁶⁷. Tím by měl být zaveden do systému uzavírání licenčních smluv jisté minimum právní jistoty na straně nabyvatelů licence.

5.8.3 Návrh úpravy licenční smlouvy v novém občanském zákoníku

Zásadní systematickou změnu by mělo do oblasti úpravy licenční smlouvy v autorském právu přinést nabytí účinnosti nového občanského zákoníku, tj. zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, který nabude účinnosti 1. ledna 2014 (dále jen „nový občanský zákoník“). V současném znění nového občanského zákoníku je úprava licenčních smluv sjednocena a zahrnuta přímo do znění občanského zákoníku, čímž bude vyloučena její současná, poněkud roztržštěná úprava ve více zákonech.

V novém občanském zákoníku je licence obecně upravena v § 2358 a násl., přičemž v tomto oddíle je obsažen Pododdíl 2 s označením „Zvláštní ustanovení pro licenci k předmětům chráněným autorským zákonem“; tento pododdíl zahrnuje ustanovení § 2371 a násl. Nechybí ani zvláštní úprava licenční smlouvy nakladatelské.

Samotné znění vychází ze současné úpravy autorského zákona, obsahuje však rovněž změny a doplnění úpravy licenční smlouvy dle připravované novely autorského zákona, jak je nastíněna výše. V některých ohledech jsou doplněna formulační upřesnění, která by měla v budoucnu odstranit výkladové nejasnosti¹⁶⁸.

V ustanovení § 2382 nového občanského zákoníku, které upravuje odstoupení od smlouvy pro změnu přesvědčení autora, není výslovně uvedeno, že se toto ujednání nevztahuje na počítačové programy. Vzhledem k tomu je nezbytné, aby bylo změněno rovněž ustanovení § 66 odst. 7 AutZ, které použití této možnosti

¹⁶⁷ Viz. kapitola 5.9 této práce níže.

¹⁶⁸ Např. v § 2346 navrhovaného znění nového občanského zákoníku je obsaženo ustanovení o zákazu poskytnutí licence ke způsobu užití, který v době uzavření smlouvy není znám, jak je dnes uvedeno v § 46 odst. 2 AutZ. Ustanovení § 2346 nového občanského zákoníku však obsahuje výslovně zásadu, že se „k opačnému ujednání nepřihlíží“, čímž vylučuje jakékoli pochybnosti ohledně možných následků takového ujednání.

výslovně vylučuje pro smlouvy týkající se počítačových programů. Z hlediska přehlednosti právní úpravy by však bylo vhodné, aby přímo ustanovení nového občanského zákoníku tyto výjimky obsahovala a nebylo je nutné hledat ve zvláštních zákonech, kterým autorský zákon ve vztahu k občanskému zákoníku je.

Vzhledem k významu nového občanského zákoníku považuji za prospěšné, že by měl obsahovat sjednocující úpravu licenční smlouvy. Jako pozitivní rovněž hodnotím, že zákonodárci provádí změnu systematickou, avšak nikoli zásadní změnu obsahovou. Z hlediska právní jistoty je chvályhodné, že nedochází k revolučním změnám v úpravě licenční smlouvy a navazuje na současnou úpravu, čímž dochází k zachování právní kontinuity v oblasti úpravy licenční smlouvy k dílům chráněným autorským zákonem.

5.9 Některé zvláštní typy počítačových programů

Vzhledem ke specifické povaze počítačového programu jako takového se postupně objevily počítačové programy, u nichž se autor sám v určitém rozsahu omezuje ve svých výlučných právech. „Souhrnným názvem lze tento typ software nazvat volným software, neboť do určité míry skutečně umožňují koncovému uživateli jejich volné a částečně neomezené užití.“¹⁶⁹ Na tomto místě je nutno zdůraznit, že pojem volných počítačových programů nelze v žádném případě zaměnit za pojem volného díla, jak je vymezen v § 28 AutZ.

Dále jsou uvedeny některé typy těchto programů a jejich zvláštnosti. U těchto typů neexistují přesné právní definice, jejich vymezení, jak je obsaženo níže, vychází ze všeobecného pochopení těchto institutů právní teorií a praxí.

¹⁶⁹ *Sýkora Martin*: Volný software a autorské právo, <http://www.pravoit.cz/article/volny-software-a-autorske-pravo>, 2010.

5.9.1 Shareware

Jako tzv. shareware bývají označovány počítačové programy, které je možno za určitých podmínek stanovených v licenčním ujednání užívat bezúplatně. Obvykle je možno tyto programy užívat bezúplatně v omezeném rozsahu, přičemž omezení se týká buď doby užívání či rozsahu zpřístupněných funkcí. Pro časově neomezené užívání či pro možnost využití všech funkcí daného počítačového programu je pak nutné uhradit příslušnou odměnu. Často má oprávněný uživatel možnost sharewarový počítačový program dále rozmnožovat či rozšiřovat, avšak není mu umožněno počítačový program modifikovat.

Shareware bývá poskytován ve formě spustitelného souboru a jeho zdrojový kód není obvykle uživateli poskytován. Nejčastěji bývá shareware poskytován prostřednictvím internetu. Tento způsob je nutno posoudit jako výhodný pro obě strany, tj. jak pro poskytovatele licence, tak pro uživatele. Uživatel tím získá možnost si program nezávazně vyzkoušet a do úhrady za „plnou“ verzi programu investovat až v případě, že mu program bude skutečně vyhovovat. Naproti tomu poskytovatel licence může ušetřit na nákladech za reklamu, výrobu krabicového softwaru a distribuci.

V praxi pak bývají rozlišovány některé další varianty těchto počítačových programů, a to v návaznosti na jejich funkční vlastnosti nebo v souvislosti s rozsahem oprávnění příslušejících nabyvateli. Časově omezeným verzím počítačového programu se obvykle říká „trial verze“. Pokud je počítačový program omezen ve zpřístupněných funkcích, které však obsahuje jeho „plná“, tedy placená verze, bývá označován (nepříliš lichotivě) jako tzv. „crippleware“. Obsahuje-li shareware reklamní sdělení, jež se v průběhu jeho užívání zobrazují uživateli a jež se po zaplacení odměny přestanou zobrazovat, používá praxe pojem „adware“.

Pokud je v licenčních ujednáních obsažen údaj o omezení doby, během níž lze počítačový program bezplatně používat, a nabyvatel pokračuje v užívání tohoto programu po stanovené době, jedná se o porušení autorského práva se všemi jeho důsledky. Stejně tak se jedná o porušení autorského práva, získá-li nabyvatel

„plnou“ verzi počítačového programu nikoli na základě zaplacení příslušné odměny, ale v návaznosti na použití technických prostředků k odstranění ochrany (v praxi často označovány jako „crack“).

Pro úplnost je zde možno ještě zmínit pojem tzv. demoverze počítačových programů. Právně se jedná prakticky o ekvivalent sharewaru, rozdíl bývá v tom, že „plná“ verze počítačového programu nebývá dostupná přes internet, nýbrž je nutno zakoupit počítačový program ve formě krabicového software.

5.9.2 Freeware

Jako freeware je označován volně šiřitelný počítačový program, který je možno bezúplatně a neomezeně rozmnožovat a šířit, samozřejmě v rámci příslušných licenčních podmínek. Rozdílem proti shareware je právě skutečnost, že je počítačový program poskytován bezúplatně v neomezené verzi a ani doba jeho užívání není omezena. Obvykle bývá v licenčních podmínkách obsažen zákaz další úpravy počítačového programu a omezení jeho užití na soukromou potřebu.

Při pořízení freeware by měl uživatel vždy věnovat pozornost licenčním podmínkám. Aby licence byla poskytnuta skutečně bezúplatně, je nutno, aby tato skutečnost byla výslovně v licenčních podmínkách uvedena.

Pokud je v licenční smlouvě k freeware obsaženo ustanovení o omezení užití počítačového programu, je každé úplatné šíření tohoto programu porušením této smlouvy a tedy porušením autorského práva, přičemž pojem úplatnosti je možno vykládat poměrně široce¹⁷⁰. Pokud tedy z licenčních podmínek nevyplývá, že je

¹⁷⁰ Srov. Jansa Lukáš: K možnostem úplatného šíření freeware, www.elaw.cz, 2010: „Úplatu je ve smyslu autorského zákona (§ 30 AutZ) potřeba chápat v širším smyslu, to znamená, že se jedná o jakékoliv protiplnění v jakékoliv formě (peníze, výhody, poskytnutí služeb) a stejně tak i přímý či nepřímý hospodářský nebo obchodní prospěch. Dokonce pod pojem komerční užití by bylo možné zařadit v širším smyslu i bezúplatné šíření hry na CD nebo DVD nosiči v případě koupě jiného zboží (např. časopisu) a stejně tak umístění bannerů na stránkách obsahujících freeware. Dále lze za komerční šíření považovat úplatné šíření CD nebo DVD nosičů, jejichž primárním obsahem bude jiný produkt než samotný freeware, např. na DVD bude nikoliv freeware a freeware bude pouze bonusem, resp. DVD s freewarem je součástí časopisu. Z tohoto jasně plyne povinnost nešířit freeware jinak než bezúplatně bez širšího komerčního účelu (motivace zákazníků o koupi jiného zboží).“

freeware možno šířit komerčním způsobem, je nutno se těchto jednání vyvarovat a používat freeware k jeho původnímu účelu, tedy pro osobní potřebu. Pro účely výkladu pojmu užití pro osobní potřebu je dle mého názoru možno vycházet z definice obsažené v § 30 odst. 1 AutZ.

5.9.3 Open source software

Doslova přeloženo znamená pojem „open source“ oteřený zdrojový kód. V případě Open source software se tak jedná o počítačové programy, které jsou zpřístupňovány spolu se svým zdrojovým kódem. V užším smyslu se pak pod tímto pojmem rozumí programy, jejichž licence vyhovuje definici prosazované Open Source Initiative¹⁷¹. Pro rozlišení open source programu vyhovujícímu požadavkům Open Source Initiative od jiných open source programů bývají někdy tyto označovány s velkými písmeny, tj. jako Open Source software.

Aby mohl být určitý počítačový program označován jako Open Source, musí splňovat několik předpokladů. Tyto předpoklady nejsou omezeny pouze na povinnost poskytnout nabyvateli licence přístup ke zdrojovým kódům počítačového programu, ale zahrnují i další právní otázky. Jedná se o požadavky, které musí splňovat licenční podmínky k takovému počítačovému programu, jako příklad lze zmínit zásadu volné redistribuce, tj. oprávnění nabyvatele licence počítačový program dále úplatně i bezúplatně distribuovat, ať již samostatně či jako součást jiného počítačového programu či oprávnění nabyvatele licence počítačový program měnit.

5.10 Otázka přístupu ke zdrojovému kódu počítačového programu

Jednou ze specifických otázek, kterou přináší praxe, je otázka práv ke zdrojovému kódu počítačového programu, tedy komu a v jakém rozsahu tato práva

¹⁷¹ K historii Open Source Initiative srov. *Štedroň Bohumír: Ochrana a licencování počítačového programu*, Wolters Kluwer Česká republika, 2010, str. 81.

přísluší. Přístup ke zdrojovému kódu totiž příslušné osobě fakticky umožňuje rozsáhlé dispozice s počítačovým programem, počínaje jeho opravou, změnou či doplněním až po jeho zpracování, které může rovněž umožnit vznik nového počítačového programu.

Zdrojovým kódem počítačového programu samozřejmě disponuje autor, přičemž v některých případech mu může vznikat povinnost zdrojový kód zpřístupnit další osobě. Problematika povinnosti zpřístupnění či předání zdrojového kódu není v autorském (ani jiném) zákoně výslovně upravena. Z tohoto důvodu je třeba dospět k zodpovězení této otázky výkladem, přičemž je nutno rozlišovat několik možných situací.

Nejjednodušším případem je vždy ten, kdy je otázka zpřístupnění zdrojového kódu řešena přímo v licenční smlouvě, kterou je nabyvateli licence poskytováno právo dílo užít. Příkladem mohou být zejména licenční podmínky některých freeware či Open Source programů. Dále jsou ujednání ohledně přístupu ke zdrojovému kódu obvykle obsažena ve smlouvách o dílo, kterými je zadávána větší zakázka na vývoj počítačového programu, a kde smluvní strana objednatele má ekonomický zájem na možnost disponovat zdrojovým kódem.

Postup řešení této otázky ve smluvních ujednáních mezi jednotlivými stranami, ať již se jedná o smlouvu licenční či smlouvu o dílo, lze jednoznačně doporučit, neboť je tím obvykle vyloučena nejistota ohledně práv a povinností jednotlivých stran v tomto ohledu.

Pokud je počítačový program poskytován koncovým uživatelům, ať již na základě prodeje krabicového softwaru, zpřístupnění na internetu či jiným způsobem, nabývá nabyvatel „pouze ta oprávnění, která jsou přímo uvedena ve smlouvě nebo která jsou nutná k dosažení účelu smlouvy. Pokud je mu počítačový program poskytnut pouze ve formě spustitelného souboru, nemá nabyvatel právo se na poskytovateli domáhat zpřístupnění zdrojového kódu (čemuž odpovídá i současná běžná praxe v oblasti ‚proprietárního‘ software). Jak již bylo uvedeno výše, toto samozřejmě platí pouze za předpokladu, že v samotném licenčním

ujednání není výslovně stanoveno jinak (jak je tomu v případě free software a Open Source software).¹⁷². Tato skutečnost však nemá žádný vliv na zákonná práva oprávněného uživatele rozmnoženiny počítačového programu dle § 66 odst. 1 AutZ.

Vznikl-li počítačový program jako zaměstnanecké dílo ve smyslu § 58 AutZ a zaměstnavatel je tedy ze zákona oprávněn k výkonu majetkových práv, lze dovodit, že tomuto zaměstnavateli vzniká rovněž právo požadovat po autorovi jakožto zaměstnanci zpřístupnění zdrojového kódu. Opačný výklad by zaměstnavateli fakticky znemožnil výkon práv, které mu autorský zákon přiznává. Zejména se jedná o práva zaměstnavatele dle § 58 odst. 4 AutZ, tedy o právo ke zveřejnění, úpravám, zpracování včetně překladu, spojení s jiným dílem, zařazení do díla souborného, a právo zaměstnavatele k dokončení nehotového zaměstnaneckého díla dle § 58 odst. 5 AutZ. Stejná zásada pak platí v případě, že byl počítačový program vytvořen autorem na objednávku, samozřejmě pokud konkrétní smlouva o dílo neobsahuje jiné ujednání.

V ostatních případech, pokud licenční smlouva či smlouva o dílo neobsahují konkrétní ujednání ohledně povinnosti autora či poskytovatele licence zpřístupnit nabyvateli licence zdrojový kód, je možno tuto povinnost dovodit z účelu smlouvy. Pokud smlouva předpokládá určitá oprávnění nabyvatele licence, která by bez přístupu ke zdrojovému kódu nebylo možno vykonávat, dá se předpokládat, že dohoda mezi stranami obsahovala i ujednání ohledně zdrojového kódu, přestože toto ujednání není ve smlouvě výslovně obsaženo. Pro vyloučení všech nejasností lze však v každém případě doporučit, aby otázka zpřístupnění zdrojového kódu byla ve smlouvě výslovně řešena.

V praxi se pak může objevit i problém faktický, tedy situace, kdy autor či jiná oprávněná osoba odmítne zpřístupnit zdrojový kód nabyvateli licence nebo objednateli díla, ačkoliv tento je k tomu výslovně smlouvou oprávněn. „V této souvislosti je logicky důležitý i poměr mezi rychlostí vývoje v oblasti software

¹⁷² *Aujezdský Josef*: Možnosti přístupu ke zdrojovému kódu počítačového programu, www.elaw.cz, 2010.

a operativností českého justičního systému. Nicméně otázka případného zdlouhavého vymáhání nároků oprávněné osoby nic nemění na případné možnosti se kromě samotného zpřístupnění zdrojového kódu domáhat i náhrady škody vzniklé v důsledku porušení právní povinnosti.“¹⁷³ Zde možno pro zajímavost zmínit, že v praxi se již objevilo řízení, jehož předmětem byla náhrada škody způsobená nezákonným odcizením zdrojových verzí software, přičemž Nejvyšší soud České republiky se v tomto řízení vyjádřil k otázce náležitosti takovéto žaloby¹⁷⁴.

5.10 Posouzení autorskoprávní ochrany počítačových programů v českém právním řádu

5.10.1 Zhodnocení provedení evropské úpravy do českého právního řádu

Vzhledem k významu evropské úpravy pro obsah právní úpravy v českém právním řádu se nejdříve pokusím zodpovědět otázku, v jakém rozsahu se českému zákonodárci podařilo provést požadavky evropských předpisů na harmonizaci autorského práva.

V některých případech byla ustanovení Směrnice převzata doslovně a systematicky zařazena do oddílu Počítačové programy (zejména v případě úpravy reverse engineering a dekompilace), v některých naopak je Směrnice provedena vlastními slovy zákonodárce a je nutno ji hledat na různých místech autorského zákona. Často neplatí pro počítačové programy zvláštní úprava, nýbrž se na ně vztahuje obecný režim autorského zákona platný i pro jiná díla (např. autorství počítačového programu) s ohledem na úpravu mezinárodních smluv i směrnice, podle nichž je počítačový program chráněn jako dílo literární.

Ve všech uvedených případech však česká úprava autorskoprávní ochrany počítačových programů plně odpovídá úpravě evropské. V případě definice osoby

¹⁷³ *Aujezdský Josef*: Možnosti přístupu ke zdrojovému kódu počítačového programu, www.elaw.cz, 2010.

¹⁷⁴ Srov. rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 24. března 2011, č.j.: 30 Cdo 2769/2010.

oprávněného uživatele jde autorský zákon nad rámec Směrnice tím, že do ustanovení § 66 odst. 6 AutZ doplnil výslovnou definici tohoto pojmu. Směrnici je však nutno vykládat nejen na základě jejího znění, ale rovněž v návaznosti na zprávu Komise z roku 2000¹⁷⁵, která se kromě jiného zabývala i pojmem oprávněného uživatele. Dle mého názoru česká definice odpovídá znění a smyslu sledovanému Směrnicí a rovněž výkladu obsaženém ve zprávě Komise a z tohoto důvodu je nutno i tuto otázku považovat za řešenou v souladu s evropskou úpravou.

Je tedy možno přisvědčit závěru Evropské komise, uvedenému na začátku kapitoly, že úprava autorskoprávní ochrany počítačových programů je plně v souladu s evropským právem.

5.10.2 Zhodnocení české právní úpravy autorskoprávní ochrany počítačových programů

Je zřejmé, že nelze zákonem odstranit veškeré možné výkladové nejasnosti do posledního detailu, ostatně vzhledem k rychle se rozvíjejícímu technickému pokroku a naopak časově náročnému a zdlouhavému zákonodárnému procesu je takřka nemožné zajistit, aby právní úprava vždy řešila aktuální právní otázky, které vznikají v praxi.

Přesto jsem toho názoru, že česká úprava autorskoprávní ochrany počítačových programů v současném znění víceméně vyhovuje požadavkům, které jsou na ni faktickým právním prostředím kladeny. Z minulé i současné aktivity zákonodárce v oblasti ochrany počítačových programů lze vyčíst snahu upravovat a doplňovat autorský zákon tak, aby pokud možno zodpovídal právní otázky, které v souvislosti s ochranou počítačových programů mohou v praxi nastat.

¹⁷⁵ Zpráva Komise o implementaci a účinku Směrnice 91/250/EEC o právní ochraně počítačových programů ze dne 10.4.2000, COM(2000)199.

Připravovanou novelou autorského zákona by mělo přitom dojít k odstranění některých výkladových nejasností, čímž se autorský zákon opět zlepší pro použití v běžné praxi.

Některé otázky a úvahy de lege ferenda samozřejmě zůstávají nadále otevřené, zejména otázka, zda by bylo vhodné, aby autor mohl svolit k užití díla formou jednostranného právního úkonu. Osobně jsem toho názoru, že zavedení tohoto institutu není nezbytné, neboť možný způsob uzavírání licenčních smluv, jak je upraven v současném autorském zákoně a jak je upraven i v novém občanském zákoníku, dostatečně vyhovuje požadavkům praxe.

6. Závěr

Autorské právo poskytuje počítačovým programům přiměřenou právní ochranu. K jejím předním výhodám patří neformální vznik, čímž je zaručena právní jistota tvůrců počítačových programů, pro které vývoj programu znamená investici finanční i časovou. Nositelům práv k počítačovému programu přísluší mnohá minimální práva, která se zakládají nejen na českém autorském právu, ale i na celkovém systému autorského práva fungujícím v evropském i mezinárodním měřítku.

Česká úprava problematiky autorskoprávní ochrany počítačových programů byla přizpůsobena požadavkům evropského práva, je tedy možno prohlásit, že evropská i česká úprava v této oblasti je prakticky shodná. Speciální ustanovení autorského práva pro počítačové programy se snaží řešit především specifika tohoto druhu děl. V některých ohledech jsou počítačové programy chráněny přísněji než jiná díla, a to z důvodu snadného porušování autorských práv. Zákonodárci však zavedli i mnohá ustanovení ve prospěch uživatelů počítačových programů. Autorskému právu se tak podařilo zabezpečit právní jistotu autorům a jiným nositelům práv, aniž by došlo k porušení oprávněných zájmů uživatelů počítačových programů.

Další specifika autorskoprávní ochrany počítačových programů se týkají zajištění interoperability počítačových systémů. Tato ustanovení mají předejít omezování hospodářské soutěže v oblasti výrobců softwaru.

Autorské právo ovšem není institut, zamýšlený pro ochranu počítačových programů a proto dochází k některým problémům při jeho aplikaci. Nejedná se o ochranu všemocnou a v mnoha ohledech se projevuje jako nevhodná. Myšlenky a principy, na kterých se počítačový program zakládá, není možno zahrnout do ochrany poskytované autorským právem, přestože také představují určitou nemateriální hodnotu. Tento nedostatek však může být řešen použitím jiného souběžného způsobu ochrany. K nevýhodám je možno přiřadit i absolutní povahu autorského práva, která směřuje proti všem a tím omezuje dispozici autora s jeho dílem, jemuž je například znemožněno vzdát se práv ke svému dílu.

Přes uvedené problémy však zůstává autorské právo optimálním nástrojem pro ochranu počítačových programů, jež se úspěšně snaží ochránit zájmy autorů, jiných nositelů práv i uživatelů počítačových programů.

Seznam použitých zkratk

<i>AutZ / autorský zákon</i>	zákon č. 121/2000 Sb., o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon), ve znění pozdějších předpisů
<i>OZ / občanský zákoník</i>	zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů
<i>ObchZ / obchodní zákoník</i>	zákon č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník, ve znění pozdějších předpisů
<i>Bernská úmluva</i>	Bernská úmluva o ochraně literárních a uměleckých děl z roku 1886
<i>TRIPS</i>	Dohoda o obchodních aspektech práv k duševnímu vlastnictví (TRIPS), uzavřená v rámci Dohody o Světové obchodní organizaci (WTO) z roku 1994
<i>Směrnice</i>	Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2009/24/ES ze dne 23. dubna 2009 o právní ochraně počítačových programů

Seznam použité literatury a pramenů

Judikatura

Rozhodnutí Soudu prvního stupně Evropských společenství ze dne 16. prosince 1999 v právní věci Micro Leader Business proti Komisi Evropských společenství, T-198/98

Rozsudek Soudu prvního stupně (velkého senátu) ze dne 17. září 2007 ve věci Microsoft Corp. proti Komisi Evropských společenství, věc T-201/04

Rozsudek Soudního dvora Evropské unie ze dne 22. prosince 2010 ve věci žádosti o rozhodnutí o předběžné otázce na základě článku 234 ES podané Soudnímu dvoru Evropské unie Nejvyšším správním soudem České republiky, č. C-393/09, v řízení Bezpečnostní softwarová asociace – Svaz softwarové ochrany proti Ministerstvu kultury České republiky

Rozsudek Nejvyššího správního soudu České republiky ze dne 2. února 2011, č.j.: 5 As 38/2008-288

Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 30. dubna 2007, sp.zn.: :30 Cdo 739/2007

Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 24. března 2011, č.j.: 30 Cdo 2769/2010

Německá literatura

Alpert Frank: Kommerzielle Online-Nutzung von Computerprogrammen, CR 2000, str. 345 a násl.

Bleckmann Albert: Europarecht, 6. Auflage, Carl Heymanns Verlag KG-Köln-Berlin-Bonn-München 1997

- Bodewig Theo*: Tschechien – Umfassende Neuregelung und Modernisierung des tschechischen Urheberrechts, GRUR Int. 2000, str. 652 a násl.
- Bösert Bernd*: Nießbrauch an Computerprogrammen: Zugleich ein Beitrag zum Rechtsschutz durch Vertragsgestaltung, Verlag Dr. Otto Schmidt KG Köln 1992
- Broy Manfred/Lehmann Michael*: Die Schutzfähigkeit von Computerprogrammen nach dem neuen europäischen und deutschem Urheberrecht, GRUR 1992, str. 419 a násl.
- Deutsche Vereinigung für gewerblichen Rechtsschutz und Urheberrecht*: Stellungnahme zum Grünbuch der Kommission der EG über Urheberrecht und die technische Herausforderung vom 30.1.1989, GRUR 1989, str. 183 a násl.
- Dreier Thomas*: Rechtsschutz von Computerprogrammen, CR 1991, str. 577 a násl.
- Haberstumpf Helmut*: Das Software-Urheberrecht im Lichte der bevorstehenden Umsetzung der EG-Richtlinie über den Rechtsschutz von Computerprogrammen, GRUR Int. 1992, str. 715 a násl.
- Haberstumpf Helmut*: Der urheberrechtliche Schutz von Computerprogrammen, Teil II. – Die Europäische Richtlinie über den Schutz von Computerprogrammen von Michael Lehmann, Verlag Dr. Otto Schmidt Köln 1993, str. 69 a násl.
- Haberstumpf Helmut*: Die Zulässigkeit des Reverse Engineering, CR 1991, str. 129 a násl.
- Herdegen Matthias*: Europarecht, 5. Auflage, Verlag C.H.Beck München 2003
- Komise Evropských společenství*: Weißbuch zur Vollendung des Binnenmarktes, GRUR Int. 1985, str. 606 a násl. (145 – 149)
- Komise Evropských společenství*: Zpráva Komise o implementaci a účinku Směrnice 91/250/EEC o právní ochraně počítačových programů ze dne 10.4.2000, COM(2000)199
- Kreite Reinhold/Becker Jürgen*: Neuordnung des Urheberrechts in der Europäischen Union, GRUR Int. 1994, str. 901 a násl.

- Lehmann Michael:* Das neue Software-Vertragsrecht – Verkauf und Lizenzierung von Computerprogrammen, NJW 1993, str. 1822 a násl.
- Lehmann Michael:* Der neue Europäische Rechtsschutz von Computerprogrammen, NJW 1991 str. 2112 a násl.
- Lehmann Michael:* Die Europäische Richtlinie über den Rechtsschutz von Computerprogrammen, GRUR Int. 1991 str. 327 a násl.
- Lehmann Michael:* Einführung zur Richtlinie des Rates vom 14. Mai 1991 über den Rechtsschutz von Computerprogrammen, Quellen des Urheberrechts, Hermann Luchterhand 2000, Band 6
- Lehmann Michael:* Rechtsschutz und Verwertung von Computerprogrammen, Teil I. A – Die Europäische Richtlinie über den Schutz von Computerprogrammen von Michael Lehmann, Verlag Dr. Otto Schmidt Köln 1993, str. 1 a násl.
- Lesshaft Karl/Ulmer Detlef:* Urheberrechtsschutz von Computerprogrammen nach der Europäischen Richtlinie, CP 1991, str. 519 a násl.
- Marly Jochen:* Softwareüberlassungsverträge, 2. Auflage, C.H.Beck München 1997
- Marly Jochen:* Urheberrechtsschutz für Computerprogrammen in der Europäischen Union: Abschied vom überkommenen Urheberrechtsverständnis, Verlag C.H.Beck München 1995
- Mogel Volker:* Europäisches Urheberrecht, Verlag Österreich 2001
- Moritz Hans-Werner:* Die EG-Richtlinie vom 14. Mai 1991 über den Rechtsschutz von Computerprogrammen im Lichte der Bestrebung zur Harmonisierung des Urheberrechts, GRUR Int. 1991 str. 697 a násl.
- Röttinger Moritz:* Urheberrecht und Europarecht: Rechtspolitik und Rechtsetzung der Europäischen Gemeinschaft, ZeUS 2001, str. 285 a násl.
- Rada Evropských společenství:* Gemeinsamer Standpunkt des Rates vom 13. Dezember 1990 im Hinblick auf die Genehmigung einer Richtlinie über den Rechtsschutz von Computerprogrammen, GRUR Int. 1991, str. 548 a násl.

Schippan Martin: Die Harmonisierung des Urheberrechts in Europa im Zeitalter von Internet und digitaler Technologie, Nomos Verlagsgesellschaft Baden-Baden 1999

Schneider Jochen: Handbuch des EDV-Rechts, 3. Auflage, Verlag Dr. Otto Schmidt Köln 2003

Schulte Dieter: Der Referententwurf eines Zweiten Gesetzes zur Änderung des Urheberrechtsgesetzes, CR 1992, str. 651 a násl.

Ullmann Elke: Urheberrechtlicher und patentrechtlicher Schutz von Computerprogrammen, CR 1992, str. 641 a násl.

Telec Ivo: Zum neuen tschechischen Urhebergesetz vom 7. April 2000, GRUR Int. 2001, str. 219 a násl.

Vinje Thomas C.: Die EG-Richtlinie zum Schutz von Computerprogrammen und die Frage der Interoperabilität, GRUR Int. 1992, str. 250 a násl.

Wand Peter: Technische Schutzmaßnahmen und Urheberrecht, Verlag C.H.Beck München 2001

WIPO: Mustervorschlag für den Schutz von Computersoftware, GRUR Int. 1978, str. 286

Wuermeling Ulrich: Einsatz von Programmsperren: Zivil- und strafrechtliche Aspekte, CR 1994, str. 585 a násl.

Česká literatura

Aujezdský Josef: Právní aspekty prodeje krabicového software, www.itpravo.cz, 2003

Aujezdský Josef: Subjektivní autorská práva k počítačovému programu – část 1., <http://www.elaw.cz/>, 2011

Aujezdský Josef: Subjektivní autorská práva k počítačovému programu – část 2., <http://www.elaw.cz/>, 2011

- Aujezdský Josef:* Komu patří software na objednávku?, <http://www.e-advokacie.cz/cz/clanky/autorske-pravo/komu-patri-software-vytvoreny-na-objednavku.html> , 2005
- Aujezdský Josef:* Oprávnění užít počítačový program na základě jiného právního důvodu než smlouvy, www.elaw.cz , 2011
- Aujezdský Josef:* Užívání počítačového programu na základě licenční smlouvy, www.elaw.cz , 2011
- Aujezdský Josef:* Možnosti přístupu ke zdrojovému kódu počítačového programu, www.elaw.cz , 2010
- Boháček Milan:* Směrnice Evropské unie o právní ochraně počítačových programů, ASPI 1995, evid. č. 4220
- Bot Yves:* Stanovisko generálního advokáta Yvese Bota přednesené dne 14. října 2010 ve věci žádosti o rozhodnutí o předběžné otázce na základě článku 234 ES podané Soudnímu dvoru Evropské unie Nejvyšším správním soudem České republiky, č. C-393/09
- Buryan Jiří:* Ochrana počítačového programu v zahraničí a v EU, www.itpravo.cz/index.shtml?x=136835, 2003
- Buryan Jiří:* Je stažení shareware platné podle českého práva?, www.itpravo.cz, 2003
- Čermák Jiří:* Ochrana autorského práva v informační společnosti se zvláštním zřetelem k užití díla prostřednictvím Internetu, www.itpravo.cz , 2002
- Čermák Jiří:* Licence a licenční smlouvy k software - otázky a odpovědi, <http://www.itpravo.cz/index.shtml?x=138962> , 2003
- Evropská komise:* Pravidelná zpráva za rok 2000 Evropské komise o pokroku ČR v procesu přistoupení, www.epravo.cz
- Hlavenka Jiří a kolektiv:* Výkladový slovník výpočetní techniky a komunikací, Computer Press 1997

- Havlík Michal:* Patentovatelnost počítačových programů 1. a 2. část,
www.itpravo.cz/index.shtml?x=117187,
www.itpravo.cz/index.shtml?x=117190, 2003
- Charvát Radim:* Autorský zákon a počítačové programy, www.epravo.cz, 2001
- Jansa Lukáš:* Právní aspekty tvorby počítačových programů na objednávku,
www.elaw.cz , 2010
- Jansa Lukáš:* K možnostem úplatného šíření freeware, www.elaw.cz , 2010
- Koubková Alena, Pavelka Jan:* Úvod do teoretické informatiky, 3. vyd., Praha:
MATFYZPRESS, 2003
- Kříž Jan, Holcová Irena, Kordač Jiří, Křesťanová Veronika:* Autorský zákon a
předpisy související – komentář, Linde Praha a.s. 2002
- Kříž Jan:* Ochrana autorských práv v informační společnosti, Praha 1999
- Matejka Ján:* Směrnice o softwarových patentech, aneb Poslední dějství
počítačového programování?, www.itpravo.cz , 2004
- Smejkal Vladimír:* Autorský zákon, ASPI 2002, evid. č. 23339
- Smejkal Vladimír:* Porušování autorských práv v souvislosti s informačními
systémy, ASPI 2002, evid. č. 22555
- Sýkora Martin:* Volný software a autorské právo,
<http://www.pravoit.cz/article/volny-software-a-autorske-pravo> , 2010
- Šabatka Petr:* Zásada neformálnosti licenčních smluv a její dopady na proces
kontraktace při šíření a distribuci software, www.elaw.cz, 2011
- Štedroň Bohumír:* Ochrana a licencování počítačového programu, Wolters Kluwer
Česká republika, 2010
- Telec Ivo:* Právo k počítačovým programům, Chip 2000, č. 8-9, str. 43 a násl. a str.
54 a násl.
- Telec Ivo, Tůma Pavel:* Autorský zákon – komentář, C. H. Beck 2007
- Tichý Luboš, Rainer Arnold, Svoboda Pavel, Zemánek Jiří, Král Richard:*
Evropské právo, C.H.Beck Praha 1999

Tůma Pavel: Nad problematikou souladu českého autorského práva s právem ES, www.epravo.cz, 2002

Vláda České republiky: Odůvodnění k principům navrhované právní úpravy, ASPI 1999, evid. č. 14430

Vláda České republiky: Zhodnocení navrhované právní úpravy s mezinárodními smlouvami, jimiž je Česká republika vázána, ASPI 1999, evid. č. 14434

Vláda České republiky: Důvodová zpráva k návrhu zákona 216/2006 Sb., kterým byl změněn autorský zákon

Vlček Martin: Licenční smlouva podle autorského zákona a software, ASPI 2002, evid. č. 23331

Résumé

The topic of this rigorous thesis is Copyright protection of computer programs, whereas the aim thereof is a description of current regulation of this issue in European and Czech law and its evaluation. The concept of computer programs protection by copyright law has some difficulties with regard to specificity of computer program as a work. Therefore, the legal regulation of computer program protection differs from protection of other artistic and scientific works.

European regulation of copyright legal protection of computer programs is included namely in Directive on the legal protection of computer programs.

The thesis includes detailed analysis of particular articles of this Directive. Special attention is paid to some specific questions which have caused interpretation problems in practice. The thesis is concerned in detail namely by the question of the extent of computer program protection, analysis of rightholder status, his/her particular exclusive rights and status of lawful user of computer program.

By interpretation of European regulation, the thesis takes into account not only wording of particular provisions of sources of law, but also binding interpretation of the Commission, case law of the Court of Justice of the European Union and of course legal the theory of law.

Analysis of the Czech regulation of computer program protection includes not only the description of currently valid provisions, but also of crucial provisions of the previous regulation. Therefore, the thesis also analyses particular amendments of the Copyright Act and aspires to review its influence upon comprehensibility and practical applicability of particular provisions.

Fundamental topics of the dissertation are namely the question of extent of computer program protection, specifics of licensing agreement and its execution, some special types of computer programs and last but not least the question who is entitled to exercise economic rights in special cases.

Review of Czech legal regulation also includes evaluation of its conformity with European regulations, i.e. whether the Czech Republic fulfilled its obligations in this area.

The thesis also includes brief summary of computer program protection outside the Copyright law, whereas it is necessary to highlight the protection by patent law.

Abstrakt / Abstract

Tématem této rigorózní práce je Autorskoprávní ochrana počítačových programů, přičemž obsahuje popis současné úpravy této problematiky v evropském a českém právu a její zhodnocení. Práce podrobně vykládá evropskou směrnici o právní ochraně počítačových programů a její jednotlivá ustanovení.

Dále pak práce obsahuje rozbor české právní úpravy a její srovnání s úpravou evropskou, přičemž se rovněž zabývá vývojem české právní úpravy a hodnotí jednotlivé novelizace autorského zákona. Při popisu právní úpravy práce zohledňuje specifika počítačového programu a snaží se rozebrat otázky, jejichž výklad může činit v praxi potíže.

The topic of this rigorous thesis is Copyright legal protection of computer programs, whereas it contains a description of current regulation of this issue in European and Czech law and its evaluation. The thesis includes detailed analysis of the European Directive on the legal protection of computer programs and its particular provisions.

Moreover the thesis is concerned with analysis of the Czech regulation of computer program protection and its comparison with the European regulation. The thesis addresses evolution of the Czech regulation and evaluates particular amendments of the Copyright Act. It also takes into account specifics of a computer program and aspires to analyse questions whose interpretation may be difficult in practice.

Klíčová slova / Keywords

právo duševního vlastnictví

intellectual property law

autorské právo

copyright

počítačový program

computer program